

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัย
การศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของสถานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภ
สัตตยาเลขที่ RDG59N0029

สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
28 มีนาคม 2561

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัย
การศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภอสัญญะ
สถัญญาเลขที่ RDG59N0029

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

28 มีนาคม 2561

รายชื่อคณะที่มวิจัย

นางรุจิรา	ใจจักร์	หัวหน้าโครงการ
นางวันเพ็ญ	ศักดิ์สุทธิเสน	ผู้ช่วยวิจัย
นางเพ็ญศรี	ภัทรสุทธิกุล	ผู้ช่วยวิจัย
นายอินธรา	ใจวงศ์	ผู้ช่วยวิจัย
นายหล่อกอ	หม่อโปะ	ผู้ช่วยวิจัย
นางอาย่า	จูเปาะ	ผู้ช่วยวิจัย
นายธีรพงษ์	วิชาทยานนท์	ผู้ช่วยวิจัย
นายชาปี	ปรีชาประสิทธิ์	ผู้ช่วยชุมชน

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยการศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภอมะนัง เป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินงานโดยกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่โครงการปฏิบัติงานวิจัย ของพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในหมู่บ้าน บ้านห้วยล้านเก่า บ้านผาหมี่ บ้านแสนใจใหม่ บ้านแสนใจพัฒนา ซึ่งเป็นหมู่บ้านชนเผ่าอำมา โดยโครงการได้รับการสนับสนุนจาก กองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. ซึ่งโครงการได้เริ่มดำเนินการวิจัยมาตั้งแต่เดือน มีนาคม 2559 – กันยายน 2560 และจากการดำเนินงานวิจัยที่ได้สำเร็จลุล่วง แม้ต้องเจอปัญหาอุปสรรค และการดำเนินงานที่ใช้เวลา แต่ทีมวิจัย ผู้ร่วมงานก็ไม่ได้ย่อท้อ ทางโครงการจึงขอประกาศกิตติกรรม ต่อบุคลากร องค์กร ผู้มีรายนามกล่าวคือ

กองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. โดยการนำของ อาจารย์บัญชากร แก้วส่อง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ สกว.ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ที่ช่วยสนับสนุน ประสานงาน ฝึกอบรม ติดตาม ให้โครงการวิจัยดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

ปราชญ์ชุมชนอำมาที่ได้ให้ข้อมูลเป็นอย่างดีในการช่วยฟื้นฟูความรู้เพื่อประโยชน์ของเผ่าพันธุ์และลูกหลานที่จะใช้ในการถ่ายทอดทั้งด้านบทเพลง อาหาร การเข้าร่วมเวที จากบ้านแสนใจใหม่ แสนใจพัฒนา ผาหมี่ ห้วยล้านเก่า จนทำให้โครงการวิจัยมีข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น

ทีมชุดติดตามโครงการ โดยการนำของนายไกรสิทธิ์ สิทธิโชค ประธานเครือข่ายวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยชนเผ่าอำมา ที่ได้หนุนเสริมข้อมูล เทคนิควิธีการวิจัยและการประสานงานให้ชุมชนและนักวิจัยสามารถทำโครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ทีมนักวิจัยโครงการ เพราะโครงการวิจัยที่สำเร็จได้เนื่องจากทีมวิจัยโครงการได้สละเวลาเพื่อดำเนินงานวิจัยตามแผนงานจนทำให้โครงการสำเร็จดังประสงค์ ตลอดจนผู้สนับสนุนข้อมูลเอกสารซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้

และความดีทั้งหมดของงานวิจัยและเอกสารเล่มนี้ โครงการวิจัยการศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำมา ขอมอบประโยชน์แก่ชนเผ่าอำมาพื้นที่เป้าหมาย ผู้สนใจ องค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์สูงสุดเพื่อความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย การศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภอกาบัง
ความเป็นมาโครงการ

อำเภอกาบัง มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีการปกครองแบบพ่อสอนลูก มีผู้นำธรรมชาติ เชื่อฟังผู้อาวุโส มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งมายังรุ่นหนึ่ง อำเภอกาบังจัดกระจายอาศัยอยู่พื้นที่ภาคพื้นเหนือของประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ ตาก และเขตทวิปเอเชียประเทศจีน เมียนมาร์ ลาว และประเทศเวียดนามและตอนเหนือของประเทศไทย อำเภอกาบังมีวิถีวัฒนธรรมของตนเองที่ได้สืบสาน มีลักษณะ ศิลปะที่มีลักษณะโดดเด่นตลอดมา โดยมีจังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทยและมีประชากรอำเภอกาบังอาศัยอยู่มากที่สุด ประชากรอำเภอกาบังส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก

สถานการณ์ด้านองค์ความรู้ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของอำเภอกาบัง

การสูญเสีย ลานเรียนรู้และท่องเที่ยวชุมชน “แคว-ช่อง” นับเป็นลานที่โด่งดังถูกเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนจากคนไม่เข้าใจ ในแง่ของการแสดงออกความรักของหญิงชายอำเภอกาบังในทางเสื่อมเสีย เนื่องจากการให้ความหมายที่ผิดเพี้ยนไป เพราะไม่ตรงกับความจริงที่อำเภอกาบังได้สืบสาน จนเป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่ ตลอดจนคนอำเภอกาบังที่พอจะสื่อสารภาษาไทยได้ ไม่มีค่านิยมในการลงลานเพื่อการร้องเพลงเต้นรำ หรือแม้แต่จะสอนเด็ก เยาวชนให้เห็นท่วงท่าทำนองการเต้นรำ และองค์ความรู้ ส่งผลให้อำเภอกาบังห่างจากความรู้เดิมของเผ่าพันธุ์ไป และบทบาทของแหล่งเรียนรู้ตนเองมากขึ้น รวมทั้ง

ภาษาพูด แม้ไม่มีภาษาเขียน มีความน่าวิตกมากขึ้น เพราะคนรุ่นใหม่อายุ 40 ปีลงมา ปัจจุบันมักใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลาง การสื่อสารใช้ภาษาตนเองน้อยลง อีกทั้ง ศิลปะ บทเพลง การเต้นรำ วิถีอำเภอกาบังไม่มีคนสืบสาน ซึ่งชนเผ่าอำเภอกาบังเป็นกลุ่มชนที่มีนิสัยรักความสนุกสนาน มีอารมณ์สุนทรีย์ มีบทเพลงร้องรำที่เก่าแก่อย่างมากมาย ภูมิปัญญาการร้องเพลง การเต้นรำ แสดงออกถึงวิถีชีวิต เอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนเผ่าอย่างดี

วิถีอุตสาหกรรม การพึ่งพาตลาดภายนอก สวนครัวแหล่งผลิตอาหารพื้นบ้านของครอบครัวอำเภอกาบัง เกือบทุกหมู่บ้าน ประสบปัญหาเรื่องอาหารอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตจากเดิมประกอบอาชีพการเกษตร มีการพึ่งพาป่าธรรมชาติเป็นหลัก มาเปลี่ยนเป็นอาชีพรับจ้าง มีการแข่งขัน เด็กหนุ่มสาวคนรุ่นใหม่ต้องมารับจ้างในเมือง เนื่องจากวิถีชีวิตที่ต้องรับจ้าง

และเพื่อความสะดวกในการทำงานตามเวลาของนายจ้าง วิกฤติอาหารของชนเผ่าอาข่านับวัน
ประสบปัญหาเพิ่มมากขึ้น

เครื่องแต่งกาย ด้านนันทนาการเรียนรู้มากมายจาก เครื่องแต่งของหญิงชายอาข่า ที่
ประดับเครื่องด้วยวัสดุธรรมชาติ และสิ่งที่คนประดิษฐ์ขึ้น มีคุณค่าและมูลค่า เริ่มส่งผลกระทบ
มาก เพราะปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่มีความหมายเครื่องแต่งกาย ไม่รู้ความเป็นมา และไม่นิยม
ประดับแต่งกายเว้นแต่มีพิธีกรรมเท่านั้น

จากสภาพเหตุการณ์ ที่กล่าวมานี้ ชนเผ่า จำเป็นต้องลุกขึ้นมา ศึกษารวบรวมความรู้
ปกป้องภูมิปัญญาของตนไว้สืบสาน ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเนื้อหา

ลานวัฒนธรรมอาข่า แม้เผ่าพันธุ์ไม่มีสถานศึกษาเหมือนโรงเรียนไว้เป็นที่เรียนรู้ของ
เด็กเล็ก เด็กโตในปัจจุบัน แต่ด้วยวิถีอาข่าที่เคยดำรงมานั้น ลานแห่งการเรียนรู้แลกเปลี่ยน จึงเป็น
เป้าหมายของโครงการวิจัย ที่มีความจำเป็นยิ่ง จำต้องฟื้นฟู ความหมาย สร้างกระบวนการเรียนรู้
สู่ชุมชนนำไปสู่ แก้ปัญหาของชนอาข่า ให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

คำถามวิจัย การฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีอาข่าควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อศึกษากระบวนการ ฟื้นฟูความหมาย และคุณค่าของลานวัฒนธรรมวิถีอาข่า
- สร้างความรู้ ความภูมิใจ และความเข้าใจวิถีชาติพันธุ์อาข่าให้คนรุ่นใหม่ได้สืบสาน
- แสวงหากระบวนการพัฒนาชุมชนระบบสุขภาพและเศรษฐกิจให้ครอบครัวอาข่าที่
สอดคล้องกับการใช้ลานวัฒนธรรมอาข่า

กรอบคิดการวิจัย

ศึกษาวิจัยค้นหาคุณค่าความหมาย “ลานวัฒนธรรมวิถีอาข่า” ที่เคยมีบทบาทเป็นสถานที่
เรียนรู้เพื่อจัดการชุมชน ตลอดจนประวัติ บทบาท ข้อดีต่างๆ ของลานแต่ละประเภทที่ชนอาข่าใช้
และความรู้อาหาร คนตรีพื้นบ้าน ขับเคลื่อนฟื้นฟูวิถีของลานวัฒนธรรมอาข่า ให้เกิดขึ้นในชุมชน

นิยามศัพท์

ลานวัฒนธรรมอาข่า หมายถึง พื้นที่ประกอบพิธี แหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดง พுகุศล
เสวนา ของสมาชิกคนชุมชน สามารถแสดง อัตลักษณ์ความเป็นวิถีคนอาข่าออกมาให้เห็นได้

วัฒนธรรม หมายถึง พิธีกรรม ข้อปฏิบัติ ที่ดีงามและได้รับการยอมรับสืบสานใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตของชนเผ่าอาข่ามา

วิถีอาข่า หมายถึง แนวทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสม เกื้อกูลสิ่งรอบข้างโดยไม่เอาเปรียบ ที่ชนอาข่าสืบสาน

การดำเนินงานวิจัย

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

- ประชุมทีมวิจัย
- อบรมเติมเนวคิงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
- การรวบรวมข้อมูลลานวัฒนธรรมอาข่า และการตีความมีคุณค่าและความหมาย
- อบรมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ข้อมูล
- วางแผนออกแบบการฟื้นฟู คุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอาข่า
- สื่อเพื่อการเรียนรู้ เผยแพร่
- อบรมเชิงปฏิบัติการเขียนรายงานความก้าวหน้า
- การเขียนรายงานความก้าวหน้า

ระยะที่ 2 ทดลองปฏิบัติ

- ทดลองฟื้นฟูลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอาข่า
- ทดลองสอนในสถานศึกษาและบ้านพักเด็กอาข่า

พื้นที่ชุมชนเป้าหมาย บ้านห้วยसानเก่า บ้านผาหมี บ้านแสนใจใหม่ บ้านแสนใจพัฒนา
ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย คือองค์ความรู้เรื่อง คุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชนเผ่าอาข่า
เชิงพัฒนา เกิดลานแห่งการเรียนรู้ สร้างบทบาทการสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตอาข่าในชุมชนอย่างร่วมสมัย มีคำรับความรู้ด้านดนตรี บทเพลง อาหาร พื้นบ้าน ใช้ในการเผยแพร่ เป็นต้น

คำนำ

โครงการวิจัยการศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภอกิดขึ้นได้ เพราะสถานการณ์ปัญหาการสูญเสียองค์ความรู้ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วของชนเผ่าอำเภอกิดในพื้นที่โครงการวิจัย ส่งผลกระทบเชิงกว้างให้กับเผ่าพันธุ์และผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศ เพราะเนื่องจาก หากเผ่าพันธุ์ไร้การดำรง อัตลักษณ์ของตนเองแล้วสิ่งที่จะเรียนรู้ย่อมประสบปัญหามากขึ้น

ด้วยเหตุนี้โครงการวิจัยการศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภอกิด ที่ได้ดำเนินงานโดยกลุ่มชาวบ้าน ภายใต้การสนับสนุนทุนโดย กองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. ซึ่งเริ่มดำเนินการวิจัยมาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2559 และเสร็จสิ้นเมื่อเดือน กันยายน 2560 โดยโครงการได้ดำเนินการวิจัยในเขตหมู่บ้านตัวอย่างอำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่สาย จนทำให้เกิดข้อมูลที่เป็นประโยชน์พื้นฐานสำหรับการทำงานส่งเสริมฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาต่างๆ ของผู้สนใจด้านชนเผ่าอำเภอกิดได้

และรายงานวิจัยในเอกสารเล่มนี้เป็นข้อมูลรายงานที่บันทึก หลังจากที่มีการวิเคราะห์ และเป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้น ที่อาจไม่ครอบคลุมทุกด้าน แต่อย่างน้อยคณะทีมวิจัยหวังว่า ข้อมูลที่มีอยู่ในเอกสารเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นใหม่ที่จะใช้เป็นฐานการเรียนรู้เพิ่มเติม ตลอดจนองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าอำเภอกิดต่อไป

นางรุจิรา ใจจักร์

หัวหน้าและทีมวิจัยโครงการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ปกใน	
รายชื่อคณะวิจัย	
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	
กิตติกรรมประกาศ	
บทคัดย่อ	
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ 1 : บทนำ	10 - 25
บทที่ 2 : บริบทชุมชนพื้นที่วิจัย	26 - 37
บทที่ 3 : กระบวนการวิจัย	38 - 49
บทที่ 4 : ผลการศึกษา	50 - 74
บทที่ 5 : สรุปผลการศึกษา	75 - 80
ภาคผนวก	81 - 83

บทที่ 1

บทนำ

1)-โครงการวิจัย การศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภอ

2)-ความเป็นมาโครงการ

อำเภอ มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มีการปกครองแบบพ่อสอนลูก มีผู้นำธรรมชาติ เชื่อฟังผู้อาวุโสมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งมายังรุ่นหนึ่ง อำเภอกระจัดกระจายอาศัยอยู่พื้นที่ภาคพื้นเหนือของประเทศไทยในพื้นที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ ตาก และเขตทวิปเอเชียประเทศจีน เมียร์มาร์ ลาว และประเทศเวียดนามและตอนเหนือของประเทศไทย อำเภอในประเทศไทยที่พบเห็นมี 8 กลุ่ม ซึ่งแบ่งตามลักษณะการแต่งกาย โดยมีกลุ่มอำเภอ อุโละ, ผาหมี่, ลอมี, อาเข่อ, หน้าคำ, อุผี, เปียะ และอาจ้อ มีความเชื่อ พิธีกรรมปฏิบัติ และมีวิถีวัฒนธรรมของตนเองแม้ระยะหลังอำเภอเริ่มเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่นเพิ่มขึ้น ซึ่งอัตลักษณ์การแต่งกาย ศิลปะดนตรี ร้องเพลง วัฒนธรรมการกินมีลักษณะโดดเด่นเป็นอย่างมาก

เชียงราย เป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ เมียร์มาร์และประเทศลาว เชียงรายเป็นจังหวัดที่มีประชากรชนเผ่าอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด มีชุมชนกระจัดกระจายตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอต่างๆ มากกว่า 243 ชุมชน ทั้งชุมชนเก่าและใหม่ โดยมีอำเภอแม่ฟ้าหลวง เมือง แม่สรวย เป็นอำเภอที่มีอำเภออยู่มากที่สุด หากจะเปรียบเทียบจำนวนประชากรกับเผ่าอื่น ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงรายแล้ว ชนเผ่าอำเภอ จะเป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุด

การดำรงชีวิตของชนเผ่าอำเภอเชียงราย ประชากรส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลักโดยปลูกข้าว ข้าวโพด สับปะรด กาแฟ เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้จะประกอบอาชีพรับจ้างค้าขาย เป็นต้น โดยมีประชากรไม่ต่ำกว่า 80000 คน เฉพาะในจังหวัดเชียงราย

อย่างไรก็ตามสถานการณ์ที่ชนเผ่าอำเภอประสบอยู่นั้น มีความซับซ้อนหลากหลายเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถจะสรุปประมวลภาพดังต่อไปนี้

สถานการณ์ตัวอย่างปัญหาอำเภอ

แด่ช่อง ลานเรียนรู้และท่องเที่ยวชุมชน ที่ได้ขาดสูญหายจากสังคมอำเภอในประเทศไทย หากนับย้อนหลังไปเมื่อ 50 ปี ในสังคมของอำเภอจะมีสถานที่เล่นซึ่งบุคคลภายนอกให้นามว่า

ลานสาวกอด นับเป็นลานที่โด่งดังถูกเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนจากคนไม่เข้าใจวิถีอำเภอ ในแง่ของการแสดงออกความรักของหญิงชายอำเภอในทางเสื่อมเสีย เนื่องจากการให้ความหมายที่ผิดเพี้ยนไป เพราะไม่ตรงกับความหมายที่อำเภอได้สืบสาน จนเป็นเหตุให้คนรุ่นใหม่ ตลอดจนคนอำเภอที่พอจะสื่อสารภาษาไทยได้ ไม่มีค่านิยมในการลงลานเพื่อการร้องเพลงเดินรำ หรือแม้แต่จะสอนเด็ก เยาวชนให้เห็นท่วงท่าทำนองการเดินรำ อีกทั้งในสังคมชุมชนอำเภอหลายพื้นที่ ได้มีสื่อโทรทัศน์เข้าไปถึง ทำให้คนขาดความสนใจในลานที่เรียกว่า “แด่-ช่อง” อีกทั้ง การเปลี่ยนแปลงความเชื่อศานาก็ส่งผลให้อำเภอไม่ลงลานนี้อีกเลย จากข้อมูลหมู่บ้านอำเภอในจังหวัดเชียงราย 243 ชุมชนพบว่า มีเพียงชุมชนเดียวที่ยังมีกิจกรรมลงลานเหลืออยู่แต่ก็เป็นห่วงว่า สักวันชุมชนที่เหลือก็จะสลายไปอีกเช่นกัน ปัญหาการไม่ลงลาน “แด่-ช่อง” ส่งผลให้อำเภอหนีห่างจากความรู้เดิมของเผ่าพันธุ์ไป และบทบาทแหล่งเรียนรู้หากไม่มีการฟื้นฟูก็ส่งผลให้อำเภอรุ่นใหม่ไม่รู้เรื่องราวตนเองมากขึ้น

ภาษาพูด อำเภอกลุ่มชนที่มีภาษาพูดแขนงภาษา ชิบต-พม่า มีเสียงพูดแหลมสูง เพราะวิถีชีวิตอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงการใช้เสียงจึงมีความจำเป็นในสังคมอำเภอ อย่างไรก็ตามความนำวิถีด้านภาษามีมากขึ้น ทั้งการใช้ภาษาพูด เพราะคนรุ่นใหม่อายุ 40 ปีลงมา ปัจจุบันมักใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลางในการสื่อสาร และมีความเป็นห่วงว่าคนรุ่นใหม่จะพูดใช้ภาษาตนเองน้อยลง เนื่องจากการประสานสังคมภายนอก และชนเผ่าเองมีแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาแทบไม่มี และสถานศึกษาก็ไม่ได้สอนภาษาชนเผ่าด้วย ที่สำคัญองค์กรที่กระตุ้นส่งเสริมอย่างเป็นระบบของชนเผ่าอำเภอยังขาดทิศทาง ด้วยเหตุนี้สถานการณ์การใช้ภาษาจึงเป็นเรื่องที่ต้องรีบส่งเสริมกระตุ้นให้เกิดการใช้ในหมู่เด็ก เยาวชน หรือต้องจัดกิจกรรมฟื้นฟูลานการใช้ภาษาในชุมชนจะเป็นหนทางส่งเสริมใช้ภาษาแม่ตนเองในหมู่อำเภอดีขึ้น

ศิลปะ บทเพลง การเดินรำ วิถีอำเภอไม่มีคนสืบสาน อำเภอเป็นกลุ่มชนที่มีนิสัยรักความสนุกสนาน มีอารมณ์สุนทรียะ `มีศิลปะอารยะธรรมการเล่นพื้นบ้าน ศิลปะเดินรำหลากหลาย มีบทเพลงร้องรำที่เก่าแก่มากมาย เรื่องราวของชนอำเภอที่ได้สืบสานมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน นับเป็นดอกไม้แห่งชุมชนเขา แต่งแต้มสีสันความสดใส ด้วยวิถีชีวิต บนแผ่นดินที่สูงให้งดงามมาตลอดเวลา แต่ในช่วง 4 ทศวรรษจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาการร้องเพลง การเดินรำ ที่สะท้อนแสดงออกถึงวิถีชีวิต เอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนเผ่าได้สูญเสียมากขึ้นเรื่อยๆ

อาทิเช่น บทเพลงกล่อมเด็ก ที่เนื้อหาสอนเด็กถึงเรื่องการดำเนินชีวิตเอาแบบอย่างเรียนรู้จากพ่อแม่ รวมทั้งถ่ายทอดสอนหญิงชายในการดำเนินการบ้านการเรือน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ทั้งหลาย

เหล่านี้ ส่งผลให้ชนเผ่าดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรมสืบสานเผ่าพันธุ์มาจนทุกวันนี้ และศิลปะรูปแบบการเต้นรำที่มี กุศโรบายส่งเสริมการออกกำลังกายให้เน้นทั้งความสวยงามและออกกำลังกายส่วนต่างๆ ของร่างกาย ก็ไม่ได้รับการถ่ายทอดสืบสานมา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาที่มีค่ากำลังหลุดลอยออกจากสังคมเผ่าพันธุ์ ซึ่งหากไม่มีการศึกษาวิจัย เก็บข้อมูลไว้ ย่อมแน่นอนว่าสักวันลูกหลานของเผ่าพันธุ์คงไม่อาจรู้เรื่องวิถีสิ่งดีงามของชนเผ่าตนเอง และส่งผลให้ศิลปะการเล่นพื้นบ้านอาข่าบทเพลงที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มากด้วยคุณค่าก็จะหายไป

วิกฤติอาหาร การพึ่งพาตลาดภายนอก การใช้พื้นที่ดินรอบบ้าน เป็นแหล่งผลิตถือเป็นห้องครัวใหญ่ทำให้ครอบครัวอาข่า มีผักพื้นบ้านกินทุกฤดูกาล ปัจจุบันชุมชนบนพื้นที่สูงเกือบทุกหมู่บ้าน ประสบปัญหาเรื่องอาหารอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตจากเดิมประกอบอาชีพการเกษตร มีการพึ่งพาป่าธรรมชาติเป็นหลัก มาเปลี่ยนเป็นอาชีพรับจ้างด้วยเหตุผลขาดที่ทำกิน ชีวิตต้องมีการแข่งขัน เด็กหนุ่มสาวคนรุ่นใหม่ต้องมารับจ้างในเมือง การมีรายได้ที่เป็นเม็ดเงิน เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การซื้ออาหารจากท้องตลาด มารับประทานในครัวเรือนเป็นเรื่องที่ต้องประสบมากขึ้น แต่ไม่มีเวลาประกอบปรุงอาหารแบบสังคมที่ผ่านมา เนื่องด้วยชีวิตที่ต้องรับจ้าง และเพื่อความสะดวกในการทำงานตามเวลาของนายจ้าง ดังนั้นวิกฤติอาหารของชนเผ่าอาข่านับวันประสบปัญหาเพิ่มมากขึ้น บนพื้นที่สูงทุกเวลาจะมีตลาดรถเคลื่อนที่มาจำหน่ายทั้งที่อาหารมีการปรุงแบบอย่างไรรั้นผู้บริโภคไม่อาจเลือกได้ ส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ เช่น อาหารไม่สะอาด เป็นที่เกิดปัญหาสุขภาพ การปรุงอาหารแบบเดิมชนเผ่าถูกลืม ไม่มีการเก็บบันทึกภูมิปัญญาการประกอบอาหาร ดังนั้นความไม่มั่นคงทางอาหารเกิดขึ้นด้วยขาดเมล็ดพันธุ์ดั้งเดิม ไม่มีความรู้การปลูกผักพื้นบ้าน ซึ่งทำให้ชนเผ่ามีรายจ่ายมากขึ้น นอกจากนี้อาข่ายังประสบโรคต่างๆ อาทิเช่น ความดัน เบาหวาน ปวดข้อกระดูกหัวเข่า ข้อนิ้ว ข้อเข่าเสื่อม เหน็บชาและโรคมะเร็ง

เครื่องแต่งกาย เป็นเอกลักษณ์ที่มีประวัติความเป็นมา ตำนานแห่งการเรียนรู้มากมาย เครื่องแต่งหญิงชายอาข่า มีการประดับเครื่องด้วยวัสดุธรรมชาติ และสิ่งที่คนประดิษฐ์ขึ้น หญิงชายอาข่า หากไม่ถึงวัยอันควรการประดับเครื่องแต่งกาย ก็ไม่สามารถใช้ได้ ปัจจุบันเครื่องแต่งกายอาข่าเริ่มมีมูลค่ามาก เพราะเนื่องจากใช้ประโยชน์ในการแสดงให้นักท่องเที่ยวชม หรือยามมีเทศกาลประเพณี ก็ใช้เครื่องแต่งกายสวมใส่ประกอบพิธีกรรม ปัญหาปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่รู้

ความหมายเครื่องแต่งกาย ไม่รู้ความเป็นมา ไม่สามารถประดิษฐ์ทำเครื่องแต่งกายใช้ได้เอง คนประดิษฐ์เครื่องแต่งกายน้อยลง ครัวภูมิปัญญาสูญหาย คนอำเภอรุ่นใหม่ไม่มีความรู้ลายปักบนผ้า

ของอำเภอ ทั้งที่ความหมายลายปักหลายส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติ มีความสัมพันธ์กับสิ่งรอบข้างที่ควรค่าแก่การศึกษาบันทึก ไว้เรียนรู้

จากตัวอย่างสภาพเหตุการณ์ ที่กล่าวมานี้ นับวันสังคมอำเภอได้รับผลกระทบหลักเล็กลงไม่ได้ ปัญหาซับซ้อนมากขึ้น การแก้ปัญหาทั้งระยะสั้น ระยะยาว เป็นประเด็นสำคัญที่ชนเผ่าจำเป็นต้องลุกขึ้นมา ศึกษารวบรวมความรู้ ปกป้องภูมิปัญญาของตนไว้สืบสาน ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ ทั้งนี้ในอดีตวิถีการสืบสาน สืบทอดของชนเผ่าอำเภอ มีเครื่องมือการปฏิบัติชัดเจนตามวัยของคนเพศต่างๆ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ต่างมีบทบาทภารกิจสร้างเสริมชุมชน ให้มีการขับเคลื่อนอย่างมีความสุขเสมอมา

ลานวัฒนธรรมอำเภอ แม้เผ่าพันธุ์ไม่มีสถานศึกษาเหมือนโรงเรียนไว้เป็นที่เรียนรู้ของเด็กเล็ก เด็กโตในปัจจุบัน แต่ด้วยวิถีอำเภอที่เคยดำรงมานั้น ลานแห่งการเรียนรู้แลกเปลี่ยน เคยมีในสังคมอำเภอด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น ลานเรียนรู้กลางแจ้ง ที่เรียกว่า “แดช่อง” ลานพิธีกรรม เช่น ช่วงประกอบพิธีปลูกประตุมูบ้าน หรือเช่นไหว้ศาลพระภูมิ ลานเล่นช่วงตอนเย็นของเด็ก หรือ ศาลาพักผ่อนตะวันตกดิน ล้วนเป็นสถานแห่งการเรียนรู้ของอำเภอในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ สื่อเทคโนโลยี ช่องว่างระหว่างวัย ระบบการเรียนรู้ ทำให้ลานวัฒนธรรมอำเภอรูปแบบต่างๆ ลดบทบาทและสูญหายไป ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจ พิธีกรรม ประเพณี การเล่น การเรียนรู้ หรือรากเหง้าของตนเอง ไม่ภูมิใจความเป็นเผ่าพันธุ์ และลานวัฒนธรรมบางแห่งของอำเภอบุคคลภายนอกเข้าใจผิดต่อบทบาทลาน เช่นแดช่อง ที่คนภายนอกเรียกว่า ลานสาวกอด เป็นต้น

ดังนั้นโครงการวิจัยจึงมีความจำเป็นยิ่ง ที่จะต้องฟื้นฟู ความหมาย สร้างกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชน ครัวเรือน และสังคม ด้วยการทำวิจัย ศึกษาฟื้นฟูลานวัฒนธรรม สถานสืบสานวิถีชุมชนอำเภอ

เพื่อการคงอยู่ของระบบชุมชนชาติพันธุ์ที่มั่นคง สร้างคุณค่าความรู้ภูมิปัญญาและระบบสุขภาวะชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สืบสานของชนเผ่าอำเภอ พัฒนาการมีส่วนร่วมชุมชนเชื่อมโยงคนท้องถิ่น แก้ปัญหาของชนอำเภอ ให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

3)-คำถามวิจัย

คำถามหลัก

“การฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอควรเป็นอย่างไร”

คำถามรอง

- 3.1 ลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอรูปแบบต่างๆ สามารถสร้างคุณค่าการเรียนรู้รากเหง้าอำเภอให้กับคนรุ่นใหม่ได้อย่างไร
- 3.2 การใช้กิจกรรมอาหารและเพลงพื้นบ้าน สามารถเป็นเครื่องมือฟื้นฟูลานวัฒนธรรมอำเภอได้อย่างไร
- 3.3 ลานวัฒนธรรมสามารถเพิ่มมูลค่าพัฒนาเศรษฐกิจและระบบสุขภาวะให้ชุมชนได้อย่างไร

4)-วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 4.1 เพื่อศึกษากระบวนการ ฟื้นฟูความหมาย และคุณค่าของลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอ
- 4.2 สร้างความรู้ ความภูมิใจ และความเข้าใจวิถีชาติพันธุ์อำเภอให้คนรุ่นใหม่ได้สืบสาน
- 4.3 แสวงหากระบวนการพัฒนาชุมชนระบบสุขภาพและเศรษฐกิจให้ครอบคลุมอำเภอที่สอดคล้องกับการใช้ลานวัฒนธรรมอำเภอ

5)-กรอบคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ต้องการค้นหาคุณค่าและความหมาย “ลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอ” ที่เคยมีบทบาทเป็นสถานที่เรียนรู้เพื่อจัดการชุมชน ตลอดจนประวัติ บทบาท ข้อดีต่างๆ ของลานแต่ละประเภทที่ชนอำเภอใช้ และความรู้อาหาร คนตรีพื้นบ้าน ขับเคลื่อนฟื้นฟูวิถีของลานวัฒนธรรมอำเภอ ให้เกิดขึ้นในชุมชนอีกครั้ง เพื่อฟื้นฟูระบบสุขภาพ สุขภาพ และลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้ชุมชนอำเภอ สร้างมิติรูปแบบห้องเรียนการเรียนรู้ที่ร่วมสมัยให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้เรื่องราวเผ่าพันธุ์ตนเองมากขึ้น

6)-นิยามศัพท์

ลานวัฒนธรรมอำเภ หมายถึง พื้นที่ประกอบพิธี แหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดง พุดคุยเสวนา ของสมาชิกชุมชน สามารถแสดง อัตลักษณ์ความเป็นวิถีคนอำเภออกมาให้เห็นได้

วัฒนธรรม หมายถึง พิธีกรรม ข้อปฏิบัติ ที่ดั้งเดิมและได้รับการยอมรับสืบสานใช้เป็นเครื่องมือ ในการดำรงชีวิตของชนเผ่าอำเภามา

วิถีอำเภ หมายถึง แนวทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสม เกื้อกูลสิ่งรอบข้างโดยไม่เอาเปรียบ ที่ชนอำเภ สืบสาน

7)-วิธีการดำเนินการ

โครงการวิจัย การศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภ เป็น โครงการที่ได้แบ่งการศึกษาวิจัย ออกไว้ 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชุมทีมวิจัย
2. อบรมเติมเนวคิงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
3. การรวบรวมข้อมูลลานวัฒนธรรมอำเภ และการตีความมีคุณค่าและความหมายในประเด็น
 - ประวัติชุมชน และบุคคล (ปราชญ์ชุมชนที่เชี่ยวชาญความรู้ในด้านต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภ) อาทิเช่น ด้านดนตรี ด้านประเพณี-พิธีกรรม ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับประเพณี-วัฒนธรรมและอาหารทั่วไป ด้านเครื่องมือประกอบอาชีพ ด้านการเย็บปักเสื้อผ้า เป็นต้น
 - ประเภทการใช้ลานวัฒนธรรม ได้แก่ การใช้ลานเพื่อประกอบพิธีกรรมด้านความบันเทิงทางพิธีกรรมมงคล หรือ อวมงคล, การใช้เป็นที่พบปะ หรือ การถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน, การใช้เป็นที่ประชุมของชุมชน เป็นต้น
 - ประเด็นข้อมูลด้านบทเพลงอำเภดั้งเดิม ที่ใช้ร้องในพิธีกรรมและวันธรรมดา กลุ่มเด็กตลอดจนเพลงที่ใช้ร้องยามเดินทางออกจากหมู่บ้าน เช่น ไปป่า ไปไร่ หรือเพลงต้องห้าม โดยเก็บในเชิงความหมาย ด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึกทั้งภาษาไทยและภาษาอำเภ
 - ประเด็นการเก็บข้อมูล ความหมาย ประวัติความเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นลายปักของทั้งชายและหญิง ตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ ด้วยการบันทึกภาพ พร้อมอธิบายความหมาย เพื่อต่อการการปฏิบัติเรียนรู้และการเผยแพร่

4. การอบรมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวางแผนออกแบบการฟื้นฟู คุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภ /
ประชุมทีมวิจัยถอดบทเรียนและจัดการองค์ความรู้ที่ศึกษาได้เพื่อวางแผนการถ่ายทอด

7. การจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ เผยแพร่ โดยจะจัดทำสื่อในรูปแบบเป็นหนังสือ / แผ่นพับ / การ
บันทึกวีซีดี / แผ่นเสียง นอกจากนี้จะทำโปสเตอร์เพื่อการเผยแพร่สู่ชุมชนเป้าหมาย

8. การอบรมเชิงปฏิบัติการในการเขียนรายงานความก้าวหน้า

9. การเขียนรายงานความก้าวหน้า

ระยะที่ 2 การทดลองปฏิบัติ

1. ทดลองการฟื้นฟูลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภ (ระยะเวลาทดลอง 4 เดือน) พร้อมทั้งสรุป/
ถอดบทเรียนของการฟื้นฟูลานวัฒนธรรมและการให้ (การตีความหมาย) คุณค่า ความหมาย
ของกิจกรรมการทดลองในลานวัฒนธรรมทุกครั้ง (ทั้งนี้ ต้องสร้างกิจกรรมการใช้ลาน
วัฒนธรรมให้เกิดขึ้นมาให้เป็นของจริง) เช่น

- จัดต้นแบบครอบครัวตัวอย่างในชุมชนด้านการปลูกผักพื้นบ้านและการประกอบอาหาร
พร้อมทั้งจัดสอน ถ่ายทอดการประกอบอาหารชนเผ่าอำเภ
- ต้นแบบครูผู้สอนเพลงอำเภ พร้อมทั้งจัดสอน การถ่ายทอดความรู้เรื่องการเล่น ขับร้อง
การแสดงด้านดนตรี พร้อมทั้งการสอนทำเครื่องดนตรีชนเผ่า
- กิจกรรมมหกรรมอาหารและเพลงพื้นบ้านอำเภ
- จัดการสอน การถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้ลานเพื่อประกอบพิธีกรรมด้านความบันเทิง
ทางพิธีกรรมมงคล หรือ อวมงคล, การใช้เป็นที่พบปะ หรือ การถ่ายทอดความรู้ให้กับคน
ในชุมชน, การใช้เป็นที่ประชุมของชุมชน เป็นต้น
- จัดการสอน การถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้สมุนไพร การรักษา ตลอดจน เครื่องมือการ
ประกอบอาชีพ หรือเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชนเผ่าอำเภ

2. การทดลองสอนในสถานศึกษาและบ้านพักเด็กอำเภ (ต้องจัดการสอนในสถานที่จริง คือลาน
วัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดความรู้เชิงตำราที่สอนในห้องเรียน) ประชุมทีมวิจัยเพื่อ
ประมวลผลการสรุปข้อมูลที่ได้จากการทดลองทุกครั้ง.....บ้านพักแม่จัน + บ้านหลังเขา

3. อบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์
4. เขียนและจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

8)-พื้นที่ชุมชนเป้าหมาย

1. บ้านห้วยล้านเก่า	หมู่ 8 ต.แม่สลองใน	อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย
2. บ้านผาหมี	หมู่ 6 ต.เวียงพางคำ	อ.แม่สาย จ.เชียงราย
3. บ้านแสนใจใหม่	หมู่ 7 ต.แม่สลองใน	อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย
4. บ้านแสนใจพัฒนา	หมู่ 22 ต.แม่สลองใน	อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

9)-ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เรื่อง คุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชนเผ่าอาข่า
2. ได้องค์ความรู้เรื่อง ประวัติชุมชนอาข่า ความรู้ด้านเครื่องดนตรี บทเพลง การละเล่น, ความรู้เรื่องอาหารที่ใช้ประกอบในพิธีและอาหารทั่วไป, ความรู้เรื่องสมุนไพร การรักษาสุขภาพ (เบื้องต้น) ที่ใช้ในการถ่ายทอดบนลานวัฒนธรรม, ความรู้เรื่องพิธีกรรมที่ใช้ประกอบในลานวัฒนธรรม (ทั้งที่เป็น มงคลและอวมงคล), ความรู้เรื่อง เครื่องแต่งกาย การเย็บปัก ถักทอผ้า ของชนเผ่าอาข่า
3. องค์ความรู้เรื่อง สื่อการเรียนการสอนและการใช้ประโยชน์ในลานวัฒนธรรมอาข่าใช้ฟื้นฟูในชุมชน
4. องค์ความรู้เรื่อง กระบวนการสืบสานบูรณาการฟื้นฟูลานวัฒนธรรมชุมชน

เชิงพัฒนา

1. สร้างกระบวนการให้คนรุ่นใหม่มีความภูมิใจและสนใจอยากเรียนรู้ศึกษา
2. เกิดลานการเรียนรู้สร้างบทบาทการสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตอาข่าในชุมชนอย่างร่วมสมัย
3. มีคำรับความรู้ด้านดนตรี บทเพลง อาหาร พื้นบ้าน ใช้ในการเผยแพร่
4. คนในชุมชนลดความเสี่ยงในการบริโภคอาหารที่เสี่ยงต่อสุขภาพ และหันมาปลูกพืชผักกินเอง
5. เด็กชุมชนมีความรู้วิธีการเล่นดนตรีที่บ้าน
6. คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับลานวัฒนธรรมเกิดกิจกรรมพัฒนารูปธรรมอย่างต่อเนื่อง

7. พัฒนาเครือข่ายชุมชน ผู้รู้ ผู้สืบสาน สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านวิถีชีวิต ระบบสุขภาพและกระบวนการพัฒนาด้านรายได้เกิดขึ้นในชุมชน

10)- ประวัตีย่อทมิวิจัย

- 1)-นางรุจิรา ใจจักร หัวหน้าโครงการ

อยู่บ้านแสนใจใหม่ จบการศึกษาปริญญาโทรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อดีต
นายก อบต.ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง ประธานกลุ่มสตรีตำบลแม่สลองใน
ปัจจุบันประกอบอาชีพอิสระ

- 2)-นางวันเพ็ญ ศักดิ์สุทธิเสน ผู้ช่วยวิจัย

อยู่บ้านห้วยล้านเก่า จบการศึกษา ป.6 เป็นปราชญ์ด้านบทเพลงอาข่า และเป็นแม่
ต้นแบบของอำเภอแม่ฟ้าหลวง ปัจจุบันทำงานอาชีพเกษตรครัวเรือน

- 3)-นางเพ็ญศรี ภัทรสุทธิกุล ผู้ช่วยวิจัย

อยู่บ้านผาหมี อำเภอแม่สาย จบการศึกษาปริญญาตรี โทชนาการ นักพัฒนาอิสระ
ประกอบอาชีพค้าขาย

- 4)-นายอินธรา ใจวงศ์ ผู้ช่วยวิจัย

อยู่เทศบาลตำบลแม่จัน จบการศึกษาปริญญาตรี ปัจจุบันทำงานประกอบอาชีพส่วนตัว

- 5)-นายหล่อกอ หม่อโปะ ผู้ช่วยวิจัย

อยู่บ้านแสนใจใหม่ เป็นผู้รู้ทางวัฒนธรรมอาข่า ประกอบอาชีพส่วนตัว

- 6)-นางอาย่า จูเปาะ ผู้ช่วยวิจัย

อยู่บ้านหนองผำ อำเภอแม่สรวย เป็นชาวบ้าน ประกอบอาชีพการเกษตรส่วนตัว ผู้รู้ด้าน
บทเพลงพื้นบ้านอาข่า

- 7)- นายธีรพงษ์ วิชิตยานนท์ ผู้ช่วยวิจัย

อยู่บ้านห้วยล้านเก่า การศึกษาปริญญาตรี ประกอบอาชีพขับรถรับจ้าง/กรรมการชุมชน

- 8)-นายชาอ ปรีชาประสิทธิ์ ผู้ช่วยวิจัย

อดีตผู้ใหญ่บ้านแสนสุข หมู่ที่ 9 ต.ศรีคำ อ.แม่จัน จ.เชียงราย ประกอบอาชีพเป็น
นักพัฒนาสังคมและเป็นเกษตรกรในชุมชน

11)-ตารางแผนปฏิบัติการ (ระยะที่ 1)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล				
1-ประชุมชี้แจงการดำเนินงานโครงการทีมวิจัย	ชี้แจง ทำข้อตกลงการมอบหมายงานดำเนินงานวิจัยโครงการ	จัดประชุมทีมวิจัย	-ทุกคนเกิดความรับผิดชอบ -รับรู้ความก้าวหน้า และวางแผนงานได้	1 วัน
2-ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	ติดตามความก้าวหน้า และการแก้ปัญหาต่างงานวิจัย	จัดประชุมทีมวิจัยทุกสิ้นเดือน	-ทุกคนเกิดความรับผิดชอบ -รับรู้ความก้าวหน้า และวางแผนงานได้	10 ครั้ง
3-อบรมพัฒนาศักยภาพเพิ่มแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม	สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมชุมชนในการเก็บข้อมูลวิจัย	-จัดอบรมให้ทีมวิจัยและผู้แทนชุมชน 13 คน ร่วมกับโครงการหนุน	-ได้รับความร่วมมือ -ทีมวิจัยรู้วิธีการเก็บข้อมูล -เกิดเครื่องมือวิจัย	1 วัน
4-รวบรวมเก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรม / อาหาร อ่าข่า	ได้ข้อมูลภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม+อาหารอ่าข่าที่	-เก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเภท ความเชื่อ ความหมาย	ได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรม +อาหาร บทเพลง ความ	6 เดือน (เดือนละ 3)

และการตีความคุณค่าและความหมายในประเด็น •ประวัติชุมชน และบุคคล (ปราชญ์ชุมชนที่เชี่ยวชาญความรู้ในด้านต่างของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอ) อาทิเช่น ด้านดนตรี ด้านประเพณี-พิธีกรรม ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับ ประเพณี-วัฒนธรรมและอาหารทั่วไป ด้านเครื่องมือประกอบอาชีพ ด้านการเย็บปักเสื้อผ้า เป็นต้น	ถูกต้องใช้ในการสืบสาน ได้ข้อมูลภูมิปัญญาบทเพลงอำเภอที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน ให้ได้ข้อมูลภูมิปัญญาเครื่องแต่งกายอำเภอที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน	ฯลฯ + อาหาร+บทเพลง ด้วยการบันทึกภาพ สัมภาษณ์+สาริต โดยใช้ภาษาไทย-อำเภอ / -เก็บเป็นสื่อเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูล -บันทึกจากการขับร้อง / ทั้งภาษาไทย-อำเภอ /อัดเสียง บันทึกภาพวิดีโอ -ทำสื่อข้อมูล เก็บข้อมูลด้านบทเพลงอำเภอ ดั้งเดิม ที่ใช้ร้องในพิธีกรรมและวันธรรมดา กล่อมเด็ก ตลอดจน เพลงที่ใช้ร้องยามเดินทางออกจากหมู่บ้าน เช่นไปป่า ไปไร่ หรือเพลงต้องห้าม โดยเก็บในเชิงความหมาย ด้วยการ บันทึกเสียง และจดบันทึกทั้งภาษาไทยและภาษาอำเภอ	เชื่อ วิธีการปรุง การใช้ประโยชน์พื้นฟูชุมชน -ได้ข้อมูลบทเพลงความเชื่อ เสียง รูปภาพ ใช้ในการสืบสาน	
--	---	---	--	--

•ประเภทการใช้ลานวัฒนธรรม ได้แก่ การใช้ลานเพื่อประกอบพิธีกรรมด้านความบันเทิงทางพิธีกรรมมงคล หรือ อวมงคล, การใช้เป็นที่พบปะหรือ การถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน, การใช้เป็นที่ประชุมของชุมชน เป็นต้น •ประเด็นข้อมูลด้านบทเพลงอาข่าดั้งเดิม ที่ใช้ร้องในพิธีกรรมและวันธรรมดา กลุ่มเด็ก ตลอดจนเพลงที่ใช้ร้องยามเดินทางออกจากหมู่บ้าน เช่นไปป่า ไปไร่ หรือเพลงต้องห้าม โดยเก็บในเชิงความหมาย ด้วยการ	1. ได้ข้อมูลภูมิปัญญาลานวัฒนธรรม+อาหารอาข่าที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน ได้ข้อมูลภูมิปัญญาบทเพลงอาข่า ที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน ให้ได้ข้อมูลภูมิปัญญาเครื่องแต่งกายอาข่าที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน	-เก็บข้อมูลลานวัฒนธรรม ประเภท ความเชื่อ ความหมาย ฯลฯ + อาหาร+บทเพลง ด้วยการบันทึกภาพ สัมภาษณ์+สาธิต โดยใช้ภาษาไทย-อาข่า / -เก็บเป็นสื่อเอกสาร ที่วิเคราะห์ข้อมูล -บันทึกจากการขับร้อง /ทั้งภาษาไทย-อาข่า /อัสเลียง บันทึกภาพวิดีโอ -ทำสื่อเก็บข้อมูลบทเพลงอาข่าเดิม ที่ใช้ร้องในพิธีวันธรรมดากลุ่มเด็ก ตลอดจนเพลงที่ใช้ร้องยามเดินทางออกจากหมู่บ้าน เช่นไปป่า ไร่ หรือเพลงต้องห้าม โดยเก็บเชิงความหมาย ด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึกทั้งภาษาไทย-อาข่า	ได้ข้อมูลลานวัฒนธรรม +อาหาร บทเพลง ความเชื่อ วิธีการปรุง การใช้ประโยชน์พื้นฟูชุมชน -ได้ข้อมูลบทเพลงความเชื่อ เสียง รูปภาพ ใช้ในการสืบสาน	วันรวม 18 ครั้ง)
--	---	---	---	-------------------------

บันทึกเสียง และจดบันทึกทั้งภาษาไทยและภาษาอ่าข่า •ประเด็นการเก็บข้อมูล ความหมาย ประวัติความเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นลายปักของทั้งชายและหญิง ตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ ด้วยการบันทึกภาพ พร้อมอธิบายความหมาย เพื่อต่อการการปฏิบัติเรียนรู้และการเผยแพร่		-	-	
5. การอบรมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ข้อมูล	- เพื่อเรียนรู้เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล - เพื่อสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้	- บันทึกข้อมูลจากวิทยากร - ปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษามาได้ในงานวิจัย	- วิเคราะห์ข้อมูลได้	1 วัน
6-การวิเคราะห์ข้อมูล	เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการแม่นยำจากการทำวิจัย	-จัดเวทีการวิเคราะห์ข้อมูลในชุมชน ผู้ร่วมวิจัย กลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์ความถูกต้องข้อมูลที่ศึกษาวิจัยได้ ทุกชุมชน	มีข้อมูลที่ต้องการพร้อมใช้ผลิตเป็นสื่อเผยแพร่	1 วัน

7- การจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ เผยแพร่	เพื่อการเผยแพร่สู่ชุมชน เป้าหมาย วิจัย	-จัดทำสื่อในรูปแบบหนังสือ / แผ่นพับ /การบันทึกวีซีดี / โปสเตอร์ เผยแพร่ สู่ชุมชน เป้าหมาย	มีสื่อข้อมูลเผยแพร่ครบ สมบูรณ์	1 เดือน
8-การวางแผนออกแบบการ ฟื้นฟู คุณค่าและความหมาย ของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชน อำเภำ และประชุมทีมวิจัยถอด บทเรียนลานวัฒนธรรมและ จัดการองค์ความรู้ที่ศึกษาได้ เพื่อวางแผนการถ่ายทอด	ทบทวนประสบการณ์และผลที่ เกิดขึ้น และการวางแผนงาน ส่งเสริม	จัดเวทีเสนาองานวิจัย ให้ผู้แทน ชุมชน นักพัฒนา	เกิดการวางแผนงาน ขับเคลื่อนในอนาคตของ ชนเผ่าด้านสุขภาวะและ วัฒนธรรม	2 วัน
9- การอบรมเชิงปฏิบัติการใน การเขียนรายงาน ความก้าวหน้า	เพื่อเรียนรู้วิธีการเขียนรายงาน ความก้าวหน้า	- ปฏิบัติการเขียนรายงาน ความก้าวหน้า - รวบรวมข้อมูลที่จัดเก็บและ จัดหมวดหมู่ของข้อมูล	- สามารถแบ่งหมวดหมู่ ของข้อมูลที่ศึกษา - สามารถเขียนรายงาน ความก้าวหน้าได้	1 วัน
10- จัดทำรายงาน ความก้าวหน้า	เพื่อจัดทำรายงานความก้าวหน้า	- จัดพิมพ์ข้อมูลตามการแบ่ง หมวดหมู่ - จัดทำเนื้อหารายงาน	- ได้รายงาน ความก้าวหน้าเสนอต่อ สกว.	1 เดือน

11- ทดลองการฟื้นฟูลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภำ (ระยะเวลาทดลอง 4 เดือน) พร้อมทั้งสรุป/ถอดบทเรียนของการฟื้นฟูลานวัฒนธรรมและการให้ (การตีความหมาย) คุณค่า ความหมายของกิจกรรมการทดลองในลานวัฒนธรรมทุกครั้ง (ทั้งนี้ ต้องสร้างกิจกรรมการใช้ลานวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นมาให้เป็นของจริง) เช่น • จัดต้นแบบครอบครัวตัวอย่างในชุมชนด้านการปลูกผักพื้นบ้านและการประกอบอาหาร พร้อมทั้งจัดสอนถ่ายทอดการประกอบอาหารชนเผ่าอำเภำ	เป็นทดลองการฟื้นฟู คุณค่า ความหมายของลานวัฒนธรรม	-สร้างต้นแบบครอบครัวชุมชนละ 2 ครอบครัว -เลือกต้นแบบบุคคล ผู้มีความรู้ด้านการร้องเพลง -จัดงานมหกรรมลานวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายอื่นๆ 1 ครั้ง มีการสาธิต เรียนรู้ เสวนา ผลงานวิจัย -สอนสาธิตความรู้ให้เด็กชุมชนและบ้านพัก	- มีต้นแบบครอบครัวที่การปลูกผักใช้บริโภคเองรวม 12 ครอบครัว - มีครูเพลงอำเภำที่สอนทั้งการร้องและการเต้นรำ - ทำให้ชนเผ่าภูมิจาลานวัฒนธรรมและมีการฟื้นฟู-บุคคลภายนอกรู้เรื่องอาหารและเพลงอำเภำ -เด็กได้รับความรู้และนำไปใช้ได้	
--	---	---	---	--

•ต้นแบบครูผู้สอนเพลงอำขา พร้อมทั้งจัดสอน การถ่ายทอดความรู้เรื่องการเล่น ขั้บร้อง การแสดงด้านดนตรี พร้อมทั้งการสอนทำเครื่องดนตรีชนเผ่า •กิจกรรมมหกรรมอาหารและเพลงพื้นบ้านอำขา				
12-ประชุมทีมวิจัยเพื่อประมวลผลการสรุปข้อมูลที่ได้จากการทดลองทุกครั้ง (จ	สรุปแนวทางขับเคลื่อนงาน	ประชุมทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง	ได้ข้อสรุปและแนวทางขับเคลื่อนงานอนาคต	1 วัน
13- อบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์	- เพื่อเรียนรู้วิธีการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์	- ฝึกวิธีการจัดลำดับหมวดหมู่ข้อมูล - จัดการเขียนข้อมูล	- ได้วิธีการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์	1 วัน
14-ทำเขียนรายงานวิจัย	เสนอ สกว	เขียนรายงาน	ได้รูปเล่มเอกสารที่สมบูรณ์	1 เดือน

บทที่ 2

บริบทชุมชนพื้นที่วิจัย

ประวัติชุมชน

หมู่บ้านห้วยसानเก่า

ประวัติความเป็นมาเดิม เคยอยู่ที่ประเทศพม่าสมัยสงครามโลกครั้งที่สองชาวอำเภอใน ประเทศพม่าได้แตกกระจายอพยพเข้ามาที่หมู่บ้านปากกล้วยก่อน ต่อมาจึงอพยพมาตั้งถิ่นฐานใหม่ โดยมีผู้นำชนเผ่าชื่อนาย แลเซ่ ป่อแฉ่ ด้วยเหตุที่ขาดพื้นที่ทำกินและไม่เหมาะสมที่จะตั้งเป็น หมู่บ้านในอดีตกาลหมู่บ้านห้วยसान มีหมู่บ้านเดียวพอมีประชากรเพิ่มมากขึ้นและชนพื้นเมืองอำเภอพม่ามาอาศัยมากขึ้นจึงมีหมู่บ้านตั้งเพิ่มอีกคือ บ้านห้วยसानกลางและ บ้านห้วยसानใหม่ บ้านห้วยसानเก่า เป็นหมู่บ้านชนเผ่าอำเภออยู่ได้ยังไม่มีผู้นำทางการมีแต่ผู้นำโดยทางโครงสร้างของชุมชนอำเภอ (อำเภอเจวมา) เท่านั้นมีความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษมีประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเป็นของชนเผ่าตนเองมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูกเชื่อระบบ อาวุโสในการปกครอง ชุมชนตนเองมาเรื่อยๆถ่ายทอดเรื่องราวดำเนินชีวิตแบบวิถีของการดำเนินชีวิตแบบของตน ต่อมาเมื่อมีการพัฒนามากขึ้นและมีผู้นำทางการเกิดขึ้นหมู่บ้านห้วยसानอยู่ในความดูแลและการปกครองขึ้นอยู่กับหมู่ที่ ๗ ตำบลแม่ฮ่องสอนในคือ บ้านแสนใจใหม่ปัจจุบันเมื่อจำนวนประชากรมากขึ้นจำนวนชุมชนขยายเพิ่มมากขึ้นจึงมีการขอจัดตั้งหมู่บ้านที่เป็นทางใหม่ขึ้นคือหมู่ที่ ๘ บ้านห้วยसान ตำบลแม่ฮ่องสอนในอำเภอแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย ผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายมงคล วีรวัฒน์ พงศพร ผู้ใหญ่บ้าน คนปัจจุบันคือ นายสมพงษ์ ชำนิกันทร

ข้อมูลหมู่บ้านห้วยसान

พิกัดตั้งชุมชน หมู่ 8 ต.แม่ฮ่องสอนใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย จำนวนหลังคาเรือน 265 หลังคาเรือน ชาย 448 คนหญิง 440 คน รวม 888 คน อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ มีอาชีพ เกษตรกรรมปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด ถั่วลิสง กาแฟ สับปะรด ชานอกจากนั้นเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือนเหลือไว้ขาย ไฟฟ้าในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ระบบน้ำประปาภูเขา มีศูนย์พัฒนาเด็กห้วยसानเก่า 1 ศูนย์ สถานีอนามัยใช้ร่วมกับหมู่ที่ ๗ คือโรงพยาบาลสุขภาพตำบลบ้านอาไย๊ะ

การคมนาคมในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเส้นทางเข้าหมู่บ้านมี 2 ทางคือถนนจากที่ว่าการอำเภอแม่ฟ้าหลวงคดอยู่ผ่านบ้านสามัคคีใหม่ตำบลแม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงรายประมาณ 30 กม ถนนจากที่ว่าการอำเภอแม่จันจังหวัดเชียงรายเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวและจักรยานยนต์ประมาณ 31 กม. มีศาสนาคนในชุมชน หมู่บ้านห้วยล้านเก่าในอดีตนับถือศาสนาดั้งเดิมมีการประกอบพิธีกรรมตามจารีตและประเพณีของชาวอำเภอมาเมื่อระบบการพัฒนาภายนอกมีบทบาทมากขึ้นมีการติดต่อสื่อสารสังคมภายนอกมากขึ้นจึงทำให้ระบบความเชื่อและง่ายต่อการปฏิบัติทำให้คนรุ่นใหม่นิยมเปลี่ยนนับถือ ศาสนาอื่นเช่น พุทธ และคริสต์ ปัจจุบันนับถือพุทธ มีวัด 1 วัด

ประวัติหมู่บ้านผาหมิ

ประวัติหมู่บ้านผาหมิตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเวียงผาคำอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงรายหมู่บ้านผาหมิเป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่าผาหมิมาอาศัยอยู่เป็นระยะเวลานานจนมีประวัติศาสตร์อันมากมายเกี่ยวกับหมู่บ้านผาหมิมีระยะทางห่างจากอำเภอแม่สายประมาณ 7-8 กิโลเมตรหมู่บ้านผาหมิตั้งอยู่บนเขาสลับซับซ้อนมีความสูงประมาณ 10,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลมีอากาศหนาวเย็นสบายตลอดทั้งปีมีทิวทัศน์ที่สวยงามตามธรรมชาติการคมนาคมสะดวกสบายมีอีกเส้นทางหนึ่งที่สามารถผ่านขึ้นไปพระธาตุคดยองและพระตำหนักคดยองเส้นทางนี้จะลัดเลาะไปตามแนวชายแดนไทยพม่าเป็นถนนลาดยางสามารถใช้สัญจรไปมาตลอดฤดูกาล

ในอดีตมีผู้นำคนแรกคือนายมนตรี พุกษาพันธ์ทวี เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกอย่างเป็นทางการ ท่านเล่าให้ฟังว่าเมื่อปี พ.ศ 2514-2517 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทำการเสด็จเยี่ยมราษฎรชาวบ้านผาหมิและได้พระราชทานเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆ ได้แก่เมล็ดพันธุ์ถั่วแดง ถั่วดำเมล็ดพันธุ์กาแฟโรบัสต้า พันธุ์สัตว์ได้แก่ โค แกะ หมู และไก่สำหรับ พันธุ์กาแฟได้เปลี่ยนจากโรบัสต้าเป็นพันธุ์กาแฟอาราบิก้า เหตุจากต้นกาแฟโรบัสต้า มีต้นสูงยากต่อการเก็บเกี่ยว เมล็ดกาแฟจะเก็บยากมาก สำหรับพันธุ์กาแฟอาราบิก้า ต้นมีลักษณะเตี้ยทรงพุ่มเวลาเก็บผลผลิตจะเก็บง่ายอีกทั้งการดูแลรักษาไม่ยากมากนัก จากนั้นชาวบ้านก็มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

อาชีพชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ปลูกกาแฟลิ้นจี่นอกจากนั้นเลี้ยงสัตว์เพื่อนำไปขายและเพื่อบริโภคได้แก่ไก่หมูเหลือก็จำหน่ายรายได้จากการขายกาแฟและลิ้นจี่เป็นส่วนใหญ่

ศาสนาประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาดั้งเดิมมีพุทธศาสนาคริสต์บางส่วนไฟฟ้าในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ประปาประปาใช้ระบบประปาภูเขา มีโรงเรียน 1 โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 5 มีสถานอนามัยโรงพยาบาลสุขภาพตำบลบ้านผาหมี มีจำนวนประชากรชาย 237 คนหญิง /250คน มีจำนวนหลังคาเรือน 120 หลังคาเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 487 คนผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันชื่อนายชาญยุทธ์ รุ่งพิทยากุล หมู่บ้านผาหมี ทิศเหนือติดต่อกับประเทศพม่า ทิศใต้ติดต่อกับบ้านป่าเหมือด ทิศตะวันออกติดกับอำเภอแม่สาย ทิศตะวันตกติดกับบ้านผาฮี้

วัฒนธรรมและประเพณี

คนในชุมชนหมู่บ้านผาหมีมีวัฒนธรรมและประเพณีแบบดั้งเดิมแบบอ่าข่าของตนเอง

ประวัติหมู่บ้านแสนใจใหม่

บ้านแสนใจใหม่หมู่ที่ 7 ต.แม่สองใน อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงรายเดิมทีหมู่บ้านแสนใจใหม่อยู่ร่วมกับบ้านแสนใจเก่า(บ้านแสนใจพัฒนา) หมู่ที่ 22เมื่อประมาณพ.ศ. 2516 ได้ทำการอพยพโยกย้ายมาก่อตั้งหมู่บ้านใหม่จึงได้ชื่อว่าหมู่บ้านแสนใจใหม่มีผู้ใหญ่บ้านทางการคนแรกคือนายสรพงษ์ เขอบေးผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือ นายอาเหนือ เขอส่อ หมู่บ้านแสนใจใหม่หมู่ที่ 7 ต.แม่สองในมีหมู่บ้านบริวารคือ 1.บ้านอาโ๊ะอานามย์ 2.บ้านอาโ๊ะใหม่ มีประชากรทั้งหมด 1095 คนชาย 543 หญิง 552 คนมีจำนวนหลังคาเรือน 391 หลังคาเรือน

หมู่บ้านแสนใจใหม่เป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าข่าอยู่ใต้การดำรงชีวิตของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีการดำรงชีพพึ่งพาธรรมชาติมีความเชื่อผีบรรพบุรุษและมีประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อถือแบบดั้งเดิมเพียงแต่ระยะหลังเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงเรื่องความเชื่อการสร้างที่อยู่อาศัยบ้านเรือนอาหารการกินการแต่งกายการพูดการศึกษาและวัฒนธรรมและรับอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอกมากขึ้นจึงทำให้มีการนับถือศาสนาอื่นเช่นศาสนาพุทธคริสต์และอื่นๆการคมนาคมหมู่บ้านแสนใจใหม่มีถนนคอนกรีตทั้งหมู่บ้านมีการคมนาคมติดต่อสื่อสารสะดวกสบายมีถนนลาดยางสามารถเข้าหมู่บ้านได้โดยรถยนต์ส่วนตัวเส้นทางที่ 1 เส้นทางแม่จัน-ดอยแม่สองระยะทาง 20 กิโลเมตรเส้นทางที่ 2 ถนนเส้นดอยตุงหลังที่ว่าการแม่ฟ้าหลวงผ่านหมู่บ้านสามัคคีใหม่บ้านห้วยसानใหม่ และเก่าทะลุถึงหมู่บ้านแสนใจใหม่ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

อาชีพคนในชุมชนบ้านแสนใจใหม่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีรายได้หลักจากการปลูกข้าวโพดชากาแฟไผ่ตงลิ้นจี่เงาะการปลูกยางพาราและปลูกข้าวไร่ไว้บริโภคนอกจากนั้นมีการเลี้ยงสัตว์ได้แก่ไก่หมูไว้บริโภคเหลือจำหน่ายในหมู่บ้านตนเอง

ศาสนาเดิมที่คนในชุมชนบ้านแสนใจใหม่มีความเชื่อถือศึบรรพบุรุษมีประเพณีวัฒนธรรมและการดำรงชีพมีความเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัดต่อการพัฒนาระบบสังคมมีความเจริญเข้ามาสู่ชุมชนมากขึ้นความสะดวกสบายในการคมนาคมติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกรับวัฒนธรรมทางตะวันตกมากขึ้นเรื่อยๆทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเชื่อมีการเชื่อแบบพหุศาสนาจึงมีการนับถือศาสนาอื่นเช่นพุทธคริสต์และดั้งเดิม สถานที่สำคัญสถานีนามัยคือโรงพยาบาลสุขภาพตำบลบ้านอาไ้ะ มีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนแม่ฟ้าหลวงบ้านอาไ้ะ นามัย ไฟฟ้าในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน ประปาใช้ระบบน้ำประปาภูเขาทุกหลังคาเรือน มีระบบน้ำดื่มที่สะอาด

วัฒนธรรมและประเพณีหมู่บ้านแสนใจใหม่มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมคนในชุมชนมีการประกอบพิธีกรรมต่างๆเช่นพิธีเรียกขวัญพิธีกินข้าวใหม่พิธีทำประตุมุ่บ้านมีลานวัฒนธรรมท่องเที่ยวและอื่นๆมากมายวัฒนธรรมด้านการแต่งกายชุดประจำเผ่าของตนเอง ด้านอาหารการกินแบบเรียบง่ายไม่มีการปรุงแต่งรสชาติอาหารเช่นคนพื้นราบ

ประวัติหมู่บ้านแสนใจพัฒนา

ประวัติบ้านแสนใจพัฒนาหมู่๒๒ ต.แม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงราย เป็นหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าอาข่าอยู่ใกล้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมีคำบอกเล่าของผู้อาวุโสของชนเผ่าอาข่าบริเวณคอยตุงเป็นจุดแรกที่ได้อพยพย้ายถิ่นมาเรื่อยๆย้ายมาตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๘ โดยการนำของนายแสนอุ่นเรือนส่วนนายทุ่แสน(นายแสนใจนามพระราชทาน) ผู้เป็นหลานได้แยกมาตั้งบ้านแสนใจเก่า (โลโล่ซ่า) แยกจากบ้านแสนใจใหม่หมู่ที่ ๑ตำบลแม่สลองใน อ.แม่ฟ้าหลวงจังหวัดเชียงรายเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นายทุ่ก่อ จือเปาะ(นายหล้าหรือจำหล้า)ไทยนุรักษ์ซึ่งได้รับพระราชทานชื่อจากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่๙ ปัจจุบัน)เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกหมู่บ้านแสนใจใหม่แสนใจพัฒนาอดีตคือหมู่บ้านเดียวกันและเป็นหมู่บ้านที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่งตั้งให้เป็นถิ่นที่พระราชทานมาเยี่ยมบ่อยๆเมื่อปี

พ ศ 2552 ถึง ปี พ ศ 2555 มีนายภูมิรพีทร์ ปอแฉ่ เป็นผู้ใหญ่บ้าน ปี พ ศ 2555 ปัจจุบันมี นายปิยะพงษ์ อายี เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ประชากร จำนวนประชากร 487 คนชาย 226 คนหญิง 261 คน มีจำนวนหลังคาเรือน ๑๔๖ หลังคาเรือน

ความเชื่อ

คนในชุมชนบ้านแสนใจพัฒนาส่วนใหญ่มีความเชื่อถือผีบรรพบุรุษมีประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผีมาตลอดปัจจุบันการประกอบอาชีพชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกผลไม้ อาทิ ลิ้นจี่ กาแฟ พืช พาราชา ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนและที่เหลือไว้ขาย ส่วนเรื่องอาหารการกินคนในชุมชนอยู่กินแบบธรรมชาติเลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ หางของป่า ไก่ป่า หมูป่า มาเสริมเป็นครั้งคราว ชุมชนบ้านแสนใจมีป่าชุมชนป่าที่เป็นต้นน้ำเป็นป่าสมุนไพรไปด้วยกันที่คนในชุมชนได้อนุรักษ์ไว้ และคนในชุมชนยังมีการพึ่งพาจากธรรมชาติอยู่ บ้านแสนใจพัฒนา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 800 เมตร มีเขตติดต่ออำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่จัน

ทิศตะวันออกติดกับหมู่บ้านห้วยसान หมู 8 ต.แม่สลองใน

ทิศตะวันตกกับบ้านแสนใจใหม่

ทิศเหนือติดกับบ้านห้วยโยหมู 17 แม่สลองใน

ทิศใต้ติดกับบ้านแสนสุข ต.ศรีคำ อ.แม่จัน

การคมนาคมสามารถติดต่อได้โดยทางบกสองเส้นทางถนนจากแม่จันแม่สลองอีกเส้นทางหนึ่งจากหลังที่ว่าการอำเภอแม่ฟ้าหลวงผ่านหมู่บ้านสามัคคีใหม่ ต.แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยसान ต.แม่สลองใน สถานที่ที่สำคัญในหมู่บ้านมีโรงเรียนอนุสรณ์ค้อยแสนใจจำนวนหนึ่งโรงเรียนสอนตั้งแต่อนุบาลถึงมัธยมต้น มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแสนใจพัฒนาหนึ่งศูนย์มีสำนักสงฆ์บ้านแสนใจพัฒนามีโบสถ์คริสต์ ไฟฟ้ามีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน น้ำประปามีระบบน้ำประปาภูเขาใช้ทุกครัวเรือน สถานีอนามัยใช้โรงพยาบาลสุขภาพตำบลบ้านอาไยตั้งอยู่ในหมู่บ้านแสนใจใหม่ หมู่ 7 ต.แม่สลองใน ความเชื่อของคนในชุมชนเดิมเชื่อแบบผีแต่ต่อมาได้รับอิทธิพลจากตะวันตกจึงได้เปลี่ยนมาเป็นคริสต์เตียนต่อมาอีกส่วนหนึ่งได้มาเปลี่ยนเป็นพุทธปัจจุบันจึงมีความเชื่อแบบพหุนิยมมากขึ้น

ประเพณีวัฒนธรรมแม้ว่าคนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรับความเชื่อใหม่ๆมาแต่ยังคงมีการแต่งตัวแบบอำเภอมีกิจกรรมตามวาระต่างๆในชุมชนแบบดั้งเดิมเช่นเทศกาลโล้ชิงช้าการกินข้าวใหม่ปีใหม่นั่นไข้แดงเป็นต้นแม้คนรุ่นใหม่รับความเชื่อใหม่เข้ามาแต่วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมคนรุ่นใหม่ก็ยังไม่ได้ละทิ้งไปยังมีความรู้สึกรู้ว่ามีคุณค่าสำหรับกลุ่มของตนเองแม้ว่ากระแสนวัตกรรมพัฒนาของสังคมภายนอกเช่นด้านการสื่อสารการคมนาคมการศึกษาและรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอกมาก็ตามชนเผ่าอำเภอก็ยังมีการพูดภาษาตนเอง

ความเชื่อ วิถีชีวิตของชนเผ่าอำเภในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายโครงการ การเกิด

เด็กอำเภที่เกิดมา จะเป็นพี่เลี้ยงของพ่อและแม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง ถ้าลูกที่เกิดมาเป็นชายก็จะสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เป็นพ่อ เนื่องจากตามความเชื่อ ของอำเภเด็กชายเท่านั้นผู้ซึ่งจะสืบทอดตระกูลของพ่อ และถ้าพูดถึงเรื่องการเกิดในชนเผ่าอำเภ หรือแม้กระทั่งชนเผ่าอื่นที่อาศัยอยู่บนดอยสูง คงไม่ได้เกิดที่โรงพยาบาล ซึ่งจะได้รับการดูแลจากพยาบาลเป็นอย่างดีตลอดจนความสะดวกในเรื่องอื่นๆ เช่น การแจ้งเกิด การเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน ตลอดจนสิทธิต่างๆที่ลูกพึงจะได้รับ ตรงกันข้ามการเกิดลูกในสมัยก่อนนั้น จะทำคลอดกันเองในชุมชน ซึ่งมีหมอตำแยของชุมชน อำเภเรียกว่า"หย่าฉีอำมา" โดยใช้ภูมิปัญญาและวัสดุอุปกรณ์ที่หาง่ายในท้องถิ่น เช่น ใช้ไม้เสียบที่คมกริบ แทนกรรไกรในการตัดสายสะดือของเด็ก ซึ่งปราศจากเชื้อโรค และแม่ของเด็กก็จะพักอยู่ที่บ้านเพียงไม่กี่วันก็จะออกไปประกอบอาชีพตามเคย เมื่อเกิดในชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ เด็กที่เกิดมาจะไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายเนื่องจากชนเผ่าไม่รู้เรื่องการแจ้งเกิด จึงเป็นปัญหากับเด็กชาวเขามาจนถึงทุกวันนี้ แต่มาปัจจุบันอำเภเองก็เริ่มมีความรู้ในเรื่องการจัดการต่างๆมากขึ้น เนื่องจากคนรุ่นใหม่ก็ได้เข้าเรียนหนังสือได้รับการศึกษา จึงทำให้เกิดความรู้ในชุมชน การนำความรู้มาใช้กับชุมชน เริ่มมีมากขึ้น

การตาย

อำเภเชื่อว่าการตาย คือการเปลี่ยนภพจากโลกมนุษย์ไปสู่ปรโลกอันเป็นที่สถิตของวิญญาณบรรพชน หากได้ทำพิธีการต่างๆ อย่างถูกต้อง วิญญาณผู้ตายจะไม่เป็นอันตราย แต่จะช่วยคุ้มครองลูกหลานให้สืบเผ่าพันธุ์ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ทนที่ที่มีคนตาย สมาชิกครอบครัวจะจัดการอาบน้ำศพ และแต่งตัวให้ด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ ซึ่งได้จัดเตรียมไว้แล้ว ใส่เหรียญเงินในปาก

พร้อมกับแจ้งให้ผู้ตายนำไปซื้อสิ่งของที่ต้องการ และจึงมัดศพด้วยผ้าดำ คลุมด้วยผ้าแดงอีกชั้นหนึ่ง ตั้งศพเรียบร้อยแล้วจึงมีการร่ายชื่อบรรพบุรุษจนครบสายเป็นครั้งแรกที่ชื่อ ผู้ตายได้อยู่ในสายนี้

ความเชื่อ

ความเชื่อในภาษาอ่าข่าเรียกว่า "นือจอง" อ่าข่าเป็นชนเผ่าที่มีความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ ภูตผี ปีศาจ ไสยศาสตร์ สิ่งเร้นลับ พิธีกรรมคำสอนที่ได้รับการปลูกฝังมาจากบรรพบุรุษ และสืบทอดปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ผี "ແຮະ" ตามความเชื่อของอ่าข่ามีทั้งผีดีและผีร้าย จะสถิตอยู่ที่ต่างๆ ทั่วไป ดังนั้นคนอ่าข่าจึงไม่สามารถล่วงรู้ในวิถีชีวิตได้ เพราะว่าผีจะสามารถเห็นการกระทำได้ ถือเป็นกุศโลบายในการดำเนินชีวิตของชนเผ่าอ่าข่า ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดโลกและสรรพสิ่งต่างๆอ่าข่ามีตำนานและความเชื่อ เกี่ยวกับการเกิดของสรรพสิ่งต่างๆแบ่งออกเป็นตอนใหญ่ๆได้ 3 ตอน

ตอนที่ 1 การเกิดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต อ่าข่าเรียกว่า "บรัมมา" 1

หมายถึงขั้นตอนของการเกิดสิ่งต่างๆ อาทิ ดิน น้ำ อากาศ มนุษย์ ฯลฯ และสิ่งอื่นๆที่มีอยู่บนปฐพี ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต

ตอนที่ 2 การเกิดกฎระเบียบ พิธีกรรม ประเพณี อ่าข่าเรียกว่า “ฮ้องกา” 2

เป็นขั้นตอนของการเกิดของสัตว์ที่อ่าข่าเชื่อว่ามีชีวิต และไม่นำมาเลี้ยงเค็ดขาด หรือถ้ามีก็ต้องนำมาฆ่ากิน และเช่นไหว้ผีเสีย ได้แก่

1. หมูที่เกิดลูกในหมู่บ้าน อ่าข่าเชื่อว่าธรรมชาติของหมูต้องเกิดในป่า
2. หมูที่เกิดลูกน้อยกว่า 3 ตัว เชื่อว่าธรรมชาติหมูต้องเกิดลูกมากกว่า 3 ตัวขึ้นไป
3. สุนัขที่เกิดในป่า อ่าข่าเชื่อว่าธรรมชาติของสุนัขต้องเกิดในบ้าน
4. หมู หรือ สุนัขที่แท้งลูก
5. หมูที่มีกีบเท้ายาวเพียงกีบเดียว อ่าข่าเชื่อว่าธรรมชาติหมูต้องมีเท้าสองกีบ
6. หมูที่เกิดลูกตายหมด
7. ไก่ที่ไข่ออกมาแล้วเปลือกไข่ไม่แข็ง
8. สัตว์พิการทุกชนิด เช่น กระบือเข้าแตก หมูขาด้วน สุนัขหูแหว่ง
9. สัตว์ทุกชนิดที่ปีนขึ้นไปบนหลังคาบ้าน อ่าข่าถือว่าไม่ดี เพราะหลังคาบ้านมิใช่ที่ๆ สัตว์เลี้ยงเหล่านี้จะขึ้นไป เชื่อกันว่าผีเป็นผู้ส่งขึ้นไป

10.การมีนิกต่างๆ มาเกาะที่หลังคาบ้าน อา่ข้าถือว่าไม่ดี แต่ก็ไม่ถึงกับต้องเช่นสรวง แต่ถ้าคนนั้นเป็นนกเขียว “จาจี” อา่ข้าถือกันมาก เพราะเชื่อกันว่านกเขียวเป็นทูตปีศาจ ที่จะนำความเจ็บป่วย มาสู่สมาชิกในครัวเรือน กรณีเช่นนี้เจ้าของบ้านจะต้องเช่นผีบรรพบุรุษด้วยหมู 1 ตัว และเหล้า 1 ขวด เพื่อให้ช่วยขับไล่ผี

ตอนที่ 3 ขั้นตอนการเกิดดินแดนที่อยู่อาศัย อา่ข้าเรียกว่า "จ้อกา"3

มีตำนานเล่าว่า เมื่อก่อนอา่ข้ามีเมืองเป็นของตนเองชื่อว่า "จาแด" แต่ต้องเสียให้กับชนเผ่าอื่น เพราะลูกสาวของผู้นำ "จาแด"4 ได้ทำลายกฎไปแต่งงานกับคนของชนเผ่าอื่น อา่ข้าจึงไม่มีเมืองเป็นของตนเองมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้อา่ข้าเชื่อว่า พื้นปฐพีนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากการสร้างของเทพเจ้าต่างๆ ประกอบด้วยเทพเจ้า อัมแย เป็นเทพเจ้าผู้สร้างน้ำฝน เทพเจ้าอัมซ้า เป็นผู้สร้างท้องฟ้า จาบีจาหล่อง เป็นเทพเจ้าผู้สร้างแผ่นดิน อย่างไรก็ตามอา่ขานิยมเรียกเทพเจ้ารวมกันว่า "อา่เผ่วหมีแย" อันเป็นเทพเจ้าผู้สร้างจักรวาลและฝนฟ้าดิน ตลอดจนสร้างสิ่งมีชีวิต และ ไม่มีชีวิต ขึ้นมาไว้จนถึงปัจจุบันนี้

ปัจจุบันอา่ข้าที่นับถือดั้งเดิม ยังมีการใช้หลักความเชื่อในการดำรงชีวิตอยู่ แต่อา่ข้าบางส่วนก็หันไปนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม เนื่องจากความ ซับซ้อนและความหลากหลายของพิธีกรรม บวกกับสภาพเศรษฐกิจของปัจจุบันที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต เพราะการนับถือดั้งเดิมจะต้องเคร่ง ในการ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะขาด หรือ ผิดพลาดไม่ได้ ในขณะเดียวกันต้องใช้สัตว์ต่างๆ ในการทำพิธีเช่น ไหว้เป็นจำนวนมาก เป็นเหตุทำให้หลายหมู่บ้านต้องทิ้งความเป็นดั้งเดิม แล้วหันไปนับถือศาสนาอื่น

กฎหรือข้อห้ามที่สำคัญของชาวอา่ข้า

ชนเผ่าอา่ข้ามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่า มีเทศกาลที่สำคัญเยอะ ชุมชนมีข้อห้ามเพื่อไว้ปฏิบัติ เมื่อมีการทำผิดกฎก็ต้องถูปรับตามกติกา ดังนั้นอา่ข้าทุกคนมีความจำเป็นต้องรู้จักกฎข้อห้าม ขอยกตัวอย่างสถานที่ต่างๆ ดังนี้

ประตูหมู่บ้าน (ล้องช่อง) เป็น สถานที่ที่อา่ข้าทำไว้เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายเข้ามาในหมู่บ้าน ประตูหมู่บ้านมีส่วนที่สำคัญอยู่ เช่น รูปนกอินทรี เพราะมีความเชื่อว่านกอินทรีเป็นสัตว์ที่บินเบื่องบน จึงมองเห็นสิ่งไม่ดีที่เข้ามาหมู่บ้านอา่ข้า นกอินทรีบินมาที่ประตูหมู่บ้านมาบอกรูปปั้นผู้หญิงผู้ชายให้ทราบ เพื่อเตรียมตัวในการขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกห่างจากชุมชน ส่วนลวดลายที่

เขียนเสานั้น เพื่อเป็นยันต์ให้สิ่งไม่ดีกลัว นับว่าประตูลู่บ้านเป็นสถานที่สำคัญอีกอย่าง ที่อำเภอกำแพงเพชร ไม่ยื่นตรงกลางเสา ไม่คายน้ำลาย และไม่เอาของมีคมทุกชนิดไปฟัน ผู้ทำ ผิดถูกปรับเป็นหมู 1 ตัว และเหล้า เพื่อใช้ในการทำพิธีแก้ หากใครทำแล้วจับตัวไม่ได้ชาวบ้าน ต้องเสียเอง

เสาโล้ชิงช้า (หล่า เจ่อ) เมื่อถึงเทศกาลโล้ ชิงช้าทุกปี อำเภอก็ไปตัดเสาใหญ่ๆ จำนวนสี่ต้น มา เพื่อมาประกอบเป็นชิงช้า และในหนึ่งปีการละเล่นชิงช้ามีเพียงครั้งเดียว ชาวอำเภอก็จะเล่นเต็มที่ หลังจากสิ้นสุดเทศกาลก็ต้องมัดเชือกติดเสาให้เรียบร้อย และจะไม่มีใครไปแกะเชือกมาเล่นอีก หากแกะมาเล่นต้องเสียหมูเพื่อทำพิธี ชิงช้าไม่สามารถเอาของมีคมไปฟันได้ ถ้าผิดก็ต้องเอาหมู และเหล้าไปเลี้ยงแก้บน เทศกาลนี้ได้ชื่อว่าเป็นเทศกาลสำหรับเชิดชูผู้หญิงอำเภอกำแพงเพชร

ศาลพระภูมิเจ้าที่ของหมู่บ้าน (มิซ้อง) เป็น สถานที่สร้างขึ้นมาพร้อมกับการสร้างหมู่บ้าน สร้างขึ้นเพื่อความคุ้มครองจากสิ่งไม่ดีให้หมู่บ้าน ชาวอำเภอกันจึงไม่เอามีดหรือของมีคมไปฟันสถานที่ดังกล่าว เพราะเป็นการไม่ให้เกียรติเจ้าที่ ซึ่งอาจทำอันตรายกับคนในชุมชนได้ และหากผู้ใดทำผิดก็ต้องเอาหมูและเหล้าไปขอขมา

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (อีซ้อล่อเขะ) ใน การประกอบพิธีกรรมนั้น เมื่อต้องการใช้น้ำบริสุทธิ์ก็ต้อง มาตักในบ่อน้ำนี้ เพื่อนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของอำเภอกำแพงเพชร การตักน้ำในบ่อน้ำก็มีจารีตกฎเกณฑ์บางตัว เช่น เมื่อไปถึงก่อนตักน้ำต้องมีการล้างหน้า มือ และขา เพราะมีความเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมต้องใช้น้ำบริสุทธิ์ จึงให้สิ่งสกปรกตกข้างในไม่ได้ และการตักน้ำก็ต้องตักตามลำดับมาก่อนหลัง เพราะเป็นการควบคุมสังคมไม่ให้เกิดความวุ่นวายในสังคมอำเภอกำแพงเพชร โดยผ่านมิติวัฒนธรรม บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านอำเภอกำแพงเพชรมีเพียงแห่งเดียว แต่ในชุมชนที่ประกอบพิธีกรรมทุกครัวเรือน เมื่อไปถึงถ้าไม่เรียงลำดับก่อนหลัง ก็จะเกิดการแย่งน้ำในสถานที่ตรงนี้ และไม่สามารถเอาของมีคมไปฟันได้ ผู้เอาของมีคมไปฟันต้องเสียหมูและเหล้าเพื่อขอขมาเช่นกัน

ป่าช้า (หล่อ บรีม) ป่าช้า เป็นสถานที่ที่คนอำเภอกำแพงเพชรให้ความเคารพมากอีกสถานที่หนึ่ง เนื่องจากว่าป่าช้า เป็นป่าเยาะและครึมๆ และไม่เอาของมีคมไปฟันรวมถึงการไม่นำของมาจากป่าช้า เช่น หน่อ ฟืน ฯลฯ ถ้าทำผิดขึ้นมาก็ต้องเอาหมูไปเลี้ยงและเหล้า เพื่อขอขมาด้วยเช่นกัน

ลานวัฒนธรรม (แด ช่อง) สถานที่ตรงนี้ เป็นสถานที่เดียวกับที่คนไทยทั่วไปรู้จักในนาม ลานสาวกอด ที่ผ่านมาสถานที่ตรงนี้แปลและตีความหมายผิดมาโดยตลอด เนื่องจากผู้ที่มา สะท้อนวัฒนธรรมอำขา ไม่ใช่คนอำขา ซึ่งอาจสื่อคลาดเคลื่อนด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ภาษา ฯลฯ ทำให้ผู้มาสะท้อนออกมาผิดจากความเป็นจริง จากการที่สอบถามผู้รู้และมีอายุไม่มีใครตอบว่า เป็นลานสาวกอด แต่ตอบเป็นลานวัฒนธรรม ซึ่งมาจากภาษาอำขาว่า แด ห่อง แยกศัพท์ได้ดังนี้ แด แปลว่าที่เกี่ยว ช่อง แปลว่าสถานที่ ซึ่งแปลคือ สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ตรงนี้ในอดีตผู้มี

ความรู้ใช้เป็นสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน แบบทำให้เห็น ชวนทำตาม เปรียบเทียบได้กับ ของคนเมืองคือ เดินผญา ไม่ควรทำการใดๆที่เป็นการลบหลู่สถานที่นี้ เพราะถือเป็นสถานที่ศักดิ์ ของอำขา

นอกจากนี้พื้นที่ปฏิบัติงานวิจัยโครงการ ยังมีประเพณีพิธีกรรมในรอบปี และความเชื่อ ตามหลักศาสนาใหม่ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม และประเพณีอำขาอย่างดั้งเดิม

การดำเนินชีวิตของผู้หญิงอำขา

ในอดีต ช่วงเช้าผู้หญิงอำขาต้องตื่นแต่เช้ามีดเพื่อมาทำกิจกรรมนึ่งข้าวดำข้าวครก กระเดื่องเพราะไม่มีโรงสีครอบครัวใดที่มีลูกสาวหรือมีแม่บ้านตื่นมาตำครกกระเดื่องแต่เช้ามีด ถือว่าขยันมากครอบครัวใดตำข้าวช้าถือว่าไม่ค่อยขยันครอบครัวใดเป็นครอบครัวใหญ่ก็แบ่ง หน้าที่กันบางคนไปตัดหยวกกล้วยป่าเพื่อเป็นอาหารหมูบางคนก็ปั่นฝ้ายคุณยายคุณย่าก็ไปตัดน้ำ ในป่าไม่มีน้ำประปาเช่นปัจจุบันจากนั้นทำอาหารเช้า

ผู้ชายอำขาตื่นขามืดเช่นกันไปหาอาหารในป่าเช่นไปยิงนกคักนกไปจับปลาที่ดักไขไว้แล้วมา ทำอาหารกินให้ลูกๆจากนั้นก็ไปทำไร่ตามวิถีอำขากลางวัน

ทั้งผู้หญิงและผู้ชายก็จะไปช่วยกันทำไร่ใกล้ถึงเวลาอาหารเที่ยงก็จะไปเก็บผักธรรมชาติ ในไร่ไปจับปลาในลำห้วยซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์มากมาปรุงอาหารกินตอนเย็น ผู้หญิงแบกฝิ่น กลับบ้านหรือหิ้วคาน้ำด้วยผู้ชายก็ไปล่าสัตว์หรือไปดูที่ทำเครื่องดักสัตว์บางทีก็แบกไม้ไผ่ กลับบ้านสำหรับสร้างบ้านหรือทำรั้วบ้าน กลับถึงบ้านช่วยกันทำอาหารกิน กลางคืนหลังจาก รับประทานอาหารเย็นเสร็จแล้วผู้หญิงทำการแช่ข้าวลูกสาวนวดให้คุณพ่อปู่ตายายแม่บางคืนคุณ พ่อก็จักตอกทำหน้าไม้บ้างเตรียมอุปกรณ์สำหรับดักสัตว์คุณแม่ปั่นฝ้ายหรือบางคืนหน้าเก็บหน่อ

ก็สับหน่อไม้เพื่อทำหน่อไม้ดองเก็บไว้กินนอกฤดูกาลสำหรับหนุ่มสาวก็ไปเที่ยวลานท่องเที่ยว (แดฮ่อง)

ปัจจุบัน

เข้าสู่หญิงอำเภอไม่ต้องตำข้าวไม่ต้องตักน้ำไม่ต้องไปเก็บหยวกกล้วยในป่าแต่ต้องเตรียมอาหารเพื่อให้ลูกไปโรงเรียนแต่เช้าหลังภารกิจลูกเสร็จแล้วเตรียมตัวไปรับจ้างทำงานทั่วไป คนรุ่นใหม่ก็ไปสอนเด็กเป็นลูกจ้างห้างร้านต่างๆ ผู้ชายไปรับจ้างประมาณ 40% ก่อสร้างทำอะไรทำสวนกลางวันทั้งผู้หญิงผู้ชายไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้านบางส่วนไปทำไร่เียนทำอาหารกินเสร็จแล้วดูทีวีกลางคืนไม่ได้ไปไหนดูทีวี

ความคิดเห็นเกี่ยวกับลานวัฒนธรรมอำเภอความรู้และความเข้าใจต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอำเภอในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม มีความคิดเห็นต่อลานวัฒนธรรมอำเภอในมิติต่างๆ คือ

พิธีกรรม/ความเชื่อ

เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นกุศโลบายของชาวอำเภอที่มีความเชื่อว่าเป็นเรื่องที่ดีนอกจากนี้แล้วเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันเป็นการพักผ่อนหย่อนใจหลังเสร็จจากการทำไร่นาเช่นพิธีกรรมเรียกขวัญพิธีกรรมทำประตุมุ่บ้านใหม่ ฯลฯ การเรียกขวัญให้ผู้สูงอายุที่กำลังป่วยโดยการนำไก่หรือหมูแล้วแต่ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัวถ้าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นหมูกี่จะมีการดูตบทำนายตบว่าครหรือไม่ใช่จะหายเร็ววันไหนอายุจะยืนมีเงินทองถุงเงินจะดีวันทำพิธีกรรมบรรดาลูกๆหลานก็จะมารวมกันเพื่อมาผูกข้อมือทำให้เจ้าของบ้านลูกหลานมีความสุขสบายใจได้บุญคนป่วยก็จะหาย

การแสดงและการละเล่น

มีการแสดงในรูปแบบต่างๆอย่างน่าทึ่งและอลังการตามีความสวยงามแบบธรรมชาติควรมีลานวัฒนธรรมของอำเภอเพื่อให้มีการแสดงต่างๆให้มีความสุขสนุกสนานมีการละเล่นเช่นกระทุ้งกระบอกไฟการเล่นลูกสะบ้าเพื่อมิให้สูญหายไปควรจะมีการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมอย่างรูปธรรมไม่อย่างนั้นแล้วสูญหายแน่นอน

อัตลักษณ์ทางสังคม

ชนชาติพันธุ์อ่าขามีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะการแต่งกายชุดประจำเผ่าภาษาพูดประเพณีจารีตวัฒนธรรมสวยงามวิถีชีวิตมีการนับสายตระกูลตั้งแต่ต้นกำเนิดบรรพบุรุษสามารถนับสายตระกูลได้ชั่วลูกหลานมีความเชื่อระบบอาวูโสมีการพัฒนาความเชื่อที่กลมกลืนกับธรรมชาติ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามวัยตามกาลและตามความสนใจของแต่ละกลุ่มคนไม่ว่าที่ใดๆก็เป็นลานเรียนรู้ได้ไม่ได้มีลานที่ตายตัวไม่เหมือนเช่นปัจจุบันมีโรงเรียนมีศูนย์ฝึกอาชีพดังนั้นรัฐบาลเองควรสนับสนุนส่งเสริมลานวัฒนธรรมของชนเผ่าอ่าขาคด้วย

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจุบันไม่มีการสืบทอดและสืบสานในเรื่องภูมิปัญญาเลยยังคนรุ่นใหม่ไม่รู้ของดีชนเผ่าตนเองเลยจะให้โทษคนรุ่นใหม่ก็ไม่ได้เนื่องจากสถานการณ์ได้เปลี่ยนไปตามความเจริญของการพัฒนาเห็นสมควรสนับสนุนปราชญ์ชุมชนให้ดำรงสืบทายาทต่อไป

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัย การศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภำ เป็นโครงการที่ได้แบ่งการศึกษาวิจัย ออกไว้ 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

1.ประชุมทีมวิจัย

2.อบรมเติมแนวความคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม

3.การรวบรวมข้อมูลลานวัฒนธรรมอำเภำ และการตีความมีคุณค่าและความหมายในประเด็น

- ประวัติชุมชน และบุคคล (ปราชญ์ชุมชนที่เชี่ยวชาญความรู้ในด้านต่างของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภำ) อาทิเช่น ด้านดนตรี ด้านประเพณี-พิธีกรรม ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับประเพณี-วัฒนธรรมและอาหารทั่วไป ด้านเครื่องมือประกอบอาชีพ ด้านการเย็บปักเสื้อผ้า เป็นต้น
- ประเภทการใช้ลานวัฒนธรรม ได้แก่ การใช้ลานเพื่อประกอบพิธีกรรมด้านความบันเทิงทางพิธีกรรมมงคล หรือ อวมงคล, การใช้เป็นที่พบปะ หรือ การถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน, การใช้เป็นที่ประชุมของชุมชน เป็นต้น
- ประเด็นข้อมูลด้านบทเพลงอำเภำดั้งเดิม ที่ใช้ร้องในพิธีกรรมและวันธรรมดา กลุ่มเด็กตลอดจนเพลงที่ใช้ร้องยามเดินทางออกจากหมู่บ้าน เช่น ไปป่า ไปไร่ หรือเพลงต้องห้ามโดยเก็บในเชิงความหมาย ด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึกทั้งภาษาไทยและภาษาอำเภำ
- ประเด็นการเก็บข้อมูล ความหมาย ประวัติความเป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นลายปักของทั้งชายและหญิง ตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ ด้วยการบันทึกภาพ พร้อมอธิบายความหมาย เพื่อง่ายต่อการการปฏิบัติเรียนรู้และการเผยแพร่

4.การอบรมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

6.การวางแผนออกแบบการฟื้นฟู คุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภำ / ประชุมทีมวิจัยถอดบทเรียนและจัดการองค์ความรู้ที่ศึกษาได้เพื่อวางแผนการถ่ายทอด

- 7.การจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ เผยแพร่ โดยจะจัดทำสื่อในรูปแบบเป็นหนังสือ / แผ่นพับ / การบันทึกวีซีดี / แผ่นเสียง นอกจากนี้จะทำโปสเตอร์เพื่อการเผยแพร่สู่ชุมชนเป้าหมาย
- 8.การอบรมเชิงปฏิบัติการในการเขียนรายงานความก้าวหน้า
- 9.การเขียนรายงานความก้าวหน้า

ระยะที่ 2 การทดลองปฏิบัติ

1. ทดลองการฟื้นฟูฟูลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภำ (ระยะเวลาทดลอง 4 เดือน) พร้อมทั้งสรุป/ถอดบทเรียนของการฟื้นฟูฟูลานวัฒนธรรมและการให้ (การตีความหมาย) คุณค่า ความหมายของกิจกรรมการทดลองในลานวัฒนธรรมทุกครั้ง (ทั้งนี้ ต้องสร้างกิจกรรมการใช้ลานวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นมาให้เป็นของจริง) เช่น
 - จัดต้นแบบครอบครัวตัวอย่างในชุมชนด้านการปลูกผักพื้นบ้านและการประกอบอาหาร พร้อมทั้งจัดสอน ถ่ายทอดการประกอบอาหารชนเผ่าอำเภำ
 - ต้นแบบครูผู้สอนเพลงอำเภำพร้อมทั้งจัดสอน การถ่ายทอดความรู้เรื่องการเล่น ขับร้อง การแสดงด้านดนตรี พร้อมทั้งการสอนทำเครื่องดนตรีชนเผ่า
 - กิจกรรมมหกรรมอาหารและเพลงพื้นบ้านอำเภำ
 - จัดการสอน การถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้ลานเพื่อประกอบพิธีกรรมด้านความบันเทิงทางพิธีกรรมมงคล หรือ อวมงคล, การใช้เป็นที่พบปะ หรือ การถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน, การใช้เป็นที่ประชุมของชุมชน เป็นต้น
 - จัดการสอน การถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้สมุนไพร การรักษา ตลอดจน เครื่องมือการประกอบอาชีพ หรือเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชนเผ่าอำเภำ
5. การทดลองสอนในสถานศึกษาและบ้านพักเด็กอำเภำ(ต้องจัดการสอนในสถานที่จริง คือลานวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดความรู้เชิงตำราที่สอนในห้องเรียน)
6. ประชุมทีมวิจัยเพื่อประมวลผลการสรุปข้อมูลที่ได้จากการทดลองทุกครั้ง
7. อบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์
8. เขียนและจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ตารางกิจกรรมการวิจัย

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผลที่ได้รับ	บทเรียนที่ได้ของนักวิจัย
การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล				
1-ประชุมชี้แจงการดำเนินโครงการทีมวิจัย	ชี้แจง ทำข้อตกลงการมอบหมายงานดำเนินงานวิจัยโครงการ	จัดประชุมทีมวิจัยทั้งในพื้นที่ และการประชุมร่วมกับทีมชุดติดตามทุกเดือน	-ทีมวิจัยเกิดความรับผิดชอบทำงานวิจัย -รับรู้ความก้าวหน้า และวางแผนงานได้ของการทำกิจกรรมแต่ละระยะ	-ทีมวิจัยได้เรียนรู้การเก็บข้อมูล -รู้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล -วางแผนงานได้ดีขึ้น
2-ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	ติดตามความก้าวหน้าและการแก้ปัญหาต่างงานวิจัย	จัดประชุมทีมวิจัยทุกสิ้นเดือน	-เกิดความรับผิดชอบ -รับรู้ความก้าวหน้างานวิจัย	-ทำงานเป็นกลุ่มและสามัคคีได้
3-อบรมพัฒนาศักยภาพเสริมแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม	สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมชุมชนในการเก็บข้อมูลวิจัย	-จัดอบรมให้ทีมวิจัยและผู้แทนชุมชน 13 คน ร่วมกับโครงการหนุน	-ทีมวิจัยรู้วิธีการเก็บข้อมูล -เกิดเครื่องมือวิจัย -รู้แนวทางการทำวิจัยของ สกว.	-ทีมวิจัยรู้กระบวนการบริหารและขั้นตอนการทำงานวิจัยชุมชน

4-รวบรวมเก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรม/อาหาร อ่าข้า และการตีความคุณค่าและความหมายในประเด็น •ประวัติชุมชน และบุคคล (ปราชญ์ชุมชนที่เชี่ยวชาญความรู้ในด้านต่างของกลุ่มชาติพันธุ์อ่าข้า) อาทิเช่น ด้านดนตรี ด้านประเพณี-พิธีกรรม ด้านการรักษาสุขภาพ ด้านอาหารที่เกี่ยวข้องกับประเพณี-วัฒนธรรมและอาหารทั่วไป ด้าน	ได้ข้อมูลภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม+อาหารอ่าข้าที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน ได้ข้อมูลภูมิปัญญาบทเพลงอ่าข้า ที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน ให้ได้ข้อมูลภูมิปัญญาเครื่องแต่งกายอ่าข้าที่ถูกต้องใช้ในการสืบสาน	-เก็บข้อมูลด้านวัฒนธรรม ประเภทความเชื่อ ความหมาย ฯลฯ + อาหาร+บทเพลง ด้วยการบันทึกภาพ สัมภาษณ์+สาริต โดยใช้ภาษาไทย-อ่าข้า / -เก็บเป็นสื่อเอกสาร และวิเคราะห์ข้อมูล -บันทึกจากการจับร้อง /ทั้งภาษาไทย-อ่าข้า / อัดเสียง บันทึกภาพ วีดีโอ	ได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรม+อาหาร บทเพลง ความเชื่อ วิธีการปรุง การใช้ประโยชน์พื้นฟูชุมชน -ได้ข้อมูลบทเพลงความเชื่อ เสียงรูปภาพ ใช้ในการสืบสาน	-ทีมวิจัยมีข้อมูลเพื่อการวางแผนงานปฏิบัติอย่างเป็นระบบในชุมชนได้ -สามารถนำข้อมูลเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาของการทำงานชุมชนเฝ้าได้
--	---	---	---	---

เครื่องมือประกอบอาชีพ ด้านการเย็บปักถักร้อย เป็นต้น •ประเภทการใช้ลาน วัฒนธรรม ได้แก่ การใช้ ลานเพื่อประกอบ พิธีกรรมด้านความ บันเทิงทางพิธีกรรม มงคล หรือ อวมงคล, การ ใช้เป็นที่พักปะ หรือ การ ถ่ายทอดความรู้ให้กับคน ในชุมชน, การใช้เป็นที่ ประชุมของชุมชน เป็น ต้น		-ทำสื่อข้อมูล เก็บข้อมูลด้านบทเพลง อำเภอดั้งเดิม ที่ใช้ร้อง ในพิธีกรรมและวัน ธรรมดา กล่อมเด็ก ตลอดจนเพลงที่ใช้ร้อง ยามเดินทางออกจาก หมู่บ้าน เช่นไปป่า ไป ไร่ หรือเพลงต้องห้าม โดยเก็บในเชิง ความหมาย ด้วยการ บันทึกเสียง และจด บันทึกทั้งภาษาไทย และภาษาอำเภอดั้งเดิม		
---	--	---	--	--

•ประเด็นข้อมูลด้านบทเพลงอำผำดั้งเดิม ที่ใช้ร้องในพิธีกรรมและวันธรรมดา กลุ่มเด็กตลอดจนเพลงที่ใช้ร้องยามเดินทางออกจากหมู่บ้าน เช่นไปป่า ไปไร่ หรือเพลงต้องห้าม โดยเก็บในเชิงความหมาย ด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึกทั้งภาษาไทย และภาษาอำผำ				
---	--	--	--	--

•ประเด็นการเก็บข้อมูล ความหมาย ประวัติความเป็นมา เป็นเครื่องแต่งกายที่เป็นลายปักของทั้งชายและหญิง ตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ ด้วยการบันทึกภาพ พร้อมอธิบายความหมาย เพื่อต่อการการปฏิบัติเรียนรู้และการเผยแพร่				
5. การอบรมเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์ข้อมูล	- เพื่อเรียนรู้เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูล - เพื่อสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้	- บันทึกข้อมูลจากวิทยากร - ปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษามาได้ในงานวิจัย	- วิเคราะห์ข้อมูลได้	-รู้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล -ทำให้ทีมวิจัยสามารถจัดระบบข้อมูลได้ -ข้อมูลที่วิเคราะห์สามารถตอบโจทย์ได้

6-การวิเคราะห์ข้อมูล	เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการแม่นยำจากการทำวิจัย	-จัดเวทีการวิเคราะห์ข้อมูลในชุมชน ผู้ร่วมวิจัย กลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ความถูกต้อง ข้อมูลที่ศึกษาวิจัยได้ ทุกชุมชน	มีข้อมูลที่ต้องพร้อมใช้ผลิตเป็นสื่อเผยแพร่	-ผู้ร่วมวิจัยมีเหตุผลในการพิจารณา การทำงานอย่างมีระเบียบ
7-การจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ เผยแพร่	เพื่อการเผยแพร่สู่ชุมชนเป้าหมาย วิจัย	-จัดทำสื่อในรูปแบบ หนังสือ / แผ่นพับ / การบันทึกวีซีดี / โปสเตอร์ เผยแพร่ สู่ ชุมชนเป้าหมาย	มีสื่อข้อมูลเผยแพร่ครบสมบูรณ์	-สามารถกำหนดสื่อที่เหมาะสมเพื่อ ใช้ในการทำงานชุมชนได้
8-การวางแผนออกแบบ การฟื้นฟู คุณค่าและ ความหมายของลาน วัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภ และประชุมทีมวิจัย	ทบทวน ประสบการณ์และ ผลที่เกิดขึ้น และ การวางแผนงาน ส่งเสริม	จัดเวทีเสนองานวิจัย ให้ผู้แทนชุมชน นักพัฒนา	เกิดการวางแผนงานขับเคลื่อนใน อนาคตของชนเผ่าด้านสุขภาวะ และวัฒนธรรม	-ทำแผนขับเคลื่อนงานใน ภาคปฏิบัติได้ -ส่งเสริมการฟื้นฟูงานลาน วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ถึง แนวทางที่เหมาะสมตามร่วมสมัย

ถอดบทเรียนลาน วัฒนธรรมและจัดการ องค์ความรู้ที่ศึกษาได้เพื่อ วางแผนการถ่ายทอด				
9- การอบรมเชิง ปฏิบัติการในการเขียน รายงานความก้าวหน้า	เพื่อเรียนรู้วิธีการ เขียนรายงาน ความก้าวหน้า	-ปฏิบัติการเขียน รายงานความก้าวหน้า -รวบรวมข้อมูลที่ จัดเก็บและจัด หมวดหมู่ของข้อมูล	- สามารถแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูล ที่ศึกษา สามารถเขียนรายงาน ความก้าวหน้าได้	-ทีมวิจัยและผู้รับผิดชอบเข้าใจแนว ทางการเขียนรายงานที่เกิดจากการ วิจัยได้ดีขึ้น
10- จัดทำรายงาน ความก้าวหน้า	เพื่อจัดทำรายงาน ความก้าวหน้า	- จัดพิมพ์ข้อมูลตาม การแบ่งหมวดหมู่ - จัดทำเนื้อหารายงาน	- ได้รายงานความก้าวหน้าเสนอต่อ สกว.	-ทำให้เห็นภาพรวมผลงานที่เกิดขึ้น
11- ทดลองการฟื้นฟูลาน วัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภ (ระยะเวลาทดลอง 4 เดือน) พร้อมทั้งสรุป/ ถอดบทเรียนของการ	เป็นทดลองการ ฟื้นฟู คุณค่า ความหมายของ ลานวัฒนธรรม	-สร้างต้นแบบ ครอบครัวชุมชนละ 2 ครอบครัว -เลือกต้นแบบบุคคล ผู้ มีความรู้ด้านการร้อง เพลง	- มีต้นแบบครอบครัวที่การปลูกผัก ใช้บริโภคเองรวม 12 ครอบครัว - มีครูเพลงอำเภที่สอนทั้งการร้อง และการเต้นรำ	-เห็นความสำเร็จและปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นและสามารถ จัดระบบแนวทางที่ดีเหมาะสมใน การฟื้นฟูได้

ฟื้นฟูลานวัฒนธรรมและ การให้ (การ ตีความหมาย) คุณค่า ความหมายของกิจกรรม การทดลองในลาน วัฒนธรรมทุกครั้ง (ทั้งนี้ ต้องสร้างกิจกรรมการใช้ ลานวัฒนธรรมให้เกิด ขึ้นมาให้เป็นของจริง) เช่น • จัดต้นแบบครอบครัว ตัวอย่างในชุมชนด้านการ ปลูกผักพื้นบ้านและ การประกอบอาหาร พร้อมทั้งจัดสอน ถ่ายทอดการประกอบ อาหารชนเผ่าอ่าข่า		-จัดงานมหกรรมลาน วัฒนธรรมร่วมกับภาคี เครือข่ายอื่นๆ 1 ครั้ง มีการสาธิต เรียนรู้ เสวนา ผลงานวิจัย -สอนสาธิตความรู้ให้ เด็กชุมชน และบ้านพัก	- ทำให้ชนเผ่าภูมิใจลานวัฒนธรรม และมีการฟื้นฟู-บุคคลภายนอกรู้ เรื่องอาหารและเพลงอ่าข่า -เด็กได้รับความรู้และนำไปใช้ได้	-คนต้นแบบเป็นพลังแห่งการ ขับเคลื่อนงานชุมชน ทั้งประเภท บุคคล และ ครอบครัว -การจัดงานมหกรรมอาหารในงาน เทศกาลโล่ชิงช้า ทำให้เห็นพลัง ชุมชนในการฟื้นฟูอาหารสุขภาพ -จัดระบบการสอนแก่เด็กในพื้นที่ ชุมชน ทำให้เด็กเป็นทายาทรุ่นใหม่ ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทำงานทาง วัฒนธรรมอนาคต
--	--	--	--	--

•ต้นแบบครูผู้สอนเพลง อำขา พร้อมทั้งจัดสอน การถ่ายทอดความรู้เรื่อง การเล่น ขับร้อง การ แสดงด้านดนตรี พร้อม ทั้งการสอนทำเครื่อง ดนตรีชนเผ่า •กิจกรรมมหกรรมอาหาร และเพลงพื้นบ้านอำขา •จัดการสอน การถ่ายทอด ความรู้ด้านการใช้ลาน เพื่อประกอบพิธีกรรม ด้านความบันเทิงทาง พิธีกรรมมงคล หรือ อวมงคล,ใช้เป็นที่พักปะ หรือ การถ่ายทอดความรู้ ให้กับคนในชุมชน, ใช้ เป็นที่ประชุมของชุมชน				
---	--	--	--	--

เป็นต้น •จัดการสอน การถ่ายทอด ความรู้เรื่องใช้สมุนไพร การรักษา ตลอดจน เครื่องมือประกอบอาชีพ หรือเครื่องมือที่ใช้ใน ชีวิตประจำวันของอำเภ				
12-ประชุมทีมวิจัยเพื่อ ประมวลผลการสรุป ข้อมูลที่ได้จากการ ทดลองทุกครั้ง	สรุปแนวทาง ขับเคลื่อนงาน	ประชุมทีมวิจัยและ ผู้เกี่ยวข้อง	ได้ข้อสรุปและแนวทางขับเคลื่อน งานอนาคต	-ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำ วิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน
13- อบรมการเขียน รายงานฉบับสมบูรณ์	- เพื่อเรียนรู้วิธี เขียนรายงาน ฉบับสมบูรณ์	- ฝึกวิธีการจัดลำดับ หมวดหมู่ข้อมูล - จัดการเขียนข้อมูล	- ได้วิธีการเขียนรายงานฉบับ สมบูรณ์	ไม่ได้ดำเนินการในระยะนี้
14-ทำเขียนรายงานวิจัย	เสนอ สกว.	เขียนรายงาน	ได้รูปเล่มเอกสารที่สมบูรณ์	-สามารถรายงานผลเสนอต่อ สกว. -มีข้อมูลอ้างอิงการทำงานพัฒนา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงสร้างคำถามจากผู้ให้ข้อมูลหลักบนพื้นที่ ที่ศึกษาจากผู้นำชุมชน ปราชญ์และประชาชนอำเภอทั่วไป ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนระบบออนไลน์ต่างๆ โดยมีบทสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ

- 1-เพื่อศึกษากระบวนการ ฟันฟู ความหมายและคุณค่าของลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอ
- 2-สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความเข้าใจถึงวิถีชาติพันธุ์อำเภอให้คนรุ่นใหม่ได้สืบสาน
- 3- แสวงหากระบวนการพัฒนาชุมชนระบบสุขภาพและเศรษฐกิจให้ครอบคลุมอำเภอที่สอดคล้องกับการใช้ลานวัฒนธรรมอำเภอ

ผลการศึกษาวิจัย

ภายหลังจากที่โครงการวิจัยดำเนินงานมาตามแผนระยะวิจัย ทางโครงการสามารถสรุปผลที่ได้ดังนี้

-ข้อมูลพื้นฐานในการฟันฟูลานวัฒนธรรมและความหมาย ตามวัตถุประสงค์ โดยมีข้อมูลพื้นฐานเพื่อผลิตสื่อ หลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่องราว อำเภอ ทำแผ่นพับ วิซีดี ใช้ในการเรียนการสอนได้ของหมู่บ้านเป้าหมาย และค้นพบความหมายและวิธีการใช้ลานวัฒนธรรมในวิถีชีวิตของชนเผ่าอำเภอของพื้นที่เป้าหมาย โดยมีลานประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก)-ประเภทและความหมายลานวัฒนธรรมอำเภอ

1. ลานวัฒนธรรมท่องเที่ยวเรียนรู้ “แด-ช่อง” Dae khanq

แด-ช่อง (Dae khanq) เป็นคำเรียกสถานที่จุดๆ หนึ่ง ที่กำหนดไว้เป็นสถานที่เพื่อการพบปะ แค้นรำ ถ่ายทอด การดำเนินวิถีชีวิตของชนเผ่าอำเภอในยามค่ำคืน บุคคลภายนอกมักเรียกสถานที่นี้ว่า ลานสาวกอด เป็นศาสนสถานที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนหมู่บ้านอำเภอ ซึ่งการใช้สถานที่นี้จะใช้ได้เฉพาะยามค่ำคืนเท่านั้น กิจกรรมและวิถีที่จะเกิดขึ้นได้ในลาน “แด-ช่อง” สามารถใช้ได้ทั้งเด็กหญิง-ชาย หญิงสาว ชายหนุ่ม และวัยกลางคน มีกิจกรรม ร้องเพลงเต้นรำของหญิง ชาย บางกลุ่มปั่นฝ้าย ทักทอเส้นด้ายเส้นเข้มขัด ผู้อาวุโสที่มีความรู้ก็สอนวิธีทักทอ

เส้นด้ายฝ้าย กลุ่มที่เดินรำประกอบจังหวะเพลงนำร้องพร้อมเดินรำตามรูปแบบพื้นบ้านเดิม กลุ่มชายก็จะเป่าแคนน้ำเต้าเดินรำประกอบเสียงดนตรีแคนทำเดินต่างๆ บางกลุ่มก็มาเล่าเรื่องราวกันทำงานเกี่ยวกับการเกษตรและเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในลานวัฒนธรรมท่องเที่ยวจะมีการร้องเพลงเฉพาะกลางคืนเท่านั้นจะเอาเพลงที่ร้องตอนกลางวันไม่ได้ การเที่ยวลานจะมีหนุ่มๆ จากต่างหมู่บ้านมาเที่ยวได้และวันใดในชุมชนมีคนตายขึ้นมามีข้อห้ามไม่ให้ใครไปเที่ยวลานท่องเที่ยวถ้าคนตายเป็นเด็กจะงดหนึ่งสัปดาห์ถ้าผู้ใหญ่จะงดหนึ่งเดือน

2. ลานวัฒนธรรมการแต่งงาน“จีแซ่บ่าห่อเจ” Jir caer bar hawq jei

เป็นลานวัฒนธรรมมรดก จะมีการสอนการอยู่เรือนกับครอบครัวใหม่โดยฝ่ายหญิงเวลาเข้าสู่พิธีแต่งงานเครื่องแต่งตัวของฝ่ายหญิงจะถูกปลดออกหมดเสื้อก็จะมีเครื่องประดับใดกระโปรงเป็นสีขาวชุดเจ้าสาวของอำเภอดูว่าไม่สวยที่สุด ในทางกุศโลบาย เป็นวิธีการสอนให้ผู้หญิงเตรียมตัวเตรียมใจในการที่เปลี่ยนภารกิจ สถานะ พร้อมทั้งจะเป็นแม่บ้านและความเป็นแม่ในอนาคต โดยในลานประเภทนี้จะมีการประกอบพิธีกรรมสอนให้ผู้หญิงโดยผ่านกระบวนการแต่งงานอาทิเช่น การตกฟืน การตัดน้ำ การปั่นด้าย เป็นต้น และช่วงพิธีแต่งงานพ่อแม่ฝ่ายหญิงก็จะมอบเครื่องมืออุปกรณ์การทำมาหากินให้ลูกสาว เช่น มีด เกียว จอบ กว๊ย(ตะกร้า) เครื่องเงิน เครื่องนอน ในงานแต่งงานมีการเลือกฤกษ์แต่งงาน โดยร้องเพลงบนโต๊ะอาหารที่เรียกว่า “ล่าหยิก” Xaq ziv ziv และมีชื่อเพลงว่า “หย่าหมื่นองหมื่นแซ่” Zaq nan meeq tseir ซึ่งเนื้อเพลงจะกล่าวถึงวันฤกษ์ดีของการแต่งงานและหน้าที่กิจกรรมเดือนแต่ละเดือนที่ผู้หญิงเมื่อมาแต่งงานแล้วต้องสร้างเนื้อสร้างตัว ถือเป็นลานการเรียนรู้ในงานแต่งงาน

3. ลานวัฒนธรรมขึ้นบ้านใหม่”ยืมคะห่อเจ” Nymr dav hawq jei

เป็นลานวัฒนธรรมที่ถือว่าเป็นงานมรดก ที่คนในชุมชนมาร่วมขึ้นอวยพรให้เจ้าบ้าน มีความอยู่เย็นเป็นสุข โดยตอนขึ้นบ้านใหม่ก็จะลั่นหมูประกอบพิธีกรรมตามประเพณี และมีการร้องบทเพลงที่เรียกว่า “ล่าหยิก” Xaq ziv ziv โดยเนื้อหาการร้องจะร้องเกี่ยวกับการเริ่มต้นดูแลสร้างบ้าน และการเตรียมอุปกรณ์ มีด ขวาน การตีมีด ไปจนถึงการตัดไม้เพื่อมาสร้างบ้านและการขึ้นบ้าน การให้บ้านเป็นที่อยู่อาศัยมีความสมบูรณ์ในการหาอาหาร โดยผู้มาร่วมงานก็จะสามารถร้องแลกเปลี่ยนกันได้ตลอดคืน

1. ลานวัฒนธรรมกินข้าวใหม่ “แซ่สี่ห่อเจ” Caer sheevq hawq jei

ลานวัฒนธรรมกินข้าวใหม่ ชนเผ่าอาข่าสามารถเรียกได้หลายแบบ เช่น แซ่สี่ห่อเจ ห่อสี่จำ ในชุมชนอาข่าครอบครัวใดที่ได้ปลูกข้าว เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็จะทำพิธีกรรมเก็บเกี่ยวข้าว ตามประเพณีที่สืบทอดมา โดยเลือกวันดีตั้งแต่เช้าคุณพ่อก็จะพาลูกๆหลานเดินออกจากบ้านผ่านประตูหมู่บ้านไปถึงไร่แล้วทำพิธีบอกกล่าวเจ้าที่ไร่เจ้าแม่โพสพ ว่าขอให้ปีนี้ให้ได้ผลผลิตข้าวดีให้เต็มทุ่งนาจา จากนั้นก็คัดเลือกต้นข้าวที่มีเมล็ดสมบูรณ์แก่สุก พร้อมทำพันธุ์ต่อปีหน้า นอกจากนี้แล้วเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ เพื่อเอาหุงหนึ่งให้ผู้เฒ่าผู้แก่กินให้อวยพร จะสังเกตว่ามีอาหารหลากหลายชนิดซึ่งเป็นฝีมือของฝ่ายหญิงที่ปรุงอาหารให้กินเช่น ยำหน่อไม้ ยำผักกาด ยำหัวบุก มีลาบหมู มีผักทอง มันเทศหนึ่ง คัมผักเขียวไก่ แดงกวา น้ำพริกมะเขือเทศ ถั่วฝักยาว ถั่วพู หมูข้าวคัม ฯลฯ การมีอาหารที่หลากหลายนั้น เป็นการบ่งบอกถึงความขยันหมั่นเพียรของสตรีอาข่า นอกจากนี้สามารถบ่งบอกถึงการมีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นๆ ว่าอุดมสมบูรณ์ด้วย

5.ลานวัฒนธรรมการเกษตร “ย่าแห่งย่าอึม ด่อข้า” Yar ngaeq yar mr dawq car

วิถีชีวิตของชนเผ่าอาข่าไม่สามารถหนีพ้นจากการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมได้ เพราะเป็นอาชีพมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาแล้วขณะเดียวกันวิถีอาข่าได้อาศัยป่าธรรมชาติมาตลอด เพราะป่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชนเผ่าอาข่า

ชีวิตประจำวันของชาวอาข่าตั้งแต่เช้ามีคฝฝ่ายหญิงจะดำข้าวครกระเดื่องเพราะไม่มีโรงสี เช่นปัจจุบันนี้ข้าวหุงอาหารเสร็จแล้วฝ่ายผู้ชายไปดักนกยิงนกไปจับปลาที่ดักไซไว้หลังจากอาหารเช้าเรียบร้อยแล้วไปทำไร่หนุ่มสาวจะไปไร่ก่อนห้วงระหว่างทางจะไปไร่ก็จะมีกรร้องเพลงซึ่งในบทเพลงจะมีความเกี่ยวข้องกับการทำไร่การแลกเปลี่ยนแรงงานกันหรือการลงแขกฝ่ายหญิงก็จะร้องตอบโต้ฝ่ายชาย มีเนื้อหาเกี่ยวกับทำไร่ ความเกียจคร้าน ฯลฯ ทำนองบทเพลงที่ร้องกลางวันไม่สามารถไปร้องกลางคืนในลานวัฒนธรรมท่องเที่ยวได้ เพราะทำนองมีความต่างแต่เนื้อหาอาจคล้ายกันได้ วิธีการสอนเวลาทำไร่จะสอนเกี่ยวกับการหาพื้นที่การถางป่าดายหญ้า การเผาป่าการเก็บเศษไม้หญ้าการเตรียมดินหลังเตรียมดินเสร็จแล้วก็เข้าสู่ทำพิธีปลูกข้าวไร่การเพาะปลูกข้าวจะให้ผู้หญิงอาข่าที่อาวุโสและที่ยอมรับของชาวอาข่าจะเป็นคนทำพิธีปลูกข้าวเสร็จก็จะสอนถึงการดูแลรักษาต้นข้าวจนถึงระยะเวลาฤดูกาลเก็บเกี่ยวการกองข้าวดีข้าวขนข้าวเก็บข้าวยุ่งจา ดังนั้นลานวัฒนธรรมการเกษตร เป็นเสมือนโรงเรียนเกษตรกรรม

6.ลานวัฒนธรรมพิธีกรรมทำประตู่หมู่บ้าน/ลานศิลปะ “ลื้อช่องคู่ปะจอง” Lawr kanq duq pavq jan

อำเภอมีความเชื่อเรื่องสิ่งเลวร้าย(ผีร้าย) ดังนั้นการสร้างประตู่หมู่บ้าน (ลื้อช่อง) ถือเป็นเขตคุ้มครองความปลอดภัยไม่ให้สิ่งเลวร้าย(ผีร้าย) เข้ามาชุมชน จึงมีพิธีกรรมทำประตู่หมู่บ้าน โดยการนำของผู้นำพิธีกรรมหมู่บ้าน(อาบอแจ่มะ) จะนัดหมายตั้งแต่กลางคืนจะมีการประกาศว่าพรุ่งนี้จะทำประตู่หมู่บ้านห้ามไปทำอะไรห้ามค้าขายห้ามไปเก็บฝืนฯลฯเข้ามาทุกครัวเรือนเฉพาะผู้ชายต้องไปช่วยกันแล้วแบ่งหน้าที่กันตัดไม้ มาปลูกสร้างประตู่ สมาชิกใครเก่งเรื่องแกะตุ๊กตา เช่นรูปเครื่องบิน นก ปลา รถ ดาบ ปืน ก็จะทำการแกะสอนในลานนี้ ใครเก่งจักสานก็ทำการสานตะกร้าสร้อยทำห่วงตกแต่งประดับประดาแกะตุ๊กตารูปคนชายหญิงตามที่ได้พบเห็นมีความเชื่อกันว่าปกป้องคุ้มครองและมีความศักดิ์สิทธิ์การทำพิธีกรรมนี้ผู้หญิงห้ามเข้าร่วมพอเสร็จทำประตู่หมู่บ้านบรรดาเหล่าผู้ชายก็จะทำการสร้างซ่อมแซมลาน “แค ห่อง” หรือลานท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้าน การสร้างประตู่หมู่บ้านทำได้เฉพาะปีละหนึ่งครั้งลานแห่งนี้ถือว่าเน้นความรู้การจักสานและแกะสลักของอำเภอได้

7.ลานสอนเย็บปักถักร้อย (ลานวันหยุด) “จ้อนอง” Jawr nan

การเย็บปักถักร้อยส่วนใหญ่ ของอำเภอกุ่มต่างๆ คุณแม่จะเป็นผู้มอบบทสอนลูกๆ หลานในเรื่องการตัด ปักผ้า ทอผ้า โดยใช้เวลาในช่วงวันหยุดตามราศีสัตว์ คือ วันเสือ วันแพะ และวันหยุดตามประเพณี เช่น วันทำประตู่หมู่บ้าน เทศกาลต่างๆ คุณแม่หรือผู้รู้จะมีการสอนเย็บเสื้อ กระโปรง ถู่น่อง ทำเครื่องประดับ ทำหมวก เย็บกางเกง เด็กๆ ฝึกร้อยเดือยหิน คนโตฝึกทำขนมไก่ สอนปักลายต่างๆ บนผ้ารวมกันเป็นกลุ่ม ถ่ายทอดแบบปฏิบัติจริงซึ่งมีรายละเอียดตัวอย่างลายปักต่างๆ ที่สอนเกี่ยวกับวิถีชีวิตอำเภอ ต่อไปนี้

-ลายปักสีสันลายงู จะสังเกตจากธรรมชาติ มีการเก็บเกี่ยวความรู้ช่วงเวลาไปทำอะไร เก็บฝืน หาของป่า แต่อำเภอเชื่อว่า เวลาไปค้าขายหรือไปขอเจ้าสาวมาทำพิธีแต่งงาน หากเจอ เชื่อว่าโชคไม่ดี ไม่เป็นมงคล

-ลายปักใยแมงมุม มีลักษณะคล้ายใยแมงมุม ความหมายเพราะอำเภอล่าสัตว์ สีสันสวยงาม เป็นลายดักจับสัตว์

-ลายปักตาปู ตาหนู ความหมายเพื่อการมองเห็นได้

-ลายปักลิ้นผีเสื้อตรง ความหมายเพื่อสวยงาม

- ลายปักลั่นผีเสื้อโค้ง ความหมายเพื่อสวยงามอ่อนไหว
- ลายปักลายดอกไม้ ความหมายเพื่อสวยงามสดใส
- ลายปักสามเหลี่ยม ความหมายเพื่อปกป้องคุ้มครอง คมเหลี่ยม
- ลายปักไขว้ (ค้องบะ) ความหมาย เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ลายปักดาว ความหมาย แสดงถึงแสงสว่างและสวยงาม

ลายปักแต่ละลวดลายที่ปักลงบนผ้าจะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตอำเภอส่วนใหญ่แล้วพึ่งพาจากธรรมชาติมีการเรียนรู้ทุกๆที่ได้พบเห็นแม้แต่กลุ่มผู้หญิงไปหาอาหารในป่าจับปลาเก็บผักไม้และเวลาไปเก็บฟืนก็ตามการแต่งกายของกลุ่มอำเภอแต่ละกลุ่มสามารถมองเห็นได้ทั่วไปถ้าไม่สังเกตและมิได้ทราบความเป็นมาจะไม่สามารถเข้าใจได้การแต่งกายที่มีความแตกต่างที่ชัดเจนได้

ผู้เฒ่าบ้านผาหมีเล่าฟังว่าเด็กหญิงอำเภอแรกเกิดประมาณอายุ 1 เดือนต้องเย็บเสื้อกระโปรง เด็กหญิงอำเภอต้องเป็นผ้าสีขาวตอนแต่งงานใส่กระโปรงสีขาวตอนเสียชีวิตใส่กระโปรงสีขาวอีก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นมีความแตกต่างจากผู้ชายอำเภออย่างชัดเจน

ตัวอย่างลายปัก

ลายปัก 3 เหลี่ยม

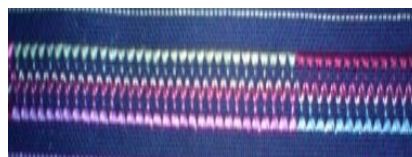
ลายปักลั่นผีเสื้อตรง

ลายปักลั่นผีเสื้อโค้ง

ลายปัก ลายงู (พญานาค)

ลายปัก อู้งดินหมา

ลายปัก ตาปู

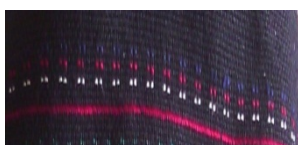
ลายปัก ไยเมงมูม

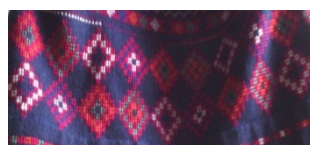
ลายปัก ดอกไม้

ลายปัก ไขว้

ลายปัก ชีตัด

ลายปัก แผ่นเงิน

ลายปัก นี้อย

ข)-เครื่องแต่งกายของหญิงอำเภอ

หญิงอำเภอในประเทศไทยมีลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันออกไป ตามประเภทกลุ่มตนเอง ซึ่งโครงการได้เน้นศึกษาการแต่งกายของอำเภอ 3 กลุ่ม ที่มีความโดดเด่น ของการแต่งกายของหญิง คือลักษณะการสวมหมวกที่ประดับด้วยเหรียญเงิน ขนไก่ ขนชะนี ข้อมสี่เปลือก หอยเบี้ยสวม เสื้อสีดำแขนยาวผ่าหน้าตัวปล่อยตกแต่งด้วยลวดลายที่สวยงามทับเสื้อตัวในซึ่งมีลักษณะเหมือน ผ้าคาดอกสวมกระโปรงสีดำตัวสั้นจับจีบเล็กๆด้านหลัง

(อุ้งโล่อำเภอ)

(โลม้อำเภอ)

(ลาบืออำเภอ,ผาหมี)

การแต่งกายของผู้หญิงอำเภอเป็นข้อบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงความแตกต่างระหว่างแต่ละกลุ่มย่อยโดยการสังเกตจากลักษณะหมวกของผู้หญิงลวดลายการตกแต่งเสื้อผ้าแต่ผู้ที่ไม่คุ้นเคยก็ยากที่จะสังเกตเห็นลักษณะที่แตกต่างกันเหล่านี้ลักษณะหมวกของผู้หญิงอำเภอที่ใช้เป็นข้อสังเกตลักษณะย่อยของชาวอำเภอ 3 แบบ คือ

แบบที่หนึ่งคือแบบ“อุ้งโล่อำเภอ” หรือบางที่เรียกกันว่า“อำเภอหมวกแหลม”

แบบที่สองคือแบบ“โลม้อำเภอ” ซึ่งเป็นชื่อภูเขาใหญ่ในประเทศพม่าหรือบางที่เรียกกันว่า“อำเภอหมวกแบน”

แบบที่สามคือแบบ“ลาบืออำเภอ” หรือ“อำเภอจีน” หรือบางที่เรียกว่า“ผาหมีอำเภอ” ตามชื่อหมู่บ้าน

เสื้อผ้าของหญิงชายชาวอำเภอจะใช้วัตถุดิบเป็นผ้าฝ้ายซึ่งในอดีตจะปลูกต้นฝ้ายเพื่อนำมาปั่นเป็นด้ายเองเวลาทอผ้าหญิงอำเภอจะผูกกล่องฝ้ายไว้กับเอวเกี่ยวเข้าไว้กับตะขอซึ่งเกาะไว้กับต้นขาแล้วปั่นอย่างรวดเร็วออกมาเป็นด้ายฝ้ายหนาและเหนียวทนทานหญิงอำเภอจะได้เรียนรู้การปั่นด้ายตั้งแต่อายุหกถึงเจ็ดขวบหากผู้เป็นแม่ปั่นฝ้ายเพียงคนเดียวก็จะไม่ทันใช้สำหรับทอผ้าให้คนทั้งครอบครัวในอดีตจึงพบเห็นหญิงอำเภอทอผ้าปั่นด้ายกันตลอดเวลาที่มีว่างจากงานอื่นๆ เช่น ระหว่างเดินไปไร่ขณะแบกฟืนหรือกลับจากไปตักน้ำและแม้ในเวลาที่นั่งผิงไฟในบ้านยามค่ำแต่ในปัจจุบันหญิงอำเภอมักจะซื้อฝ้ายดิบจากคนไทยแล้วนำมาอัดเป็นก้อนใหญ่ๆ ยาวราว 20 ซม. บรรจุลงในปล้องกล่องไม้ไผ่แล้วจึงนำมาทอเป็นเส้นด้ายต่อไป

เมื่อได้เส้นด้ายแล้วก็จะนำไปทอโดยใช้กี่กระตุกแบบยืนทอจนกระทั่งกลายเป็นผืนผ้าเนื้อแน่นหน้ากว้างประมาณ 17-20 ซม. แล้วจึงนำไปย้อมด้วยครามจนกว่าจะได้ผ้าสีน้ำเงินเข้มเกือบดำการย้อมนี้จะใช้เวลานานราวหนึ่งเดือนเพราะจะต้องย้อมไปย้อมมาหลายครั้งหลังจากนั้นจึงนำไปเย็บด้วยมือเป็นเสื้อกระโปรงกางเกงหมวกแล้วปักเป็นลวดลายต่างๆ พร้อมทั้งตกแต่งร่วมกับเครื่องประดับอื่นๆ อีกเช่น เมล็ดเคียวรูปแบบต่างๆ เม็ดเงิน (หรือเม็ดอลูมิเนียม) หรือเครื่องเงินรูปร่างต่างๆ ถูกปักหินชนนากหรือชนไก่ย้อมสีเปลือกหอย ฯลฯ เครื่องแต่งกายของหญิงอำเภอจะประกอบด้วยหมวกเสื้อตัวสั้นซึ่งใช้สวมคลุมทับกระโปรงสั้นผ้าคาดเอวและผ้าที่มีลายปักใช้เป็นปลอกใสน่อง

เสื้อตัวสั้นประมาณสะโพกเย็บจากผ้าหน้ากว้าง 20 ซม. สองชิ้นนำมาต่อตะเข็บกลางหลังด้านหน้าเปิดอกเย็บข้างและต่อแขนตรงไม่เว้ารอบคอซึ่งคว้านกลมติดคอขึ้นด้วยผ้าสีแต่ด้านหน้าปล่อยเป็นผ้าพื้นเรียบๆ ส่วนด้านหลังและแขนเสื้อปักปะด้วยผ้าชิ้นเล็กชิ้นน้อยหลากสีหญิงบางคนจะสวมเสื้อรองไว้ด้านในอีกตัวหนึ่งเพื่อกันไม่ให้สีครามของเสื้อตกใส่ผิวเนื้อ

กระโปรงของหญิงอำเภอจะเป็นกระโปรงตัวสั้นเนื้อเขาสวมไว้ที่ระดับสะโพกด้านหน้ารัดเรียบด้านหลังจับจีบเกล็ดถี่ลึก

หญิงอำเภอจะสวมเสื้อบั้งทรงอยู่ด้านในลักษณะคล้ายกับผ้าพันอกของสาวไทยสมัยโบราณผูกหรือติดกระดุมไว้ด้านข้างมีสายบาเส้นเดียวช่วยยึดเสื้อบั้งทรงนี้จะปักปะลวดลายตกแต่งหลายแบบมีความยาวตั้งแต่คลุมลงมาใต้เอวถึงสั้นขึ้นไปอยู่ใต้อกหญิงอยู่โล้นและโลมอำเภอ มักจะสวมเสื้อบั้งทรงแบบสั้นเปลือยช่วงเอวแต่ก็ไม่แลดูโป้เพราะยังมีผ้าคาดเอวอยู่

ผ้าคาดเอวของหญิงอำเภอช้างค่อนข้างกว้างและหน้ามีชายห้อยยาวลงมาจากกลางหน้าท้องถึงเข่าปักตกแต่งด้วยกระดุมเหรียญหอยเบี้ยและลูกปัดร้อยเป็นเส้นๆ เวลานั่งของๆก็จะช่วยปกปิดได้มีดซิด

นอกจากนี้หญิงอำเภอยังสวมผ้ารัดน่องขาผ้ารัดน่องนั้นจะเป็นผ้าฝ้ายทอข้อมสิกรรมเช่นเดียวกับเสื้อและกระโปรงปักและปะตกแต่งด้วยลวดลายสีสันเช่นเดียวกับด้านหลังและแขนเสื้อ

เด็กหญิงจะแต่งกายคล้ายกับหญิงสาวแต่ไม่ใช่ผ้าแถบและผ้าคาดเอวมวกที่สวมก็เป็นเพียงหมวกแบบกลมหุ้มผ้าสลับสีต่างๆติดขนสัตว์สีขาวสีแดงมีสร้อยลูกปัดเหรียญเงินเล็กน้อยรัดแนบศีรษะบางคนมีดอกจันทน์กลมๆที่หน้าอกใส่แล้วจึงค่อยๆเพิ่มเครื่องประดับตกแต่งให้มากขึ้นตามอายุ กระโปรงสั้นและเสื้อตัวสั้น

เครื่องประดับศีรษะของหญิงอำเภอ

หญิงอำเภอจะไว้ผมยาวหวีแสดกลางป่ายลงมาปกโบหูทั้ง2 ข้างนำไปรวมกันตรงต้นคอหลังแล้วตัดปลายผมม้วนขึ้นไปเป็นก้อนกลมๆเล็กๆเป็นจุกบนศีรษะแล้วสวมหมวกทับไว้

หมวกของหญิงอำเภอช้างค่อนจะมีสามชั้นชั้นล่างกว้างกลมชั้นบนเล็กแหลมสูงขึ้นไปชั้นล่างทำด้วยเยื่อไม้ซางและหุ้มด้วยผ้าสีดำทั้งด้านนอกและด้านในเห็นเยื่อไม้ไผ่สีขาวหมวกชั้นล่างประดับด้วยกระดุมเปลือกหอยเบี้ยกระดุมเงินลูกเดี๋ยลูกปัดเย็บติดกันแนบสนิทกับหมวกเป็นแถวเป็นชั้นตลอดหมวกชั้นที่2 ถัดจากหมวกชั้นล่างขึ้นไปแต่เล็กแคบเข้าประดับต่างกันไป

เล็กน้อยเพียงเพิ่มโลหะเงินแขวนห้อยลงมามีขนสัตว์ย้อมสีต่างๆสลับกันสวยงามหมวกชั้นบนยอดหมวกทำเป็นวงกลมภายในกลวงโดยรอบนอกจากประดับด้วยโลหะเงินลูกเดือยลูกปัดเปลือกหอยเย็บติดกับผ้าหุ้มหมวกเป็นชั้นๆขึ้นไปแล้วยังมีสิ่งเล็กๆน้อยๆจากหมวกชั้นล่างและชั้นกลางนี้อีกคือสร้อยลูกเดือยสีขาวขนไก่เส้นด้ายย้อมสีต่างๆเหรียญเงิน ฯลฯ ที่คอสวมห่วงคอเงิน 2-3 อันซึ่งค่อนข้างใหญ่บางคนทัดดอกไม้ที่หูสวมกำไลแขนทำด้วยโลหะเงินได้หมวกลงมามีผ้าสีดำขอบสีเหลืองสีแดงมีสร้อยประดับร้อยเป็นพวงลงมาหลายสิบสายจนถึงใต้ไหล่และบ่าทั้งสองข้าง

(หมวกหญิงอำเภออุ้งโล่)

(หมวกหญิงอำเภอโลมิ)

(หมวกหญิงอำเภอผาหมี่)

การแต่งกายหญิงอำเภอ

อุ้งโล่

โลมิ

ผาหมี่

ข้อสรุปเพิ่มเติมความหมายของลาน

ลานวัฒนธรรมของชนเผ่าอำเภอ ไม่ว่าจะเป็นลานด้านไหนก็ตาม สิ่งที่เป็นเนื้อหาของลานนั้นคือ “การใช้สถานที่หรือภารกิจ” เพื่อการเผยแพร่ สืบสาน และการเรียนรู้ หรือลานเพื่อการเรียนรู้

ค)-อาหาร และวัฒนธรรมการกินอำเภอ

อำเภอ เป็นกลุ่มชนเผ่าที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อาหารที่ใช้บริโภคในชีวิตประจำวัน สามารถหาได้จากอาณาบริเวณรอบครอบครัว หรือรอบชุมชน อาทิ ตามป่าชุมชน ภูเขา แหล่งน้ำ เป็นต้น จากการเพิ่มจำนวนประชากร ของชนเผ่า ส่งผลให้มีความต้องการด้านอาหารมากขึ้น เพื่อเลี้ยงดำรงชีวิต นอกจากนี้กระแสการเปลี่ยนแปลงสังคม มีการประสานเดินทาง ไปมาหาสู่กันระหว่างสังคมเมืองและชนพื้นที่สูง ทำให้อำเภอเกิดการเรียนรู้ ปลูกพืชเพื่อผลิตเป็นอาหาร ไว้บริโภคและการจำหน่ายเป็นรายได้

ความเชื่อเกี่ยวกับการกิน

อำเภอเชื่อว่าการกิน จะไปสร้างประโยชน์ เนื้อ เลือด และพลังสู่ร่างกาย ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติ และสามารถมีชีวิตยืนยาวได้ แต่การกินต้องรู้จักการประมาณตน และพิจารณาว่ามีความเหมาะสม พอเพียงหรือไม่ ซึ่งหากไม่รู้จักแยกแยะในการกินก็จะส่งผลอันตรายต่อร่างกาย และเสื่อมเสียชื่อของตน ดังภาษิตที่กล่าวว่า “โฮหย่า จำก้าซี่ งาหย่า จำก้าซี่” Ho Zaq Dzaq gal Shil Nga Zaq Dzaq gal Shil หมายถึง สัตว์ตายเพราะกิน คนตายเพราะกิน ดังนั้นการกินจึงถือเป็นวัฒนธรรมและมีเอกลักษณ์ มารยาท ที่ชนอำเภอต้องปฏิบัติ เช่น ก่อนกินอาหารต้องให้บิดา มารดา หรือผู้อาวุโส รับประทานก่อน เมื่อกินข้าวในบ้านผู้อื่นหรือเมื่อมีพิธีกรรมประเพณีต้องรู้จักให้อวยพร เป็นต้น การกินจึงเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่ต้องรู้จักเลือกกินอาหารที่เหมาะสมกับร่างกาย รู้จักข้อห้าม สิ่งเหล่านี้จะเป็นบรรทัดฐานที่ต้องปฏิบัติของชนเผ่าอำเภอ แหล่งที่มาของอาหารอำเภอ

1)-แหล่งอาหารจากธรรมชาติ ทั้งพืช สัตว์ แร่ธาตุ

จากการสำรวจพบว่า ชนอำเภอมีการพึ่งพาแหล่งอาหารจากธรรมชาติเป็น ส่วนใหญ่ ทั้งพืช สัตว์ แร่ธาตุ โดยมีการเก็บเกี่ยว เพื่อนำมาใช้ในการบริโภค ตามฤดูกาล ต่างๆ เช่นจากพื้นที่ป่า แหล่งน้ำ ภูเขา อาทิตัวอย่างอาหารที่ได้จากแหล่งธรรมชาติ ผักหวาน เห็ด หยวกกล้วย หวาย ปลี ผลไม้ป่า สัตว์ป่า หนอนเหี่ยวไผ่ น้ำผึ้ง แมลงด้วง ต่อ แตน หอยปูปลา ฯลฯ เป็นต้น โดยใช้เครื่องมือในการเก็บเกี่ยวเช่น มีด หน้าไม้ ปืน จอบ เสียม ไม้ เครื่องดักสัตว์พื้นบ้าน

2)-แหล่งอาหารที่ผลิตขึ้นเอง

อาหารที่ผลิตขึ้นเอง เป็นแหล่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่นับวันจะมีบทบาทมากขึ้น เพราะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และการเพิ่มจำนวนประชากรส่งผลให้ อาหารที่ได้จากแหล่งธรรมชาติมีน้อยลงทุกขณะ ไม่มีความพอเพียงในการที่จะหามาเลี้ยงชีพตนเอง ดังนั้นอาหารที่ได้จากการผลิตขึ้น จึงมีความสำคัญมากขึ้น โดยการปลูก เช่น ข้าว ผัก และการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู วัว ควาย เป็นต้น

3)-แหล่งอาหารที่ได้มาจากนอกชุมชน

แหล่งอาหารที่ได้จากนอกชุมชน ถือเป็นแหล่งสำคัญอีกช่องทางหนึ่ง เพราะวิถีชีวิต การดำเนินกิจกรรม ของชนอำเภามีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยๆ คนมีการอพยพออกไปใช้แรงงานรับจ้าง ไม่มีเวลาในการผลิตอาหารเอง มีความจำเป็นต้องซื้อจากท้องตลาด เพื่อนำมาใช้ในการบริโภค ทั้งข้าวสาร พริก ปลา ฯลฯ ตามแบบสังคมเมืองมากขึ้น

ประเภทอาหารอำเภ

อาหาร ของชนเผ่าอำเภ ที่ใช้บริโภคนั้น มีความหลากหลาย มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมอาหารทุกหมวดหมู่ ทั้งที่เป็นอาหารที่ได้จาก พืช สัตว์ แร่ธาตุ ไม่ว่าอาหารที่ใช้ประกอบเลี้ยงช่วง พิธีกรรมประเพณีหรือวันธรรมดา ซึ่งอาหารแต่ละประเภทที่ได้มา เพื่อใช้ในการบริโภคของชนอำเภานั้น สามารถที่จะกำหนดประเภทอาหาร และแหล่งที่มา แบ่งออกได้ ดังกล่าวคือ

ก)-อาหารที่ใช้บริโภควันปกติธรรมดา

อำเภ มีการประกอบปรุงอาหารบริโภคภายในครัวเรือนในวันปกติธรรมดา แบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ส่วนมากอาหารที่ใช้รับประทาน จะเป็นประเภทผัก เมล็ดธัญพืช โดยการ หมก ต้ม เผา ต้มแกงหรือ คั่ว และที่ขาดไม่ได้คือ พริกตำ เพื่อจิ้มผัก ส่วนผลไม้ นั้น ขึ้นอยู่ตามฤดูกาล แต่ส่วนมากจะมีฟักทอง ฟักเขียว หัวบุก ที่เป็นองค์ประกอบอาหารใช้ในการบริโภคของครัวเรือน สำหรับบางครอบครัวที่ขยันหาของป่า เช่น ปลา นก หนู แมลง หรือแม้แต่สัตว์ป่า ก็จะมีอาหารประเภทนี้มาใช้ในการบริโภค ซึ่งเฉลี่ยแล้วในวันธรรมดา อำเภจะมีอาหารบริโภคอย่างน้อย 3 อย่างต่อวัน

ข)-อาหารที่ใช้ในพิธีกรรม ประเพณี

ช่วงที่ชนอำเภามีพิธีกรรม ประเพณี อาหารที่ใช้ในการบริโภคจัดเลี้ยง มีความจำเป็นต้องเหมาะสมกับงานพิธีกรรม และความเชื่อ ซึ่งประเภทอาหารที่ใช้บริโภคในพิธีกรรมมีความแตกต่างกันไป สามารถแยกรายละเอียดประเภทอาหารที่ใช้ในการบริโภคในพิธีกรรมต่างๆ ดังนี้

1)-อาหารที่ใช้ประกอบเลี้ยงช่วงพิธีกรรมประเพณีภายในชุมชน

สำหรับอำเภอป่าสัก มีพิธีกรรม ประเพณี ที่ได้สืบสานปฏิบัติตามความเชื่อ อย่างมากมาย โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม จนถึงเดือนธันวาคม จะมีเทศกาล พิธีกรรมทั้งของครัวเรือน และของชุมชนหลายพิธีกรรม ดังนั้นการประกอบเลี้ยงอาหาร ก็มีความแตกต่างกันไป ตามเป้าหมายของแต่ละพิธีกรรม ดังตัวอย่างลักษณะอาหารที่ใช้ประกอบเลี้ยงสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 อาหารในพิธีกรรมที่เป็นลักษณะการฉลอง

อาหารที่ชนอำเภูประกอบเลี้ยงช่วงเทศกาลฉลองของพิธีต่างๆ นั้นมีอยู่หลายพิธีกรรม แต่ละพิธีกรรม ล้วนมีอาหารหลากหลายผู้เข้าร่วมพิธีจะมีความสุขกับการรับประทานอาหาร พิธีกรรมประเพณีสำคัญ ที่มีการฉลองมีอาหารหลากหลาย ดังตัวอย่าง เช่น อาหารพิธีแต่งงาน พิธีแต่งงานของชนอำเภวันแรก เน้นเฉพาะเนื้อหมู ที่มาประกอบพิธี 90 เปอเซนต์ ส่วนที่เหลือ เป็นผักจิ้ม น้ำพริก เหตุที่ใช้เนื้อหมูของวันแรกเพราะ หมูใช้ในการประกอบพิธีแต่งงาน ผู้มาร่วมงานจะได้รับประทานอาหารเนื้อหมู แสงถึงได้เข้าร่วมพิธีหากตระกูลใด ที่ไม่ได้มาร่วมงานวันแรก ก็ไม่สามารถร่วมพิธีแต่งงาน ของวันที่ 2,3 เพราะถือว่าวันแรกมิได้มาร่วมกินเนื้อหมู ของพิธีแต่งงานนั้นเอง แต่มีข้อยกเว้นหากสมาชิกสายตระกูลเดียวกันจากครอบครัวอื่นมาร่วมวันแรก ก็อนุโลมเข้าร่วมพิธีแต่งงานวันที่ 2,3 ได้ และอาหารที่ประกอบในพิธีแต่งงานวันที่ 2,3 สามารถที่จะปรุงอาหารประเภทอื่น นอกจากเนื้อหมูก็ได้ เช่น ไก่ ไข่ ยกเว้น ปลา ซึ่งอำเภเรียกปลาว่า “หง่าล่า” Ngaq saq แปลว่า หาลำบาก จึงไม่นิยมมาเลี้ยงในพิธีแต่งงาน เพราะเชื่อว่าทำให้คู่สามี ภรรยา มีความลำบากในการดำรงชีวิตเหมือนกับการหาปลา นอกจากนี้สัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย ไม่นิยมเช่นกัน เพราะถือว่า สัตว์ประเภทนี้จะมีเขา ก่อให้มีการทะเลาะของสามีภรรยา ฉะนั้นเนื้อหมูกับผักจึงเป็นอาหารหลักของพิธีแต่งงานอำเภ

อาหารพิธีโล้ชิงช้า อำเภามีภาษิตพูดว่า “บูจา หม่าโบะ-อา หม่าโบ๊ะ” Kuq dzaq maq bov-a maq bov” หมายถึง อาหารในเทศกาลโล้ชิงช้าถ้าไม่สมบูรณ์ ก็แสดงว่าในช่วงอื่นก็จะไม่สมบูรณ์” ทำไมอำเภจึงกล่าวเช่นนั้นเพราะว่า ช่วงเทศกาลโล้ชิงช้า เป็นช่วงที่ผลิตผลเกษตร ที่ปลูกในไร่เริ่มให้เก็บเกี่ยวกันได้ ดังนั้นตอนพิธีโล้ชิงช้าแต่ละครอบครัว มีการเชิญแขกผู้อาวุโส มาร่วมรับประทานอาหารในบ้านของตนเอง ซึ่งวงขันโตกประกอบด้วยอาหาร ทั้งที่เป็นเนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ มากมาย ที่กินเลี้ยงฉลองกันทุกหลังคา อาหารพิธีกินข้าวใหม่ สำหรับครอบครัวที่ประกอบพิธีนี้มีการปรุงอาหาร เพื่อเลี้ยงแขกชุมชนหรือจากที่อื่นๆ ซึ่งแล้วแต่ครอบครัวได้เชิญ

มา โดยอาหารที่ประกอบเลี้ยงนั้น จะเป็นอาหารที่ปรุงจากพืชผัก สัตว์ ธัญพืช ผลไม้ ก็ประเภทก็ได้เพื่อรองรับแขก ซึ่งอาหารที่ปรุงเลี้ยงนั้นถือว่าเป็นการนำอาหารของทุกชนิดที่ใช้บริโภคในรอบปี ของครอบครัวผู้ประกอบพิธีกินข้าวใหม่ นำมาให้แขกได้บริโภค และร่วมอวยพร ซึ่งบางครั้งครอบครัวจะมีอาหารไม่น้อยกว่า 29 อย่าง หรือ 40 อย่าง มาประกอบเลี้ยงของพิธีกรรมนี้

ลักษณะที่ 2 อาหารที่ประกอบเลี้ยงในพิธีงานศพ

อาหารที่ประกอบเลี้ยง ในพิธีงานศพ ที่อำเภอไชยบุรี มีความแตกต่างกับพิธีกรรมทั่วไปอย่างมาก เพราะอาหารส่วนใหญ่ เป็นเพียงเนื้อหมู กล้วย หรือ ไข่เป็นหลักเท่านั้น เพราะสัตว์เหล่านี้ ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของงานศพ และการปรุงอาหารจากเนื้อสัตว์เหล่านี้ สามารถทำได้เพียง ต้มแกง คั่ว หรือ ย่าง นอกจากนั้นจะไม่ปรุงเป็นอาหารหลากรส เนื่องจากช่วงเวลานงานศพดังกล่าวเป็นจังหวะความเศร้าโศกเสียใจ ทุกคนต้องช่วงกันประกอบพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ การใช้เวลาดูแลของชำร่วยอาหารถือเป็นช่วงเวลาอื่นๆ มากกว่าฉะนั้นอาหารจะเป็นประเภทโปรตีนเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะที่ 3 อาหารที่ประกอบเลี้ยงเพื่อรักษาสุขภาพ

สำหรับอาหารประเภทนี้ โดยส่วนใหญ่ จะปรุงอาหารค่อนข้างเฉพาะเดี๋ยว ไม่หลากหลาย เช่น หากเป็นการประกอบเลี้ยง ในพิธีเพื่อรักษาสุขภาพสร้างขวัญกำลังใจ เช่นพิธี เรียกขวัญ อำเภอเรียกว่า “ล้าคู้” Lal kul kul โดยใช้สัตว์ในพิธีอาจเป็นไก่ แพะ หมู สุนัข เป็ด ฯลฯ ก็ได้ เช่น หากใช้ไก่ในการประกอบพิธี ก็จะใช้เนื้อไก่ โดยการต้ม มีเครื่องปรุง 2-3 อย่าง อาจเป็น ขิง ตะไคร้ เกลือ ส่วนอื่นๆ อาจมีพริก ก็จะเป็นพริกป่นเพื่อเพิ่มรสชาติกรณีเฉพาะเท่านั้น หรือหากจะใช้ สุนัข ในการประกอบพิธี ก็จะเป็นอาหารที่ปรุงเนื้อสุนัขเท่านั้น โดยการคั่ว หรือต้มแกง หรือกรณีผู้หญิงคลอดลูกก็จะใช้ ไก่ต้มกับผักพื้นบ้านที่เรียกว่า “ล้าจ้อ” Lawl tsawl โดยใส่เกลือเม็ดเท่านั้น จะไม่ใส่เครื่องปรุงอื่นๆ เป็นต้น ดังนั้นอาหารประเภทที่ 3 นี้ ขึ้นอยู่กับพิธีกรรมที่จะประกอบและชนิดอาหารที่ปรุงก็จะเป็นการเฉพาะ ตามพิธีกรรมหรือการรักษาพยาบาลตามที่เกิดเท่านั้น

2)-อาหารที่ใช้ประกอบเลี้ยงพิธีกรรมนอกชุมชน

สำหรับอาหารที่ประกอบเลี้ยง กรณีที่มีกิจกรรมพิธีกรรมนอกชุมชน เช่น เรียกขวัญไร่ข้าว หรือ พิธีเซ่นไหว้ศาลพระภูมิ อำเภอจะมีรูปแบบการประกอบอาหาร

ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 อาหารประกอบเลี้ยงในพิธีกรรมใหญ่

สำหรับการประกอบอาหารนอกชุมชน ช่วงมีพิธีกรรม อาทิเช่น เช่นไหว้ศาลพระภูมิ “มีซ้องลื้อ” Mil sahl lawl พิธีกินสัตว์เสีย “เจ้ เจาะ” Jeq cawv การเช่นไหว้ป่า “ส้องซูลื้อ” Sahq cu lawl เรียกขวัญไร่ข้าว “จ๋มผี่ลื้อ” Qumq piq lawl หรือพิธีเช่นไหว้เลี้ยงต้นน้ำ “อ้อแม่สอ” Uil mehl sawq อาหารที่ประกอบขึ้นเพื่อการบริโภค ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเนื้อสัตว์ อาจเป็นไก่ หรือ หมู โดยรูปแบบการทำอาหารจะเป็นการ ต้ม หรือ คั่ว หรืออาจทำเป็นอาหารดิบเช่นลาบดิบ และทำจำนวนมาก แต่มีผักเข้ามาใช้ประกอบน้อยปรุ้งน้อย

ลักษณะที่ 2 อาหารประกอบเลี้ยงพิธีกรรมเล็ก

สำหรับพิธีกรรมเล็กส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบเลี้ยงขนาดเล็ก มีจำนวนคนไม่มากอาจเป็นเพียง 2-3 คน ซึ่งส่วนใหญ่ จะใช้ไก่ เช่นไหว้ และประกอบทำอาหารแบบง่าย เช่น การเลี้ยงร่อนน้ำเข้านา “อ้อแ่สอ” Uil qehq sawq เป็นต้น

อาหารอำเภอ

ง)-บทเพลงอำเภอ

บทเพลงอำเภอ “อำเภอคำ”(Aq kaq dawq car)

เพลงอำเภอ เป็นกระบวนการใช้สอนและถ่ายทอดความรู้ วิถีชีวิต การทำงานสู่บุตรหลาน และผู้อื่นที่ร้องเพลง นอกจากเป็นสื่อสร้างความสนุกสนานแล้ว การร้องเพลงยังใช้เป็นสื่อจับสาว สั่งสอน สอบถามเรียนรู้ซึ่งกันและ ตลอดจนร้องเพลงแสดงความรัก เสียใจ อีกทั้งร้องเพลง(สวด) เพื่อส่งดวงวิญญาณไปสู่สวรรค์ ทั้งหมดนี้เป็นเนื้อหาที่ถูกบรรจุไว้ในบทเพลงที่ชนอำเภอใช้มา

อย่างไรก็ตามเพลงอำเภอที่ใช้ร้องนั้นมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีความแตกต่าง ในเชิงทำนองเนื้อหา สามารถอธิบายแยกออกแต่ละส่วน ดังนี้

1.ประเภทเพลงร้องลักษณะต่างๆ ของอำขา

1.1-เพลงร้อง“ล่า ยิ ยิ” Shaq ziv ziv

บทเพลงที่ร้องตามพิธีกรรมนี้ ใช้สำหรับการร้องเพื่ออวยพร เช่น -พิธีแต่งงาน -กินข้าวใหม่-ขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้แต่แขกผู้มาเยือน ฯลฯ เพลงที่ใช้ร้องนี้เรียกว่า “ล่า ยิ ยิ” Shaq ziv ziv ส่วนใหญ่จะอยู่ในวงอาหาร เป็นหลัก ซึ่งเพลงนี้สามารถร้องกลางคืนหรือกลางวันก็ได้

1.2- เพลงที่ใช้ร้องตอนพิธีงานศพ

อำขาจะมีการร้องเพลงในพิธีกรรมงานศพ ซึ่งจะมีความแตกต่างในทำนอง และความโหยหวน การร้องนี้มีหลายแบบ เช่น

- การร้องแบบ “อาชีเซอ” aq cil ceu ซึ่งกลุ่มอำขา ลอมี่ และผาหมี นิยมร้อง
- การร้องแบบ“คื้อเคื้อกือ” Kuil deul gui เป็นการร้องของกลุ่มอำขาอู่ไต้
- การร้องโดยการชีป้ายไม้ที่ทำขึ้น เรียกว่า “ด้าปะกือ” Dail pav gui
- การร้องแบบโหยหวนอาลัย เรียกว่า “ซ้อเงี้ยว” Tsawl ngoel ngoel

นอกจากนี้ อำขายังมีการสวดพิธีกรรมในงานศพ เรียกว่า “แหนะโท้โท้” Nehvq tol tol สำหรับลักษณะนี้ ถือเป็นการสวดเพื่อสวดส่งวิญญาณผู้ตาย

1.3-เพลงร้องในเทศกาลประเพณี

บทเพลงที่ร้องช่วงเทศกาลประเพณี อำขาจะมีการร้องเช่น ในประเพณีไล่ชิงช้า อำขาเรียกว่า “หละเเนื้อ ค่อขอ” Lavq ceuq dawq kawq นอกจากนี้ยังมีการร้องตะโกนต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยือนของหนุ่มๆ หรือเด็กวัยรุ่นเมื่อมีคนชุมชนอื่นๆ มาเยี่ยมหมู่บ้าน อำขาเรียกว่า “ถ่องโป่ กู้-เออ” Tahq qoq gul-eu

2-เพลงร้องช่วงวันปรกติ

2.1-เพลงร้องนอกเขตชุมชน

เพลงที่ร้องนอกชุมชน กลุ่มอำขาอู่ไต้ เรียกว่า “อาเย้ซ่า” A yehl cal ส่วนกลุ่มอำขา ลอมี่ เรียกว่า “อาชีกู่” Aq cil gul เป็นบทเพลงที่ร้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตการทำมาหากิน ความรัก ความเหงา ความจน หรือ ความเกียจคร้าน ซึ่งจะร้องเพลงได้ก็ต้องอยู่นอกเขตชุมชน คือ เขตพ้นจากประตูหมู่บ้านไป จึงจะร้องได้

2.2-บทเพลงร้องกลางคิ่นในชุมชน

เพลงร้องกลางคิ่น สำหรับบทเพลงประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการร้องในลานที่เยวชุมชน อ่าซ่า เรียกว่า “แดซ่อง ซ้าด่อ” Deh qawq cal dawq การร้องเพลง จะมีการไปรวมตัวในลานที่เยวของหมู่บ้าน ซึ่งร้องในลักษณะเป็นกลุ่ม เดี่ยว หรือก็ร้องตามๆ กันในยามค่ำคิ่นในชุมชน

บทเพลงอ่าซ่ามีหลากหลายบทมีเนื้อในความรักซึ่งมีการร้องตามกาลเวลาตามสถานการณ์มีข้อความด้วยว่าบทเพลงความไหนที่ร้องได้ช่วงไหนเวลาใดทางคณะที่มิวิจัยได้ค้นพบว่าวิถีชนเผ่าอ่าซ่าเป็นกลุ่มชนที่มีความหลากหลายมีวิถีที่เรียบง่ายอัธยาศัยก็ดีชอบร้องเพลงเต้นรำ บทเพลงนั้นจะสอนถึงการดำรงชีวิตการปฏิบัติอยู่ร่วมกับสังคมเช่นใดในลานวัฒนธรรมต่างๆจะมีบทเพลงและบทสวดดังตัวอย่างเพลงต่อไปนี้

บทเพลงจู้ดู (บทเพลงเริ่มต้น)

บทเพลงในลานวัฒนธรรมท่องเที่ยวเพลงบทเพลงร้องเฉพาะกลางคิ่นตอนกลางวันห้ามร้องเช่น ก่อนจะเข้าลานจะมีการบอกกล่าวขอมาเจ้าที่เจ้าทางและเชิญชวนเพื่อนบ้านไปลานด้วยกันว่าลานมีหญ้าแพรกขึ้นเต็มแล้วนะไปช่วยกันถักถายด้ายหญ้ากันหน่อยมีจอมปลวกด้วยนะขอให้ผู้รู้ทั้งหญิงชายลงมาท่องเที่ยวในลานด้วยจะได้มีความสุขและสนุกหมู่บ้านของเราจะได้ไม่ต้องเจ็บเหงา

บทเพลง ย้าม เบอ ย้าม เบอ

เป็นบทเพลงที่ร้องและมีบทสอนเกี่ยวกับขั้นตอนของการแต่งงานให้กับเด็กว่ามีขั้นตอนเช่นใดสอนตั้งแต่การแรกเริ่มรู้จักกันตั้งแต่หน้าบ้านเข้าบริเวณบ้านการเปิดประตูหน้าบ้านการแต่งกาย (ชุดเจ้าสาว) มีตั้งแต่ฝักรัดน่องกระโปรงเสื้อพอใส่ชุดเสร็จต้องขึ้นบันไดแล้วเปิดประตูบ้านไปนั่งแลกเปลี่ยนใจซึ่งกันและกันจนถึงเสร็จพิธีเป็นการร้องเชียร์ให้ฝ่ายหญิงแต่หญิงก็ไม่กล้าเพราะเป็นเรื่องที่น่าอาย

เป็นบทเพลงที่ร้องเกี่ยวกับการปลูกฝ้ายว่าจะปลูกด้วยวิธีใดมีขั้นตอนเช่นใดเชิญชวนไปปลูกต้นฝ้ายกันจนกระทั่งถึงวิธีการเก็บเสร็จนำไปปั่นฝ้ายเพื่อให้ได้เส้นด้ายกรอด้วยนำไปทอเสร็จนำไปย้อมฝ้ายสีน้ำเงินเข้มดำตัดเย็บเสื้อผ้าห่มกระโปรงกางเกงฝักรัดน่องชวนใส่เสื้อดำสลับขาวกัน

บทเพลงเก็บใบยาสูบ

ร้องเกี่ยวกับต้นยาสูบที่คนสมัยก่อนชอบนิยมนสูบกันเก็บมาแล้วทำเองหั่นเป็นฝอยๆตากแห้งแล้วนำมาสูบกันมากทีเดียวชนอ่าซ่าบอกว่าใบยาสูบของเขาใบใหญ่ยาวเขียวใบเดียวเต็มตะกร้าเก้าตะกร้าได้ต้นเดียวเท่ากับตัวช้างเลยเป็นคำเปรียบเปรยแสดงให้เห็นถึงความอุดม

สมบูรณ์ของคินการเกษตรสมัยก่อนไม่ได้ใช้ปุ๋ยเลยจากนั้นก็ได้ออกว่าต้องนำตากแดดไม่ต่ำกว่า สามครั้งเวลาฝนตกต้องเก็บด้วยไม่น้อยกว่าสามฝนการทดลองสูบต้องนำไปยาสูบไปผิงไฟแล้ว ทดลองสูบดูว่าหอมดีหรือเปล่าหรือไม่ถ้าไม่ดีก็ทิ้งไปบทเพลงนี้ห้ามร้องกลางวัน

บทเพลงลานวัฒนธรรมแต่งงาน

Miqzaq laq smrmir irgar xaqzi zidawq Khaqmiq baqxe mr-e Eq-eir-eq xaqzi-or xaqzi ser-eq xaqzi!_Ghovtsovq tseir smr aqlar khawvngae,_Zanrxar tseir nga aqkhovq khawv lar mir-a._Tseirngaq khovq-anr zanrlaw xar-ir aq laer,_Tseirsmr khovq-anr ghovlawq tsovq-ir aq laer javlar mir-a._Tseirngaq khovq-anr zanrlaw maq xar ber laer gaqngae,_Zanrxar aqyawv tiqdziq maq dzer, _Zaqbaw zaqyur aqyawv tiqdziq dzerngae,_Zanrxar mya-awr zaqghaq baq nga jeir._Nyi q gha zanrxar aqcaw suq naq panqngae,_Zaqbaw zaqyur surna maq panq leivq-a jeir._Tseirsmr khovq-anr ghovlaw maq tsovq ber laer gaqngae,_Ghovtsov mya-awr tiqtanr lavqduq ngaevq nga jeir._Dawqpaeq caerdavq aqcawq caer-anr durngae,_Uqdu caerma surna maq panq leivq-a jeir._Ghovtsovq-ir laer da ma maq khaer,_Zanrxar-ir laer da ma maq maeq leivq-e mae._Ghovtsovq yawqpaeq yawqkar haw-ir ber._Zanrxar yawqpyaev yawqcawq haw-ir ber._Yomawv lov-aer xarma miq-iq mawvq law nar-aq,_Maqovq siqngae tirmir xe-ir ber. Maqlmr siqngae tiqcivq yuvq-ir ber. Dawqgee ymrzaq khaqgu byoecoer sar-anr, Da'nae zavqxeer smr siq dzaevkhawq lavqtav. Ma'nae iqlaeq smq pyaev joerjaer lavgov. Ma'nae smr siq guvqla beedzawr dm-awr, Nyiq ghaq aqlavq manrlei lavqpar mr-ir ber. Nyiq gha aqlavq manrlei lavqpar mrngae, Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr nger law nar-aq, Nyiq gha parsaq zar-anr lavqgev maqlar, Nyiqgha parsaq zar-anr neeghoer lar-a jeir. Nyiq ghaq aqkeer manrlei keerkawq diq-ir ber. Nyiq gha aqkeer manrlei keerkawq diqngae, Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr nger law nar-aq, Nyiq keer kawqsaq zar-anr keergev maqlar, Nyiq keer kawqsaq zar-anr neeghoer lar-a jeir. Nyiqgha duqkhaq cawqdov cawqdawr mrngae, Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr nger law nar-aq, Dawrsaq zar-anr needav maqlar, Dawrsaq zar-anr neeghoer lar-a jeir. Nyiqgha maeqlar cawqdov cawqmyevq mrngae, Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr nger law nar-aq, Myevqsaq zar-anr needav maqlar, Myevqsaq zar-anr neeghoer lar-a jeir. Miqza aqlmq mawrngae neema mawr, Cirni mawrngae dawqpaeq siqlar mir-a. Nyiq ghaq maq mawvq aqtsawr law nar-aq,

Ovqlaw parsi khawqdaq daq-awr, Tavqlaw parboeq bema aqkanr dmngae,
 Mqciv tiqmir yuvqjaq maq bya mawvq-a jeir. Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr law nar-aq,
 Ovqlaw peeqsiv khawqdaq daq-awr, Tavqlawq ceq sawr ngaerbee dmngae,
 Xawqlaw poerdoer larngae maq ghawq mawvq-a jeir. Ardee nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr,
 Nyiq mawr mawvq-e daema mawqnyoq zaq nya. Ardee nyiq ghaq mawvqmir da ma kar-awr,
 Nyiq mawr mawvqmir yeevq tsu dawqghovq dov law nar-aq, Da ma kardawq nawqnae
 nanrdzae maq ghae leivq-aer, Da ma kardawq hawqdaq tiqbyawr narngae,
 Ghovbaq dov ghae dzer-awr yawqxe baqteir nar lei. Ghovkmer dov ghae dzer-awr yawqxe
 baqdawq juq lei. Yeevq tsu maq ghovq daeyar maq jei, Da ma maq kar zaqmi maq poeq leivq-
 a jeir. Tiqgha zaqmiq maq lov nyiqtseir, Nyiqtseir neepaw da maq maq kar-a jeir.
 Yomawv lovq-aer xarma miq-iq mawvq law nar-aq, Miqza ghovtsovq maq lov dawqnan lov,
 Zanrxar maq lov dawqnanq lovq-e ma laer dur nya. Nyirnae baqtsaq huqtsov aqtsawr zaqngae,
 Heeqlar baqmeeq surnae taqxeq aq laer ma. Heeqlar baqmeeq surnae xe ghae dzer lawr lavq
 nar-aq, Surxe khaqjir luxe maq civq leivq nya. Siqkhoq nyorzaq nyirnae pavqtsev kaqzar,
 Heeqlar siqmeeq suqnae taqpyav aq laer ma. Heeqlar siqmeeq surnae pyav ghae dzer law nar-
 aq, Surpyav khaqjir lupyav maq civq leivq nya. Nyirnae arnyoer ngaqnae kanqteiq aqzar,
 Heeqlar kanqmeeq surnae taq dev aq laer ma. Heeqlar kanqmeeq surnae dev ghae dzer law
 lavq nar-aq, Surdev khaqjir ludev maq civq leivq nya. Nyiq gha maq ghoer law nmr nyiq savq
 maq ya. Sanqma maq ghoer law nmr sanqcawq maq civ-a jeir. Tsawrgoer aqbaq nyiq gha
 kaq-anr lei ngae, Ghanrcei dawqtmr maq lov jarzaq zoqngae, Maq ghawq tsawrgoer nyiq gha
 taqghawq lavq laer ma. Sanqdzov aqbaq nyiq dzir dzav-anr leingae, Sanqma byarghar nyiq
 ovq kanqngae, Maq lawr nyaerdzanr bawrma aqsanq taqlawr lavq laer ma. Yarmirkhaqkhoeq
 poer ma tiqdzmr jawrmir, Cmqqi kav tseir bevngae taqghawq lavq laer ma. Sanqtaw tsaevlavq
 nyiq mawr yawdzmr jawrmir, Cmqqi keeq tseir taengae taqghawq lavq laer ma.
 Nyiq ghaq dawqnaq lodzov aqkmer cirngae, Lodzov aqmaq lonae maq dzov,
 Nyiq ghaq maeq sawr larnae dzovleir ber. Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr law nar-aq,
 Lodzov kmer-anr zavqboeq maqlar-ar laer noeq nya. Lodzov kmer-anr zavqboeq lar law nar-aq,

Zavqdzaq aqma khaqyaer kur laer taq-e ma. Nyiq gha dawqtmr marpav saeqtevq devleir ber. Nyiq ghaq mawvq-e aqtsawr law nar-aq, Marpav tevq-anr boeqdzaq maqlar-ar laer noeq nya. Marpav tevq-anr boeqdzaq lar law nar-aq, Boeqdzaq aqma ciryawr kur laer taq-e ma. Nyiq ghaq dawqnaq lodzovq aqkmr cir, Nyiq ghaq dawqtmr marpav saeqtevq dev nm maq tseir, Miqzaq maq pov jovqbanr taq-awr, Lawrjir maq pov jovqlaeq taqleir ber. Miqza lavqlanr geeqxeer myavtsaev lavqduvq, Aqmanr yoghaq lavq-anr tiqjawr cirngae, Yogha lavq-anr parjae sarhaq danq-anr cir-e ma. Miqpov lar-awr yolawq dzaq laer taq-e ma. Yogha lavqlanr saerkha lavqduvq, Xarma miqzaq lavq-anr tiqjawr cirngae, Miqzaq jovqdzanq parbyav smq tor danq-anr cir ngae, Yopov larngae miqlawq dzaq laer taq-e ma. Miqpov Tanqpanq garasm aqtsmr javmir, Garasm tsmr-anr maq kev mirlawq taqpov. Yopov khaqjir civq yuv xawqnoeq zaqngae, Civyuv noeq-anr maq kev yolawq maq pov ma. Ardee nyiq ghaq mawvq tav maq dzer, Nyiq mawr mawvq tav maq dzaeq mir-a. Aqdee nyiq ghaq mawvqmir da ma kar-awr, Nyiq mawr mawvqmir yeevq tsu aqghovq ghovq law mir-a.

ความหมายบทเพลง

กล่าวถึงการเริ่มต้นที่จะมีคู่ครองต้องให้มีความพร้อมเสียก่อนเพราะต้องมีความรับชอบสูงมากขึ้นการที่พ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนเกรงว่าจะเชิงสุกก่อนห้ามเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมแล้วก็จะไม่บังคับเพราะหากถูกบังคับแล้วเลยวัยเจริญพันธุ์ก็จะเกรงว่าจะมีลูกช้าเช่นการปลูกพืชไม่ถูกต้องฤดูกาลผลผลิตที่ออกมาก็จะไม่สมบูรณ์ดังเช่นเมล็ดก็จะมิได้ผล พ่อแม่ก็จะไม่บังคับวันแต่ให้ลูกศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองในการที่จะตัดสินใจมีคู่ครองฝ่ายชายก็จะส่งผู้ใหญ่ไปทักทามไปหาญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ยินยอมยกให้ฝ่ายชายก็ภูมิใจเป็นเกียรติของตนเองมิใช่ผู้อื่น ฝ่ายหญิงจะเลือกวันดีโดยจะนับว่าวันไหนวันดีนับตามนักษัตร 12 คือ วันที่เลือกได้คือนักขัตร คือวันไถ่ เพราะถือว่าไถ่ (ยาจิ) เป็นสัตว์ที่มีลูกดกขยายพันธุ์ได้เร็วเลี้ยงลูกได้ดีเนื้อความเพลงบอกว่าพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่มีทรัพย์สินสมบัติให้เช่นที่ดินที่บ้านที่นาไม่มีให้แม้แต่ข้าวเหนียวปั้นก้อนเดียวไขหนึ่งฟอง และจะฆ่าเลี้ยงข้าวแขกในหมู่บ้านต่างบ้านและญาติฝ่ายชายหลังเข้าพิธีแต่งงานได้สักสามวันฝ่ายหญิงจะต้องกลับบ้านพ่อแม่ครั้งหนึ่งเพื่อไปขอมาพ่อแม่ข้างหนึ่งกินเข้ากลับไปบ้านฝ่ายชายพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะให้อุปการะทำมาหากินเช่นจอบมีดแม่ไถ่ตัวพร้อมเสื้อผ้าเครื่องที่นอนให้แม่พันธุ์ไถ่เพื่อนำไปขยายพันธุ์ต่อไป

บทเพลงกล่อมลูก

Aqnyir caeq-e

Or or leir! Aqma maq daeq mir-anr taq ngoer.Aqda maq aer mir-anr taq ghovq. Aqma maq daeq mir-anr ngoer nar-aq,Aqcawq aqma arbyaer kurlar-a jeir. Aqda maq aer mir-anr ghovq nar-aq,Aqcaw aqma tsawrghovq kurlar-a jeir.Maq yuvqkhav leir mir-anr lavqtaev taevcaw naeqnyar.Yuvqkhav leir mir beema xekaq naeqnyar miq(li)-or.Maq yuvqbov-aer taq tur, Yuvqbov leir sawr mirtsa lavnoeq naeqnyar miq(li)-or.Aqma hawqdzag dzaqnae lavtur,Aqda eercoer dawrnae lavnoeq naeqnyar miq(li)-or.Aqma lavqzag tseirnyiv aqtaev javngae,Tiqlavq nawq-anr maq taev leivq-e ma.Aqda darceer tseirnyiv aqjeevq javngae,Tiqceer nawq-anr maq jeevq leivq-e ma.Beetaeq manni eqmanr,Beebav heeni eqheeq naeqnyar miq (li)-or. Heeqlei lavqzag uqdu ciqneer,Manrlei lavqnoer uqdu ciqyawvq naeqnyar miq (li)-or.Zaqmiq ghaq-or Miqde ghaq-or.Aqda pyavtaeq tanrmir taepov bavq-e zaqyo maq nger, Maq de dele dawvq-awr kuqbanq dele dawvq-awr,Mirbyav lawrkhamq arka cirxaer pov-e zaqmiq aqbur lei.Aqda saeqtov tanrmir tovbanq bavq-e zaqyo maq nger, Maq kar karya xavq-awr cirguq karya xavq-awr,Cmqbi daedanq ghawqlaev darpyar pov-e zaqmiq aqbur lei.Zaqmiq yawjaq aqcawq ghalu-a jeir miq (li)-or.Zaqyo yawdoer aqda geeqlanq zag-e mae jeir.Zaqmiq huqbaw sur sar-a jeir miq (li)-or,Aqma malawq hawqmr banq-anr tsei-a jeir.Maqlawq hawqmr banq-anr tsei nm maq tseir,Maqlawq ghawqxar danq-anr tsei-a jeir.Zaqyo huqbaw smrmeeq zag-a jeir.Aqda dalawq jeiqxar danq-anr tsei-a jeir. Dalawq jeiqxar danq-anr tsei nm maq tseir,Dalaw jirbev xaqghavq danq-anr tsei-e jeir.Nyiq pyawq tsovq-e surteir nar-ir miq (li)-or.Nyiq myav tsovq-e surbovq haw-ir miq (li)-or. Dzardzag maq nya oeqlanq khaeq-anr haw-ir.Myawqmr maq nya jawqsmq dae-anr haw-ir.Matov mir-anr miqlawq tovq-ir jeir.Matov mir-anr miqlaw maq tovq leivq law nar-aq,Madaq miqnae galar-a jeir miq (li)-or.Datov mir-anr zaqlawq tovq-ir jeir.Datov mir-anr zaqlaw maq tovq leivq law nar-aq,Dadaq zaqnae galar-a jeir miq (li)-or.

ความหมายบทเพลง

ใจเนื้อความเพลงว่าลูกเอ๋ยพ่อแม่ไม่ได้ดื้อยาร้องไห้จนเหนื่อยแม่คนอื่นจะลืมนว่าเป็นลูกชี้เฝ้ายังไม่หลับแม่กล่อมให้ลูกหลับนะช่วงที่ลูกหลับแม่จะได้เตรียมอาหารให้ลูกตื่น

แล้วจะได้มีอาหารกินพ่อแม่ไม่เคยติลูกจะเลี้ยงดูลูกทะนุถนอมงานผู้หญิงลูกต้องทำงานบ้านงานเรือนอย่าไปทำงานของผู้ชายลูกโตมาจะได้ช่วยแม่แบ่งเบาภาระแม่ได้เช่นหุงข้าวทำอาหารนอกจากนี้แล้วถ้าเป็นลูกผู้ชายก็จะสอนให้ทำงานแบบพ่อลูกผู้ชายคนเดียวมีค่าเท่าลูกหญิงสิบคนเพราะโตมาต้องดูแลครอบครัวแทนพ่อแม่ต่อไปบทเพลงนี้ห้ามร้องกลางวัน

บทเพลงสวดถวญนธรรมงานศพลานูปการิตาย

Tsawrma yawnyir mawqla maq siq,Uqghanr dzanjaq smq xae v pyur-awr siqlar mir-a.Uqghanr dzanjaq smqxae v lovq-aer pyur ngae, Sanqtaw myanqeer taevxae maq civq leivq nya.Sanqtaw myanqeer taevxae q civq ngae,Civqxae q lei-awr xawqba pyurlar nya jeir.Aqpoeq yaerbivq lei-e kanr-anr maq dur,Yaermr lar-e tsmrjaq nmqna maq dur mir-a.Sanqma yawnyir mawrla maq siq, Sanqtaw uqduq cevlev kawqpyar dovnan siqlar mir-a.Sanqtaw uqduq cevlev kawqpyar dovngae,Sanqtaw buqnyoer khaevqcawv maq civq leivq nya.Sanqtaw buqnyoer khaevqcawvq civq ngae,Civqcawv lei-awr xawqbaq yoeqlar nya jeir.Aqpoeq yaerbivq lei-e pavq-anr maq dur,Yaer mrlar-e pavqxeevq nmqna maq dur mir-a.Maq maw myav-anr tiqlavq mawqngae,Myav-anr juqkhoeq xedawv jawqdmr kaqlar mir-a.Maq maw ghoer-anr tiqlavq mawqngae,Ghoeryo ir-awr hmqdm maq tsoq leivq-aer,Ghoeryo hmq-anr maq ghaq leivq-e mir-a.Maq maw seq-anr tiqlavq mawqngae,Seqga ir-awr dzardzaq maq myaer,Laryo ir-awr dawqtmr maq tsovq mir-a.Seqyo lar-anr maq ghaq leivqngae,Piqtsanq dzaq-e da ma seqdzmr ga-aer,Piqtsan dzaqkhoer da ma maq mawq,Seqdzmr aqyawv gaxawq mawqlar nya jeir.Maq maw keer-anr tiqlavq mawqngae,Keerdu xaqguq cavluv ghoeqdmr dzae-aer,Mawqlei aqma keerghovq taeq-aer mawqngae,Kawrleivq aqma lavqpaer dmq-aer mawqngae,Toe qir jawqdov maq ghaq leivq-ae mawqlar mir-a.Tiqyarkhovq-aer zaqnyiq maq jawrcoer,Tiqyarkhovq-aer zaqnyiq jawr ber gaqngae,Aqcaw tseirsmr ma-anr tiqghaq zaq-e nga jeir.

Tiqtanrkhovq-aer bawrtsan sanqlanq maq dzov coer,

Tiqtanrkhovq-aer bawrtsan sanqlanq dzov ber gaqngae,

Aqcaw tseirkanq ma-anr tiqdzanr,Tseirsmr ma-anr tiqkanq zaq-e nga jeir.Tiqmyaerkhovq-aer khmqmaer lolawq maq dzov coer,Tiqmyaerkhovq-aer khmqmaer lolawq dzov ber gaqngae,Aqcaw tseirsmrma-anr tiqsiq zaq-e nga jeir.

ความหมายบทเพลง

บทเพลงที่ไปเชิญน้ำซึ่งเป็นพี่น้องของแม่เมื่อญาติฝ่ายของแม่ตายขึ้นมาต้องไปส่งข่าวให้น้ำรับทราบเพราะชาวอำเภอน้ำเป็นบุคคลที่สำคัญมากต้องไปเชิญมาเพื่อให้มาช่วยงานศพถ้าขาดน้ำแล้วจะทำพิธีกรรมงานศพไม่ได้เลยเป็นบทเพลงที่ยกย่องให้เกียรติน้ำ (อ่าวเว่ยอ) agghoe บทเพลงนี้ห้ามร้องลานวัฒนธรรมใดๆเว้นแต่ในงานศพ

ตารางเปรียบเทียบพัฒนาการวัฒนธรรมอำเภอน้ำ

วัฒนธรรม อำเภอน้ำ	พัฒนาการของวัฒนธรรมอำเภอน้ำ		
	อดีต ช่วงปี พ.ศ 251 ถึง พ.ศ.2520	ปัจจุบัน ช่วงปี พ.ศ2520 ปี พ.ศ2530	อนาคต ช่วงปี พ.ศ.2530ถึง พ.ศ.2559
สถาปัตยกรรม/สิ่งปลูกสร้าง	มีการปฏิบัติตามกรอบระเบียบของประเพณีกฎจารีตแบบดั้งเดิมมีแต่สร้างประตูกุหลาบบ้านด้วยไม้มีลานชิงช้าเสาทำด้วยไม้ลานทองเที่ยวสร้างด้วยไม้เปลี่ยนปีละ1ครั้งเมื่อถึงเทศกาลนั้น	เริ่มมีการปรับปรุงปรับเปลี่ยนบางหมู่บ้านยังคงรักษาสีปลูกสร้างเรื่องประตูกุหลาบบ้านลานทองเที่ยวอยู่บ้างมีการสร้างประตูกุหลาบแบบคอนกรีตตึกตาแล้วบางพื้นที่ไม่หลงเหลือเลยการสร้างบ้านเรือนก็เป็นปูนกระเบื้องเกือบทั้งหมด	รูปแบบการก่อสร้างจากการสร้างบ้านด้วยหญ้าคาเปลี่ยนเป็นบ้านปูนมุงกระเบื้องโครงสร้างจากไม้เป็นเหล็กต่อไปจะไม่ได้เห็นหลังคาบ้านสร้างด้วยหญ้าคาอีกแล้ว
การแต่งกาย	มีการแต่งกายชุดประจำเผ่าของตนเองอยู่	การแต่งกายเปลี่ยนโดยเฉพาะผู้หญิงอำเภอน้ำเริ่มจะถอดหมวกเริ่มใส่เสื้อผ้าของคนพื้นราบบ้าง	ไม่ค่อยได้เห็นคนรุ่นใหม่การแต่งกายแบบอำเภอน้ำ

อาหาร	ข้าวที่กินเป็นข้าวปลูกเองไม่ได้ซื้อกินผักปลูกกินเองไม่ได้ผิงชูสรเครื่องปรุงปลาร้ากะป็น้ำปลาสูตรอาหารดั้งเดิม	ข้าวที่กินปลูกเองบ้างเริ่มซื้อข้าวจากตลาดในเมืองกินผิงชูรสเข้ามามีบทบาทกะปิปลาร้าขอสรต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในครัวเรือนมากขึ้น	อาหารแบบสังคมเมืองมีบทบาทในชีวิตประจำวันอาหารสำเร็จรูปมีบทบาททุกวันการใช้อาหารการกินแบบอำเภอเดิมจะไม่มีอีกเลย
ภาษา	ใช้ภาษาชนเผ่าตนเองเป็นหลักเป็นส่วนใหญ่ภาษาพื้นเมืองไม่ค่อยมีบทบาทเท่าใดนักใกล้เคียงกับเผ่าใดก็ใช้ภาษามูเซอเป็นสื่อกลาง	ภาษาการพูดเริ่มใช้ภาษาไทยมากขึ้นเพราะได้รับอิทธิพลภาษาไทยเมืองมากขึ้นเวลาพูดอำเภอไทยไทยอำเภอ	คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจความหมายอำเภออำเภอเลยแม้พูดอำเภอได้แต่ต้องมีการแปลอีกการถ่ายทอดภาษาดั้งเดิมหายไป
พิธีกรรม/ ความเชื่อ การแสดง/ การเล่น	แบบดั้งเดิมมีพิธีกรรมอย่างครบถ้วนมีความเชื่อและศรัทธาต่อศาสนาบรรพบุรุษการแสดงในลานวัฒนธรรมต่างๆมีเช่นเดิมไม่ว่าร้องเพลงการเต้นรำวัยเด็กก็มีการเล่นเช่นเล่นไข่แดงลูกข่าง	เริ่มมีพิธีกรรมความเชื่อจากที่อื่นมามีบทบาทเช่นศาสนาคริสต์อื่นเข้ามาทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนมากขึ้นการเล่นบางอย่างหายไปเช่นเล่นลูกสะบ้าเล่นไม้โก่งกางและการลงลานท่องเที่ยวลานวัฒนธรรมหายไปการใช้ภูมิปัญญาไม่ค่อยมีเริ่มหายไปซื้อเมล็ดพันธุ์จากตลาดในเมืองปลูกพืชเพื่อไว้ขายมา	พิธีกรรมต่างๆหายไปหลายอย่างให้ความสำคัญน้อยลงเริ่มมีการนับถือศาสนาพุทธคริสต์เพราะเป็นทางเลือกของคนอื่นการแสดงและการเล่นไม่มีให้เห็นเลยวันแต่มีการเล่นเกมส่แทนโทรศัพท์เล่นคอม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีภูมิปัญญาเช่นเดิมไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมีการเก็บเมล็ดพันธุ์พืชแบบอ่าข่ามีการปั่นฝ้ายมีการใช้ยาสมุนไพรมีการปลูก	จีนไม่ปลูกข้าวกินแล้วซื้อเสียจากตลาดใส่ไม่มีการปลูกฝ้ายอีกไม่มีการทอผ้าใส่อีกเริ่มมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว	ได้ถูกกลืนหายไปกับระบบสังคมภายนอกที่เข้ามามีบทบาทภูมิปัญญาก็มีใช้บ้างเหลือน้อยลงตามกาลเวลา
เกษตรกรรม	ข้าวกินใช้วิธีหลักดั้งเดิมปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกันและหมุนเวียนเพื่อบริโภคมิได้ใช้ปุ๋ยเคมี	เพื่อเศรษฐกิจ	มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวพืชเศรษฐกิจเช่นยางพาราข้าวโพด ฝรั่ง สับปะรด

การทดลองปฏิบัติ

โครงการวิจัยได้ทำการทดลองฟื้นฟูวัฒนธรรมวิถีชุมชนอ่าข่า ในช่วงสุดท้าย พร้อมถอดบทเรียนการฟื้นฟูวัฒนธรรมคุณค่า ความหมายตามวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดผลการทดลองคือ

ก)-ต้นแบบครอบครัว เน้นเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นต้นแบบครอบครัว ให้มีกิจกรรมปลูกผักเพื่อบริโภคตลอดทุกฤดูกาล โดยมี 3 ชุมชน คือ บ้านห้วยसानเก่า /บ้านแสนใจพัฒนา /บ้านผาหมี

ข)-ต้นแบบครูผู้สอนเพลงอ่าข่า ให้มีการสอนเผยแพร่และจัดบุคคลต้นแบบ (ครูเพลงอ่าข่าซึ่งเป็นทายาทคนรุ่นใหม่) มีนางวันเพ็ญ ศักดิ์สุทธิเสน /นางเพ็ญศรี ภัทรสุทธิกุล/นางอาษา จูเปาะสามารถถ่ายทอดได้ตลอดให้ผู้สนใจ

ค)-มหกรรมอาหารและเพลงพื้นบ้านอ่าข่า ได้จัดในงานการท่องเที่ยวชาติพันธุ์มหาลัทธิราชภัฏเชียงราย และงานอาหารโล้ชิงช้าสมาคมอ่าข่า โครงการสามารถทำเมนูอาหารอ่าข่าเพื่อการสอนเผยแพร่โดยเป็นระบบได้ 27 เมนูอาหาร

ง)-การสอนถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมได้จัดสถานที่ลานไว้ที่เครือข่ายวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยชนเผ่าอำเภอบ้านแสนใจพัฒนา จัดกระบวนการสอนในโรงเรียนที่โรงเรียนคอยแสนใจในระดับชั้นประถมศึกษา อีกทั้งการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้สมุนไพร การรักษา ที่ศูนย์ศึกษาสุขภาพทางเลือกอำเภอ-สาหร่าย บ้านแสนใจเก่า

บทที่ 5 สรุป

โครงการวิจัยการศึกษาฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีชุมชนอำเภายเป็นชุดโครงการวิจัยร่วมกับโครงการวิจัยสนับสนุนการพัฒนาระบบสุขภาวะวิถีวัฒนธรรมชาติพันธุ์อำเภ้างังหวัดเชียงราย โดยได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยจาก กองทุนสนับสนุนการวิจัย สกว. ดำเนินงานโดยกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่โครงการปฏิบัติงานวิจัย ของพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในหมู่บ้าน บ้านห้วยล้านเก่า บ้านผาหมี บ้านแสนใจใหม่ บ้านแสนใจพัฒนา ซึ่งเป็นหมู่บ้านชนเผ่าอำเภ้าง ซึ่งโครงการได้เริ่มดำเนินการวิจัยมาตั้งแต่เดือน มีนาคม 2559 – กันยายน 2560 เนื่องจากปัญหา สถานการณ์ การสูญเสีย ลานเรียนรู้ และท่องเที่ยวชุมชน “แค-ช่อง” คนรุ่นใหม่ มีค่านิยมเทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดองค์ความรู้ ส่งผลให้อำเภ้างหนีห่างจากความรู้เดิมของเผ่าพันธุ์ไป ปัญหา ภาษาพูด เพราะคนรุ่นใหม่อายุ 40 ปีลงมา ปัจจุบันมักใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลาง การสื่อสารใช้ภาษาตนเองน้อยลง อีกทั้ง ศิลปะ บทเพลง การเต้นรำ วิถีอำเภ้างไม่มีคนสืบสาน ปัญหา วิกฤติอาหาร การพึ่งพาตลาดภายนอก สวนครัวแหล่งผลิตอาหารพื้นบ้านของครอบครัวอำเภ้าง ไม่มีการปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน การรับจ้างแรงงานในเมือง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยน ตั้งแต่ เครื่องแต่งกาย

ดังนั้นชนเผ่า จำเป็นต้องลุกขึ้นมา ศึกษารวบรวมความรู้ ปกป้องภูมิปัญญาของตนไว้สืบสาน ถ่ายทอดไปยังคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเนื้อหาลานวัฒนธรรมอำเภ้าง แม้เผ่าพันธุ์ไม่มีสถานศึกษาเหมือนโรงเรียนไว้เป็นที่เรียนรู้ของเด็กเล็ก เด็กโตในปัจจุบัน แต่ด้วยวิถีอำเภ้างที่เคยดำรงมานั้น ลานแห่งการเรียนรู้แลกเปลี่ยน จึงเป็นเป้าหมายของโครงการวิจัย ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง จำต้องฟื้นฟู คุณค่า ความหมาย สร้างกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนนำไปสู่ แก้ปัญหาของชนอำเภ้าง ให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

คำถามวิจัย

“การฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมวิถีอำเภ้างควรเป็นอย่างไร

ตอบ.. ควรมีการจัดทำสถาบันแหล่งเรียนรู้ลานวัฒนธรรมที่บูรณาการให้เป็นสถานศึกษา และปฏิบัติการสอนเรื่องวิถีอำเภ้างในชุมชนตลอดเวลา โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ตามวัยของบุคคล จนถึงผู้ใหญ่

คำถามรอง

1. ลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอรูปแบบต่างๆ สามารถสร้างคุณค่าการเรียนรู้รากเหง้าอำเภอ ให้กับคนรุ่นใหม่อำเภอได้อย่างไร
 ตอบ คนรุ่นใหม่จะมีระบบการเรียนรู้คุณค่าตนเองในนามเผ่าพันธุ์อำเภอเพิ่มมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากชนเผ่ามีภูมิปัญญามากมายในการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับทุกสถานการณ์ได้
2. การใช้กิจกรรมอาหารและเพลงพื้นบ้าน สามารถเป็นเครื่องมือฟื้นฟูลานวัฒนธรรมอำเภอได้อย่างไร
 ตอบ เนื่องจากอาหารเป็นเครื่องมือที่ใช้ดำรงชีวิต หากใช้อาหารเป็นเครื่องมือการฟื้นฟูวิถีอำเภอก็จะทำได้ง่ายมากขึ้นเพราะทุกคนสนใจ ส่วนเพลงพื้นบ้านก็เป็นศิลปะที่ทุกคนมีความสนใจเนื่องจากสร้างความสนุกสนาน จึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือการฟื้นฟูได้
3. ลานวัฒนธรรมสามารถเพิ่มมูลค่า พัฒนาเศรษฐกิจและระบบสุขภาวะให้ชุมชนได้อย่างไร
 ตอบ สามารถเพิ่มได้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ สร้างมูลค่าสินค้าต่างๆ ที่เป็นภูมิปัญญาของชนเผ่าออกสู่สาธารณะได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการ ฟื้นฟูความหมาย และคุณค่าของลานวัฒนธรรมวิถีอำเภอ
 ตอบ พบข้อมูลความหมายคำว่าลานเพิ่มมากขึ้น ตามรายงานผลการวิจัย
2. สร้างความรู้ ความภูมิใจ และความเข้าใจวิถีชาติพันธุ์อำเภอให้คนรุ่นใหม่ได้สืบสาน
 ตอบ ทำให้โครงการมีพื้นที่เป้าหมายและการนาร่องเป็นรูปธรรมในพื้นที่โครงการวิจัย
3. แสวงหากระบวนการพัฒนาชุมชนระบบสุขภาพและเศรษฐกิจให้ครอบคลุมอำเภอที่สอดคล้องกับการใช้ลานวัฒนธรรมอำเภอ
 ตอบ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาการเป็นระบบ เพื่อพัฒนาสุขภาวะของสังคมอำเภอได้ในพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่ขยายโครงการ

กระบวนการ การเรียนรู้ของทีมวิจัย/ชุมชน ตลอดโครงการ หลังจากดำเนินงานวิจัยทำให้ทีมนักวิจัยค้นพบประสบการณ์โดยสรุปได้ดังนี้

1)-วัฒนธรรมอำเภายเป็นวัฒนธรรมที่สวงามแต่ต้องผ่านการขัดเกลาในบางวัฒนธรรมเช่นการเกิดลูกแฝดความเชื่อเรื่องผีสาวเทวดาเกี่ยวเนื่องด้วยกันเป็นต้นแต่ทุกอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างไม่สูญหายไปตามกาลและเงื่อนไขของขนบธรรมเนียมเหตุหนึ่งที่คนอำเภามีการปรับเปลี่ยนความเชื่อจากความเคร่งครัดและค่อนข้างตึงเกินไปจึงเกิดการถ่ายโอนโยกย้ายไปนับถือศาสนาอื่นมากขึ้นเรื่อยๆ

2.ความสำคัญและคุณค่าวัฒนธรรมอำเภ

2.1-ต่อตนเองการจัดระบบความเชื่อตามระบบอาวุโสได้จัดแบ่งหน้าที่ตามวัยและความเหมาะสมในการจัดการชุมชนเป็นเรื่องที่ดีของการนอบน้อมถ่อมตนเปิดเสรีทางความคิดเห็นส่วนจารีตประเพณีมีระบบการตรวจสอบด้วยตนเองในสิ่งที่ทำถูกต้องหรือไม่ประการใดและมีความเหมาะสมเช่นใด

2.2-ต่อครอบครัวมีการจัดหน้าที่ของครอบครัวใช้อย่างชัดเจนเช่นหน้าที่ผู้ชายของอำเภามีหน้าที่อะไรบ้างบทบาทของชายอำเภจะต้องทำอะไรฝ่ายผู้หญิงอำเภามีหน้าที่ทำอะไรมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนอยู่แล้วเช่นเรื่องหุงอาหารเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่ฝ่ายหญิงเรื่องที่ต้องออกไปทำงานภายนอกงานหนักเป็นหน้าที่ของฝ่ายชาย

2.3-ต่อชุมชนใช้วัฒนธรรมของชนเผ่าอำเภให้ความสำคัญกับชุมชนกลุ่มหมู่บ้านเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งอันดับหนึ่งเรื่องในครอบครัวเครือญาติไว้ก่อนต้องให้ความสำคัญกับชุมชนไม่ว่ามีงานศพหรืองานขึ้นบ้านใหม่ต้องร่วมไม้ร่วมมือช่วยกันต้องปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนเคารพระเบียบชุมชน

2.4 -ต่อสังคมและประเทศเนื่องด้วยชาวอำเภเป็นชนกลุ่มหนึ่งของประเทศไทยที่มีภาษาพูดมีวัฒนธรรมการแต่งกายมีจารีตประเพณีของตนเองให้ประโยชน์ต่อประเทศไทยได้ในเรื่องเป็นแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านที่รักษาวิถีการดำเนินชีวิตทำให้ก่อเกิดรายได้จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางหนึ่ง

3.ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมอำเภอเพื่อการฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมอำเภอ

3.1 ควรมีตำราเรียนที่เข้าใจง่ายให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ศึกษาควรจัดทำคู่มือทางพิธีกรรมต่างๆไว้โดยจำแนกเป็นหมวดหมู่

3.2 ควรทำหนังสือบทเพลงของชนเผ่าบทเพลงต่างๆที่คนอำเภอร้องมาตั้งแต่โบราณกาลเพื่อให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้

3.3 ลานวัฒนธรรมท่องเที่ยว(ลานสาวกอด)แคว้น เป็นลานที่ทุกคนเข้าใจเคยได้สัมผัส เพราะเป็นลานที่มีบทบาทกับวิถีชาวอำเภามาก โดยเฉพาะด้านบันเทิงปัจจุบันได้หายไปแล้วไม่หลงเหลือเลยควรจะมีการฟื้นฟูใหม่ทันทีที่การละเล่นต่างๆ ด้วยไม่ควรจะหายสูญไปตามกาลเวลา วัฒนธรรมต่างๆ ควรนำกลับมาใช้โดยไม่ต้องมีเงื่อนไขมาก

4.แนวทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมอำเภอเพื่อการการฟื้นฟูคุณค่าและความหมายของลานวัฒนธรรมอำเภอ

4.1 การฟื้นฟูควรมีลานวัฒนธรรมนำร่องในหมู่บ้านสักแห่งหนึ่งเพื่อให้คนในชุมชนไปศึกษา-สร้างลานวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางของชนเผ่าอำเภอในประเทศไทย

4.2 คุณค่าวัฒนธรรมเป็นหัวใจหลักของชนเผ่าอำเภอในอดีตและเป็นสิ่งเรียนรู้วิถีชีวิตของชนเผ่าอำเภอเป็นที่ศึกษานิสัยใจคอของทุกเพศวัยเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความหมายเป็นสิ่งภาคภูมิใจมีคุณค่าทางจิตใจไม่สามารถประมาณได้

4.3 ความหมายลานวัฒนธรรม หมายถึงสถานที่แห่งการเรียนรู้เรื่องราววิถีอำเภอ แต่ละประเด็น อาจเป็นเรื่องลานท่องเที่ยว ลานพิธีกรรม ลานแต่งงาน ลานครอบครัว ฯลฯ ที่มีการถ่ายทอดเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยมีผู้รู้เป็นผู้สอนวัฒนธรรมแฝงด้วยปรัชญาภูมิปัญญา มีความคิดที่จะนำคนให้อยู่ในความสามัคคีไม่ให้เกิดแยกให้มีความสามัคคีต่อกันเป็นสังคมที่เอื้อเพื่อต่อกันฉันท์พี่น้อง ลานวัฒนธรรมเป็นหัวใจหลักแห่งการเรียนรู้หลักทุกๆ ด้าน ในดำรงเป็นสังคมอำเภอ ควรเร่งรีบฟื้นฟูทำเป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ในเร็ววัน

นอกจากนี้งานวิจัย ยังเพิ่มทักษะด้านต่างๆ ให้ทีมวิจัยได้ศึกษา แก้ปัญหา และวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีเนื้อหาที่ได้เรียนรู้กล่าวคือ

- ทีมวิจัยได้เรียนรู้การเก็บข้อมูล รู้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- วางแผนงาน ได้ดีขึ้นทำงานเป็นกลุ่มและสามัคคีได้
- ทีมวิจัยรู้กระบวนการบริหารและขั้นตอนการทำงานวิจัยชุมชน มีข้อมูลเพื่อการวางแผนงานปฏิบัติอย่างเป็นระบบในชุมชน ได้นำข้อมูลเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหของการทำงานชุมชนชนเผ่าได้
- รู้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล ทำให้ทีมวิจัยสามารถจัดระบบข้อมูลได้
- ข้อมูลที่วิเคราะห์สามารถตอบโจทย์ได้
- ผู้ร่วมวิจัยมีเหตุผลในการพิจารณาการทำงานอย่างมีระเบียบ
- สามารถกำหนดสื่อที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการทำงานชุมชน ได้ทำแผนขับเคลื่อนงานในภาคปฏิบัติได้
- ส่งเสริมการฟื้นฟูงานด้านวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ถึงแนวทางที่เหมาะสมตามร่วมสมัย
- ทีมวิจัยและผู้รับผิดชอบเข้าใจแนวทางการเขียนรายงานที่เกิดจากการวิจัยได้ดีขึ้น
- เห็นความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นและสามารถจัดระบบแนวทางที่ดีเหมาะสมในการฟื้นฟูได้
- คนต้นแบบเป็นพลังแห่งการขับเคลื่อนงานชุมชน ทั้งประเภทบุคคล และ ครอบครัว
- การจัดงานมหกรรมอาหารในงานเทศกาลโล้ชิงช้า ทำให้เห็นพลังชุมชนในการฟื้นฟูอาหารสุขภาพ
- จัดระบบการสอนแก่เด็กในพื้นที่ชุมชน ทำให้เด็กเป็นทายาทรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทำงานทางวัฒนธรรมอนาคต ทำให้เห็นภาพรวมผลงานที่เกิดขึ้น
- ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำวิจัยชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนไม่ได้ดำเนินการในระยะนี้
- สามารถรายงานผลงานเสนอต่อผู้สนับสนุน
- มีข้อมูลอ้างอิงการทำงานพัฒนา

การเปลี่ยนแปลง

จากการทำวิจัยของโครงการ แม้จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการศึกษาค้นคว้า และการฟื้นฟูแต่สถานการณ์ มีความเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยเฉพาะวิถีล้านวัฒนธรรมเปลี่ยนจนสิ้นแทบจะไม่เห็นลานแห่งการสืบสาน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อของอำเภามีมีต่อลาน หรือเทคโนโลยีที่เข้าเกี่ยวข้องกับชุมชน หรือกระบวนการเรียนรู้เรื่องอำเภที่เปลี่ยนไปสนใจเรื่องราวภายนอกมากกว่าของตนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย

อัตลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า

ในอนาคตหากสามารถพัฒนาด้านการเพิ่มมูลค่าโดยใช้ อัตลักษณ์ของความรู้ มาสร้าง มิติสินค้าของชนเผ่าก็สามารถเพิ่มมูลค่าหรือการพัฒนาเศรษฐกิจได้ เช่น หัตถกรรมผ้า งานจักสาน หรือแม้แต่อาหาร ดังนั้นอัตลักษณ์ต้องเดินควบคู่กับความรู้ก็ทำให้อำเภอสืบสามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาระบบสุขภาวะและวัฒนธรรมได้

ภาคผนวก

ก)-เอกสาร

-หนังสือ อาหารและโภชนาการอ่าข่า นายไกรสิทธิ์ สัทธิโชค 2549

-หนังสือ เครื่องแต่งกายอ่าข่า นายไกรสิทธิ์ สัทธิโชค 2549

ข) รูปภาพทำกิจกรรมวิจัย

